

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. การบริหารงานในสถานศึกษา
2. การพัฒนาครู
3. กลยุทธ์ในการพัฒนา
 - 3.1 การอบรมเชิงปฏิบัติการ
 - 3.1.1 เนื้อหาการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน
 - 3.1.2 ความรู้เกี่ยวกับการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน
 - 3.1.3 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน
 - 3.1.4 การเขียนแผนโดยใช้สมองเป็นฐาน
 - 3.1.5 การใช้สื่อ
 - 3.1.6 การประเมินผล
 - 3.2 การศึกษาคุณภาพโรงเรียนต้นแบบ
 - 3.3 การนิเทศภายในโรงเรียน
4. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน
5. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ
6. บริบทโรงเรียนเทศบาลศรีสวัสดิ์วิทยา
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 7.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

การบริหารงานในสถานศึกษา

การบริหารโรงเรียนเทศบาลศรีสวัสดิ์วิทยา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม มีโครงสร้างการบริหารงาน 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไปตามกฎหมายกระทรวงในการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจ

การบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550 ซึ่งมีหลักเกณฑ์ดังนี้ (โรงเรียนเทศบาลศรีสวัสดิ์วิทยา, 2554 : 33)

1. งานการบริหารวิชาการ ประกอบด้วย

- 1.1 การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาหลักสูตร
ท้องถิ่น
- 1.2 การวางแผนงานด้านวิชาการ
- 1.3 การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา
- 1.4 การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา
- 1.5 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
- 1.6 การวัดผล ประเมินผล และการดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน
- 1.7 การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา
- 1.8 การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้
- 1.9 การนิเทศการศึกษา
- 1.10 การแนะแนวการศึกษา
- 1.11 การพัฒนาระบบ การประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา
- 1.12 การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ
- 1.13 การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและ
องค์กรอื่น
- 1.14 การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคลครอบครัวองค์กร
หน่วยงานสถานประกอบการและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา
- 1.15 การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา
- 1.16 การคัดเลือกหนังสือ แบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา
- 1.17 การพัฒนาสื่อ และเทคโนโลยีการศึกษา

สรุป การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การพัฒนาและการนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ตลอดจนจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน สภาพแวดล้อม บรรยากาศให้เหมาะสมเพื่อส่งเสริมสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตลอดจนการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยบริหารจัดการทรัพยากรต่างๆมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

2. งานการบริหารงบประมาณ ประกอบด้วย

2.1 การจัดทำแผนงบประมาณและคำขอตั้งงบประมาณเพื่อเสนอต่อเลขาธิการ
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.2 การจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงิน ตามที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณจาก
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยตรง

2.3 การอนุมัติการใช้จ่ายงบประมาณที่ได้รับจัดสรร

2.4 การขอโอนและการขอการเปลี่ยนแปลงงบประมาณ

2.5 การรายงานผลการเบิกจ่ายงบประมาณ

2.6 การตรวจสอบติดตามและรายงานการใช้งบประมาณ

2.7 การตรวจสอบติดตามและรายงานการใช้ผลผลิตจากงบประมาณ

2.8 การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา

2.9 การปฏิบัติงานอื่นใดตามที่ได้รับมอบหมายเกี่ยวกับกองทุนเพื่อการศึกษา

2.10 การบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการศึกษา

2.11 การวางแผนพัสดุ

2.12 การกำหนดรูปแบบรายการ หรือคุณลักษณะเฉพาะของครุภัณฑ์ หรือ
สิ่งก่อสร้างที่ใช้เงินงบประมาณเพื่อเสนอต่อเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.13 การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาวัสดุ

2.14 การจัดหาพัสดุ

2.15 การควบคุมดูแล บำรุงรักษาและจำหน่ายพัสดุ

2.16 การจากจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สิน

2.17 การเบิกเงินจากคลัง

2.18 การรับเงิน การเก็บ รักษาเงิน และการจ่ายเงิน

2.19 การนำเงินส่งคลัง

2.20 การจัดทำบัญชีการเงิน

2.21 การจัดทำรายงานทางการเงินและงบการเงิน

2.22 การจัดทำหรือจัดหาแบบพิมพ์บัญชี ทะเบียน และรายงาน

สรุป การบริหารงบประมาณ หมายถึง แผนการบริหารจัดการการเงินของหน่วยงาน
โดยการจัดหา ใช้จ่าย ให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบแบบแผนที่กำหนดและบรรลุจุดมุ่งหมาย
ตามแผนปฏิบัติการ โครงการ งานต่าง ๆ ตลอดจนการใช้ทรัพยากรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา ส่งผลให้เกิดคุณภาพที่ดีขึ้นต่อผู้เรียนและมีการกำกับติดตาม
นิเทศงาน การตรวจสอบ รายงาน เกี่ยวกับงานการเงิน

3. งานการบริหารงานบุคคล ประกอบด้วย

3.1 การวางแผนกำลังอัตรา

3.2 การจัดสรรอัตรากำลังข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

3.3 การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง

3.4 การเปลี่ยนตำแหน่งให้สูงขึ้น การย้ายข้าราชการครูและบุคลากร

ทางการศึกษา

3.5 การดำเนินการเกี่ยวกับการเลื่อนขั้นเงินเดือน

3.6 การลาทุกประเภท

3.7 การประเมินผลการปฏิบัติงาน

3.8 การดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ

3.9 การสั่งพักราชการและการสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อน

3.10 การรายงานการดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ

3.11 การอุทธรณ์และการร้องทุกข์

3.12 การออกจากราชการ

3.13 การจัดระบบและการจัดทำทะเบียนประวัติ

3.14 การจัดทำบัญชีรายชื่อและให้ความเห็นเกี่ยวกับการเสนอขอพระราชทาน

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

3.15 การส่งเสริมการประเมินวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

3.16 การส่งเสริมและยกย่องเชิดชูเกียรติ

3.17 การส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพ

3.18 การส่งเสริมวินัย คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับข้าราชการครูและบุคลากร

ทางการศึกษา

3.19 การริเริ่มส่งเสริมการขอรับใบอนุญาต

3.20 การพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาการดำเนินการที่เกี่ยวกับ

การบริหารงานบุคคล ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยงานนั้น

สรุป การบริหารงานบุคคล หมายถึง การจัดดำเนินการเกี่ยวกับการวางแผนนโยบาย
เกี่ยวกับบุคคลที่ปฏิบัติงานในองค์การ โดยใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อให้ได้บุคคลที่

เหมาะสมและเพียงพอ จัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนกระตุ้นจิตใจ พัฒนาสมรรถภาพ ให้บุคคลมีคุณภาพ มีความรู้ความสามารถ มีสุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดีสามารถปฏิบัติงานด้วยความเอาใจใส่และพึงพอใจในงานนั้น ๆ อย่างมีประสิทธิภาพบรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมายขององค์กร ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาการศึกษาของผู้เรียนเป็นสำคัญ

4. งานการบริหารทั่วไป ประกอบด้วย

- 4.1 การพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ
- 4.2 การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายทางการศึกษา
- 4.3 การวางแผนการบริหารงานทางการศึกษา
- 4.4 งานวิจัยเพื่อพัฒนานโยบายและแผน
- 4.5 การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร
- 4.6 การพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงาน
- 4.7 งานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
- 4.8 การดำเนินงานธุรการ
- 4.9 การดูแลอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม
- 4.10 การจัดทำสามะโนผู้เรียน
- 4.11 การรับนักเรียน
- 4.12 การเสนอความเห็นเกี่ยวกับเรื่องการจัดตั้ง ยุบ รวมหรือเลิกสถานศึกษา
- 4.13 การประสานการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย
- 4.14 การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา
- 4.15 การทัศนศึกษา
- 4.16 งานกิจการนักเรียน
- 4.17 การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา
- 4.18 การส่งเสริม สนับสนุนและประสานการจัดการศึกษาของบุคคล
ชุมชน องค์กร หน่วยงานและสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา
- 4.19 งานประสานราชการกับส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น
- 4.20 การรายงานผลการปฏิบัติงาน
- 4.21 การจัดระบบการควบคุมภายในหน่วยงาน
- 4.22 แนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการลงโทษนักเรียน

สรุป การบริหารทั่วไป หมายถึง การวางแผนการบริหาร และแผนการปฏิบัติงานของสถานศึกษา โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย เพื่อปรับปรุงพัฒนางานและจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้อง ปกครอง ดูแล บำรุงรักษา ใช้ จัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษา ตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ฯลฯ กำหนด ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา โดยมีเป้าหมายเพื่อความเจริญของสถานศึกษาและให้การศึกษาสามารถดำเนินไปได้โดยมีประสิทธิภาพ บรรลุตามวัตถุประสงค์ และสามารถสนับสนุนงานด้านอื่น ๆ ของสถานศึกษาให้ดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง สร้างความพึงพอใจแก่องค์กร ตลอดจนผู้รับบริการ

กล่าวโดยสรุป การบริหาร โรงเรียน โดยเฉพาะ โรงเรียนในสังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีโครงสร้างการบริหารงาน 4 งาน คือ งานบริหารวิชาการ งานบริหารงบประมาณงานบริหารงานบุคคล และงานบริหารงานทั่วไป ซึ่งจากการดำเนินการบริหารดังกล่าวจะส่งผลทำให้เกิดคุณภาพการบริหารงานใน โรงเรียนและเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยภาพรวม

การพัฒนาครู

ครู คือ ผู้กำหนดคุณภาพประชากรในสังคม และคุณภาพประชากรในสังคม คือ ตัวพาการณ์ความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง การศึกษา วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม วิชาชีพครูจึงควรเป็นที่รวมของคนเก่ง คนดี สามารถเป็นต้นแบบทางคุณธรรม จริยธรรม การประพฤติปฏิบัติตน การดำรงชีวิต และการชี้นำสังคมไปในทางที่เหมาะสมแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 เน้นว่าคนต้องเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ถ้าเราพัฒนาคนได้สำเร็จ การพัฒนาด้านอื่นๆก็จะเกิดขึ้นตามมา หรืออาจกล่าวในอีกทำนองหนึ่งได้ว่าการพัฒนาทุกอย่างจะสำเร็จถ้าคนได้รับการพัฒนา และนำความรู้ ทักษะ ความคิด และประสบการณ์ที่ได้รับจากการพัฒนาไปแก้ปัญหา และพัฒนาความรู้ใหม่ขึ้นมาอย่างไม่หยุดยั้ง การพัฒนาคนจะสำเร็จไม่ได้เด็ดขาดถ้าครูและ วิชาชีพครูไม่ได้รับการพัฒนาและยกย่อง

กิตติมา ปรีดีดิถก (2547 : 117) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาครู หมายถึง กระบวนการหรือกรรมวิธีต่าง ๆ ที่มุ่งจะเพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญประสบการณ์ให้กับครูในองค์กร ตลอดจนพัฒนาทัศนคติของผู้ปฏิบัติงานให้เป็นไปในทางที่ดี มีความรับผิดชอบต่องาน อันจะทำให้งานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ไพพรรณ ศุภรัตน์ชัย (2548 : 59) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาครู หมายถึง การดำเนินการเพื่อเพิ่มพูนความรู้ทักษะ ทักษะ ทักษะ คุณธรรมและจริยธรรมแก่ครูเพื่อการปฏิบัติงาน ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ธรินธร นามวรรณ (2549 : 1-2) ได้ให้ความหมายของความมุ่งหมายในการพัฒนาครูไว้ดังนี้เป็นวัตถุประสงค์ขององค์การเพื่อเป็นการพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงานของครูในองค์การเพื่อสนองความต้องการที่จะก้าวหน้าอันเป็นความต้องการระดับสูงของบุคคลและเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน

Beach (1970 : 375 ; อ้างใน พัฒนา สุขประเสริฐ, 2547 : 15) การพัฒนาครู เป็นกระบวนการจัดขึ้นเพื่อให้บุคคลได้เรียนรู้ และมีทักษะในการปฏิบัติงานเพื่อวัตถุประสงค์อย่างหนึ่ง โดยมุ่งให้มีความรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยเฉพาะและเปลี่ยนพฤติกรรมของคนให้ เป็นไปตามที่ต้องการ

Castetter (1976 : 273) ได้กล่าวว่า การพัฒนา หมายถึง กระบวนการในการพัฒนาคุณภาพของบุคคลในองค์การ ให้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะเจตคติที่ดีต่อองค์การ ให้ทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและสังคมโลกในอันที่จะปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้ความพึงพอใจของสมาชิกในองค์การ

จากการศึกษาความหมายการพัฒนาครู สรุปได้ว่าเป็นกระบวนการ หรือวิธีการ เกี่ยวกับการส่งเสริม พัฒนาบุคลากรในองค์กร ให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และทัศนคติที่ดีต่อหน่วยงาน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงองค์การตามจุดมุ่งหมายและบรรลุมุ่งวัตถุประสงค์ขององค์การ

1. ความหมายของการพัฒนาบุคลากร

ได้มีผู้ให้ความหมายของความมุ่งหมายของการพัฒนาครู

สมพงศ์ เกษมสิน (2547 : 181 – 182) ได้ให้ความหมายของความมุ่งหมายของการศึกษาอบรมเพื่อพัฒนาไว้ 2 ประการคือ

1. ความมุ่งหมายขององค์การ (Institution Objective) ได้เน้นหนักไปในส่วนของส่วนรวมได้แก่

- 1.1 เพื่อสร้างความสนใจในการปฏิบัติงานของครู
- 1.2 เพื่อเสนอแนะวิธีการปฏิบัติงานที่ดีที่สุด
- 1.3 เพื่อให้การปฏิบัติงานให้ได้ผลสูงสุด
- 1.4 เพื่อลดความสิ้นเปลืองและอุบัติเหตุในการปฏิบัติงาน

- 1.5 เพื่อจัดมาตรฐานในการปฏิบัติงาน
- 1.6 เพื่อพัฒนาการบริหารงาน โดยเฉพาะด้านบุคลากรให้มีความพอใจ
- 1.7 เพื่อฝึกบุคลากรไว้เพื่อความก้าวหน้าของงานและการขยาย
- 1.8 เพื่อสนองบริการอันมีประสิทธิภาพแก่สาธารณะ

2. ความมุ่งหมายส่วนบุคคล (Employer Objectives) จัดเป็นจุดมุ่งหมายของ
 ครัว ที่ปฏิบัติงานอยู่ในองค์การหรือหน่วยงาน ได้แก่

- 2.1 เพื่อความก้าวหน้าในการเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่ง
- 2.2 เพื่อพัฒนาบุคลิกภาพในการปฏิบัติงาน
- 2.3 เพื่อพัฒนาฝีมือในการปฏิบัติงานโดยการทดลองปฏิบัติ
- 2.4 เพื่อฝึกฝนกระบวนการตัดสินใจ
- 2.5 เพื่อเรียนรู้งานและความเสี่ยงในการปฏิบัติงาน
- 2.6 เพื่อปรับปรุงสภาพการปฏิบัติงานให้ดีขึ้น
- 2.7 เพื่อส่งเสริมและสร้างขวัญในการปฏิบัติงาน
- 2.8 เพื่อเข้าใจนโยบายความมุ่งหมายขององค์การที่ปฏิบัติงานให้ดีขึ้น
- 2.9 เพื่อให้มีความพอใจในการปฏิบัติงาน

นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ (2547 : 22) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาครู หมายถึง
 กระบวนการส่งเสริมให้คนที่ปฏิบัติงานอยู่แล้วได้เพิ่มพูนความรู้ความชำนาญและ
 ความสามารถ เพื่อให้งานมีประสิทธิภาพสูงขึ้น

สนอง เครือมาก (2548 : 1074) ได้ให้ความมุ่งหมายของการพัฒนาครูไว้ดังนี้

1. เพื่อให้บุคคลได้มีความสามารถเหมาะสมกับงานที่ปฏิบัติอยู่ อันได้แก่
 การพัฒนาคนในการเข้าทำงานใหม่ หรือก่อนการลงมือทำงาน หรือการพัฒนาครูก่อนที่จะ
 เลื่อนตำแหน่งก่อนแต่งตั้ง
2. เพื่อเพิ่มพูนความสามารถในการปฏิบัติงานให้สูงขึ้น เพื่อปฏิบัติงานอย่าง
 มีประสิทธิภาพ

สวัสด์ สายประสิทธิ์ และคนอื่น ๆ (2548 : 210) ได้ให้ความมุ่งหมายที่จำเป็น
 ในการที่ต้องพัฒนาครูไว้ดังนี้

1. ความต้องการที่จะต้องเพิ่มความสามารถและฝีมือในการทำงานซึ่งปฏิบัติ
 อยู่หรือสำหรับความก้าวหน้าในอนาคต

2. ความต้องการที่จะเพิ่มความรู้ความสามารถในลักษณะทั่ว ๆ ไป และเกี่ยวกับงานในสาขาที่ปฏิบัติอยู่

3. ความต้องการที่จะเพิ่มความรู้ให้มากขึ้นในลักษณะทั่ว ๆ ไปที่ไม่เจาะจงว่าจะเกี่ยวข้องกับงานที่ปฏิบัติอยู่หรือไม่ก็ตาม

4. ความต้องการที่จะพัฒนาเจตคติ บุคลิกภาพและท่าทีในการทำงาน
สรุปจุดมุ่งหมายของการพัฒนาครู หมายถึง การดำเนินการทุกวิถีทางที่จะทำให้ครูในหน่วยงานหรือองค์กร ได้รับการพัฒนางานที่ตนเองปฏิบัติให้ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดโดยการใช้เทคนิคและวิธีการที่หลากหลายนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนา

2. ความมุ่งหมายของการพัฒนาครู

ในการพัฒนาครูได้มีผู้ให้หลักการในการพัฒนาไว้ดังนี้

สมพงษ์ เกษมสิน (2547 : 180 - 184) ได้เสนอวิธีการพัฒนาครู

1. ใช้วิธีไปศึกษาดูงานพร้อม ๆ กับการปฏิบัติงาน
2. การปฐมนิเทศ
3. การให้ทำงานในฐานะผู้ช่วยสอนหรือลูกมือชั่วคราว
4. การฝึกงานต่อจากการศึกษาทฤษฎี
5. การฝึกอบรมระยะสั้น
6. การส่งไปเรียนต่อในวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย

พนัส หันนาคินทร์ (2549 : 132 - 133) ได้ให้หลักการในการพัฒนาครูสรุปได้

ดังนี้

1. ประสิทธิภาพของโรงเรียน ย่อมขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของผู้ปฏิบัติงาน
2. การพัฒนาคนนั้นเป็นกิจกรรมที่ต้องดำเนินการตั้งแต่เกิดจนตาย
3. ระบบโรงเรียนมีหน้าที่ที่ต้องเสริมสร้างประสบการณ์ต่าง ๆ เพื่อเตรียมคนไปรับหน้าที่ใหม่ และปรับปรุงงานที่ทำอยู่เดิมให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น
4. เพื่อปรับปรุงคุณภาพระบบโรงเรียนให้สูงขึ้น
5. ระบบโรงเรียนควรถือว่า การพัฒนาครูนั้นเป็นการลงทุนรูปแบบหนึ่งที่จะได้ผลระยะยาว

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2548 : 174 - 176) ได้ให้หลักการพัฒนาครูไว้ 6 ประการดังนี้

1. หลักการเสริมสร้างความเชื่อถือศรัทธาของผู้เข้ารับการพัฒนาในการจัดโครงการพัฒนาครูใด ๆ ก็ตาม ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของโครงการ ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับตัวบุคคลที่จะเข้าร่วมการพัฒนาว่ามีความเชื่อถือศรัทธาต่อการพัฒนาครูหรือไม่ ถ้าหากบุคคลใดไม่มีความเชื่อถือศรัทธาเสียแล้วย่อมปฏิเสธที่จะยอมรับความรู้ความคิดใหม่ ๆ และจะเป็นมูลเหตุทำให้การพัฒนาครูล้มเหลวได้โดยง่าย ดังนั้น เพื่อให้การพัฒนาครูประสบผลสำเร็จได้ตามเป้าหมายผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการพัฒนาครูจะต้องสร้างความพยายามสร้างความเชื่อถือศรัทธาในบรรดา ผู้เข้ารับการพัฒนาเสียตั้งแต่แรกที่มีการพัฒนาโดยการชี้แจง ชักจูงหรือโน้มน้าว จิตใจให้ผู้เข้ารับการพัฒนาเกิดความสนใจ มีความต้องการ มีความสนใจ และยอมรับแล้วยอมให้การสนับสนุนโครงการพัฒนาครูนั้นอย่างเต็มที่ต่อไป

2. หลักการรักษาระดับความสนใจของผู้เข้ารับการพัฒนาให้อยู่ในระดับสูง อยู่เสมอสามารถดำเนินการได้หลายวิธี

2.1 การเปลี่ยนแปลงวิธีการและเทคนิคของการพัฒนาอยู่เสมอเพื่อไม่ให้เกิดความจำเจซ้ำซากจนเป็นที่น่าเบื่อหน่าย

2.2 โดยการโฆษณาหรือประชาสัมพันธ์ให้ผู้เข้ารับการพัฒนาได้เข้าใจถึงประโยชน์ที่แต่ละคนจะได้รับจากการพัฒนาครู

2.3 โดยการสร้างบรรยากาศในระหว่างดำเนินการพัฒนาให้เป็นไปอย่างฉันทมิตรเป็นกันเองและสนุกครึกครื้นพอสมควร มิใช่บรรยากาศที่เคร่งขรึมตึงเครียดจนเกิดความอึดอัดในที่สุด

3. หลักการเสริมสร้างภาวะการณ้แสดงออก วิธีการที่จะเสริมสร้างการ แสดงออกของครูดำเนินการได้โดย

3.1 การป้อนคำถามหรือการตั้งประเด็นปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่งให้ผู้รับ การพัฒนาตอบหรือแสดงความคิดเห็นเป็นระยะ ๆ ตลอดการพัฒนา

3.2 โดยการสร้างสถานการณ์จำลองอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นแล้วให้ผู้เข้ารับ การพัฒนาแต่ละคนวิพากษ์วิจารณ์

3.3 โดยการสร้างกลุ่มสัมพันธ์โดยการกำหนดบทบาทให้ผู้เข้ารับการ พัฒนาแต่ละคนเข้ามีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง

4. หลักการสร้างภาพพจน์ที่ดีในประเด็นหัวข้อต่าง ๆ ที่จะพัฒนา ดำเนินการ โดยการแจกเอกสารแนะแนวทางหรืออธิบายถึงขอบเขตของหัวข้อเรื่องที่จะพัฒนาให้ทราบ

ก่อนล่วงหน้าหรือ โดยการอธิบายสรุปเฉพาะเนื้อหาสำคัญ ๆ ของหัวเรื่องนั้น ๆ เพื่อช่วยให้ผู้เข้ารับการพัฒนาเข้าใจดียิ่งขึ้น

5. หลักการสร้างความเข้าใจในประเด็นของเรื่องที่จะพัฒนามักปรากฏเสมอว่า โครงการพัฒนาครูที่ประสบความสำเร็จส่วนใหญ่นั้น ส่วนใหญ่เนื่องมาจากการที่ผู้เข้ารับการพัฒนาส่วนมากไม่เข้าใจในประเด็นของเรื่องที่จะดำเนินการพัฒนา หรือแต่ละคนเข้าใจในเรื่องเดียวกันไปคนละทาง ทำให้เกิดความสับสนวุ่นวาย ทั้งในการจัดการพัฒนาและการสรุปผลที่ได้จากการพัฒนาแต่ละข้อ ดังนั้นการสร้าง ความเข้าใจในทุก ๆ ประเด็นของเรื่องที่จะพัฒนาจึงเป็นสิ่งสำคัญ ที่จะช่วยทำให้โครงการพัฒนาสามารถบรรลุผลสำเร็จได้โดยง่าย

วิธีสร้างความเข้าใจในประเด็นของเรื่องที่จะพัฒนาขึ้นมีหลายวิธีการ เช่น

5.1 โดยการอธิบายโดยเน้นให้เข้าใจถึงแนวคิดและจุดมุ่งหมายสำคัญของ หัวเรื่องที่จะนำมาพัฒนาว่ามีอะไรบ้างจะทำให้ผู้เข้าร่วมพัฒนาถึงความสำคัญ

5.2 ความสนใจและพยายามทำความเข้าใจเป็นเบื้องต้นเสียก่อนที่จะเข้าใจถึงเนื้อหาสาระในรายละเอียดต่าง ๆ ต่อไป

5.3 โดยการอธิบายความหมายและความสำคัญของประเด็นเรื่องนั้น ๆ ให้เข้าใจเสียตั้งแต่เริ่มแรกหากมีผู้เข้ารับการพัฒนาที่มีปัญหาและข้อสงสัยใด ๆ ควรอธิบายให้เป็นที่เข้าใจเสียก่อนพร้อมทั้งเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นหรือซักถามเพิ่มเติมได้จนหายข้องใจ

6. การกล่าวเน้นหรือย้ำประเด็นใดประเด็นหนึ่ง เป็นการช่วยชี้นำให้ผู้เข้ารับการพัฒนาเข้าใจว่าประเด็นดังกล่าวเป็นประเด็นที่สำคัญ สมควรแก่การให้ความสนใจเป็นพิเศษอีกทั้งยังเป็นการช่วยป้องกันมิให้เกิดการหลงประเด็นขึ้นได้ ดังนั้น การเน้นหรือย้ำจึงเป็น หลักสำคัญอีกประการหนึ่งของการจัดการพัฒนาครู ที่จะช่วยให้การพัฒนาบุคลากรประสบความสำเร็จได้โดยง่าย อย่างไรก็ตามการเน้นนั้นต้องไม่เป็นไปอย่างพร่ำเพรื่อทวนซ้ำจนทำให้เกิด ความสับสนวุ่นวาย

สนอง เกร็ดมาก (2548 : 1075) ได้สรุปหลักการพัฒนาครูมีแนวการดำเนินการ ดังนี้

1. การฝึกอบรมได้แก่การที่หน่วยงานจัดฝึกอบรมครูตามหลักสูตรต่าง ๆ ให้กับครูของตนเอง หรือหน่วยงานอื่นจัดอบรมแต่ครูเข้าอบรมร่วม
2. การให้ครูไปฝึกอบรมและศึกษาดูงาน
3. การพัฒนาโดยใช้กระบวนการปฏิบัติงาน

4. การพัฒนาด้วยตนเอง โดยการศึกษาคู่มือ ประชุมสัมมนา ศึกษานอกเวลา
5. การพัฒนาทีมงาน หรือพัฒนาองค์การ คือการพัฒนาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

ทั้งองค์การ

จากการศึกษาหลักการพัฒนาครู สรุปได้ว่า การพัฒนาครูในกระบวนการปฏิบัติงาน มีการพัฒนาตนเองโดยการฝึกอบรม ศึกษาดูงาน อยู่เสมอเพื่อปรับปรุงงานที่ทำอยู่เดิมให้มีประสิทธิภาพที่สูงขึ้น

3. หลักการพัฒนาครูสรุปได้ว่า

กระบวนการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนานักเรียน ครูมีบทบาทที่สำคัญยิ่ง ในกระบวนการนี้ ดังนั้นรูปแบบการพัฒนาครูในการดำเนินงานจึงเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญที่ผู้สอน ต้องนำมาประยุกต์ใช้ วิธีการพัฒนาครูเพื่อตอบสนองการจัดการเรียนจึงมีความสำคัญ นัก การศึกษาได้เสนอแนวทางการพัฒนาครูไว้หลายแนวทางดังนี้

นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ (2547 : 22 - 23) ได้สรุปไว้ว่า การพัฒนาครูควร ดำเนินการดังนี้

1. จัดให้มีการปฐมนิเทศครูใหม่
2. จัดให้มีการบริการด้านการสอน
3. จัดให้ครูใหม่สังเกตการสอนครูอาวุโส
4. การสังเกตการสอนในชั้นไม่ใช่การจับผิด
5. ให้ครูได้เยี่ยมดูการสอน
6. เปิดโอกาสให้ครูได้ดูการสาธิตการสอน
7. กลุ่มโรงเรียนให้ความร่วมมือช่วยเหลือกันด้านการเรียนการสอน
8. จัดให้มีสัปดาห์ความก้าวหน้าทางวิชาการ
9. จัดอธิปรายกลุ่มย่อย ตามความสนใจของครู
10. จัดอบรมภาคฤดูร้อน
11. ส่งครูเข้ารับการอบรมต่าง ๆ เมื่อมีกำลังและโอกาส
12. การรับวารสารเอกสารเพื่อการศึกษาค้นคว้า
13. แนะนำให้ครูสมัครเข้าเป็นสมาชิกชมรมต่าง ๆ
14. ให้คำปรึกษาหารือทางด้านส่วนตัวและวิชาการแก่ครู
15. สร้างบรรยากาศทางวิชาการให้เกิดขึ้นแก่ครู
16. ส่งเสริมครูในการเขียนบทความทางวิชาการ

17. จัดรายการครูเล่าสู่กันฟังหรือเขียนสู่กันอ่าน
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2548 : 278 - 279) ได้เสนอวิธีการพัฒนาครูไว้
ดังนี้

1. การจัดอบรมเพิ่มเติม
2. การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ
3. การศึกษาดูงาน
4. การให้ศึกษาเอกสารและคู่มือ
5. การบรรยายหรือให้ความรู้พิเศษ

จักรินทร์ ผุดผ่อง และคนอื่น ๆ (2548 : 6 - 7) ได้กล่าวถึงการพัฒนาครู ดังนี้

1. วิธีการศึกษางานไปพร้อมกับการปฏิบัติงาน (On The Job Study)
เป็นการปฏิบัติงานที่ง่ายและสะดวกเป็นการสอนงาน โดยการปฏิบัติงานจริงโดยการจัดทำ
เป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่มก็ได้
2. วิธีปฐมนิเทศ จัดขึ้นสำหรับผู้เข้ารับการปฏิบัติงานใหม่เพื่อให้ทราบถึง
ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการจัดองค์กรของหน่วยงานนั้น ๆ ให้รู้จักสถานที่ต่าง ๆ
3. วิธีการทำงานในฐานะลูกมือ หรือผู้ช่วยไปพราง ๆ ก่อนวิธีนี้ใช้ในวงการ
เทคนิคโดยให้ผู้เข้าทำงานใหม่คอยเป็นลูกมือช่วยเหลือผู้ที่ทำงานอยู่เดิมเป็นการเรียนรู้งานไป
ในตัว
4. วิธีการฝึกงานจากการศึกษาภาคฤดูร้อน คือ เมื่อเรียนภาคฤดูร้อนไปแล้วระยะ
หนึ่งจะมีการฝึกงาน ในระยะที่มีการฝึกงานก็จะมีการอธิบายปัญหาที่ประสบขณะทำงาน
5. วิธีการฝึกระยะสั้น เมื่อหน่วยงานใดขาดคนทำงานอย่างกะทันหันต้อง
แก้ไขโดยวิธีฝึกระยะสั้นให้กับคนงานหรือผู้ที่เข้าทำงานใหม่ก่อนจะบรรจุเข้าทำงาน
6. วิธีการให้ศึกษาในสถานศึกษาบางแห่งนอกเวลาทำงานหรือใช้เวลา
บางส่วนไปรับการศึกษาคือ การอนุญาตให้คนงานหรือผู้ปฏิบัติงานไปศึกษาวิชาที่หน่วยงาน
อื่นหรือสถานศึกษาต่าง ๆ ในตอนบ่ายหรือค่ำ
7. วิธีไปศึกษาใหม่หรือไปศึกษาต่อเพิ่มเติม วิธีนี้เป็นการเพิ่มวุฒิให้แก่ครู
หรือผู้ปฏิบัติงานให้มีความรู้เพิ่มขึ้นเพราะวิชาการต่าง ๆ ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงเสมอ
8. การแสดงนิทรรศการทางวิชาการ คือการจัดนิทรรศการแสดงถึง
ความก้าวหน้าทางวิชาการในแต่ละสาขาตามความต้องการของครู

9. ส่งครูไปศึกษาดูงานทั้งในและต่างประเทศ ในสาขาที่ตรงกับความต้องการครูในหน่วยงาน

10. การฝึกอบรม เป็นกระบวนการทำงานเพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถและประสบการณ์ให้แก่ครู เป็นวิธีการที่นิยมแพร่หลายมาก

จันทรานี สวงนาม (2547 : 1) ได้แบ่งวิธีการพัฒนาครูได้ 3 วิธีการ ดังนี้

1. การพัฒนาโดยการศึกษาเพิ่มพูนความรู้ความสามารถและสติปัญญาให้แก่ครู ต้องใช้เวลาและลงทุนสูง

2. การพัฒนาโดยการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถทักษะความชำนาญและมีทัศนคติที่ดีต่องานที่ทำ ใช้ระยะเวลาสั้น บางครั้งอาจจัดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาหรือความต้องการจำเป็น

3. การพัฒนาในงานเป็นการพัฒนาครูในหน่วยงาน โดยผู้บังคับบัญชาจะใช้กระบวนการในทางการบริหาร เพื่อให้ผู้บังคับบัญชามีความรู้ความสามารถมีศักยภาพในการปฏิบัติงานเพิ่มขึ้น ซึ่งมีรูปแบบอยู่หลายวิธี เช่น การมอบหมายงาน การสอนงานการเสนอแนะ การขยายปริมาณงาน การเพิ่มคุณภาพงาน การเพิ่มความรับผิดชอบ การมอบหมายอำนาจหน้าที่การให้รักษาราชการแทน การหมุนเวียนงานและการเลื่อนตำแหน่ง

ประยูร ศรีประสารณ์ (2547 : 76) ได้กล่าวถึงรูปแบบและวิธีการพัฒนาครูไว้ดังนี้

1. การฝึกอบรมและการพัฒนา
2. การดูงาน
3. การโยกย้าย
4. Coaching Counseling
5. ศูนย์ความรู้ทางวิชาการ ศูนย์การศึกษาการวิจัย
6. ศูนย์ระดับปริญญาโท
7. กิจกรรมโครงการ 5 ส.
8. การปฏิบัติงานแทนผู้บังคับบัญชา
9. โครงการแลกเปลี่ยนบุคลากร

จากการศึกษาวิธีการพัฒนาครูสรุปได้ว่า การพัฒนาครู หมายถึง การดำเนินการทุกวิถีทางที่จะทำให้ครูในหน่วยงานหรือองค์กรได้รับการพัฒนางานที่ตนเองปฏิบัติงานได้อย่างมี

ประสิทธิภาพสูงสุดโดยการใช้เทคนิค และวิธีการที่หลากหลายนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนา
ครูในองค์การปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

กลยุทธ์ในการพัฒนา

1. การอบรมเชิงปฏิบัติการ

1.1 เนื้อหาการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน

1.1.1 ลักษณะของการเรียนรู้แบบ Brain-based Learning (BBL) เป็นการนำ
ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสมองไปใช้เป็นเครื่องมือในการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ เพื่อ
พัฒนาศักยภาพสูงสุดในการเรียนรู้ของมนุษย์แต่ละช่วงวัย สมองมนุษย์เป็นอวัยวะที่สำคัญที่สุด
ที่มนุษย์ต้องใช้ในการเรียนรู้ ประกอบด้วยเซลล์จำนวนมากเซลล์สมองจะถูกสร้างตั้งแต่
ทารกอยู่ในครรภ์ 3-6 เดือนแรกจนถึง 1 เดือนก่อนคลอด ช่วงนี้สมองบางส่วนที่ไม่จำเป็นจะถูก
ทำลายไปซึ่งเรียกกระบวนการนี้ว่า พรุนนิง (Pruning) และจะเกิดขึ้นอีกครั้งในช่วงเด็กเล็กและ
ช่วงวัยรุ่น ทั้งนี้หลักการพัฒนาเซลล์สมองขึ้นอยู่กับ 2 ส่วน คือ

1.1 ธรรมชาติที่ได้รับมาจากบรรพบุรุษ ได้แก่ พันธุกรรม

1.2 สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เช่น อาหาร อารมณ์ การฝึกฝนใช้สมองจากการศึกษา
นักวิจัยพบว่าสมองมนุษย์นั้นยิ่งใช้มากก็ยิ่งแข็งแรง และหากส่วนไหนไม่ถูกใช้ก็จะตายไป โดย
เชื่อว่าพื้นฐานมนุษย์ทุกคนมีศักยภาพความเฉลียวฉลาด ที่สำคัญมี 8 อย่าง สำหรับการเรียนรู้สิ่ง
ต่าง ๆ และตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมซึ่งจะแตกต่างกันไปตามสภาพการพัฒนาตั้งแต่เด็กเล็กจน
เป็นผู้ใหญ่ ได้แก่

1.2.1 การเคลื่อนไหวและทำหน้าที่ของร่างกาย

1.2.2 ภาษาและการสื่อสาร

1.2.3 การคำนวณและตรรกะ

1.2.4 มิติสัมพันธ์และจินตนาการจากสิ่งที่มองเห็น

1.2.5 คนตรีและจังหวะ

1.2.6 การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคม

1.2.7 การรู้จักตนเอง

1.2.8 ปฏิสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ดังนั้นการเลี้ยงดูอบรมเด็กอย่างมีทิศทางจึงเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งต้องมีการฝึกฝนที่
พอเหมาะตามศักยภาพและระบบการทำงานของสมอง นับตั้งแต่แรกเกิดจนถึงระยะที่สมอง

พัฒนาเต็มที่จะช่วยให้โอกาสทองของการเรียนรู้ในแต่ละช่วงวัยที่เปิดรับการเรียนรู้อย่างสูงสุด และสิ่งที่สำคัญยิ่งต่อกระบวนการเรียนรู้แบบ BBL คือ การเข้าใจถึงความแตกต่างของสมองแต่ละคนที่มีลักษณะเฉพาะตัว สมองมนุษย์ถูกออกแบบมาเพื่อการเรียนรู้ ไม่มีมนุษย์คนใดที่มีสมองปกติจะไม่สามารถเรียนรู้ได้หรือเรียกง่าย ๆ ว่า โง่มาแต่กำเนิด เพียงแต่การพัฒนากระบวนการเรียนรู้จะดีมาน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมและการจัดการเรียนรู้ที่มีอยู่รอบตัว และช่วงที่สำคัญที่สุดของพัฒนาการพื้นฐานทางสมองมนุษย์ คือช่วงปฐมวัยจนถึงก่อนวัยรุ่นช่วงต้น อายุระหว่าง 0-10 ปี นักการศึกษาพบว่าสมองมนุษย์สามารถทำงานพร้อมกัน 8 ระบบในลักษณะกระจายตัวเชื่อมดังนั้น สมองส่วนที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการใช้ภาษา สมองส่วนที่เกี่ยวข้องกับการคำนวณและตรรกะ สมองส่วนที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่ง ระยะและมิติ รวมถึงสมองส่วนที่เกี่ยวข้องกับดนตรีและจังหวะสามารถทำงานและพัฒนาไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งจะลบล้างความเชื่อเดิมที่ว่าสมองมนุษย์ทำงานแบบแยกส่วน ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นฐานสมองตามแนวใหม่นี้ คือ กุญแจสำคัญต่อการพัฒนาการเรียนรู้ที่ได้รับการยกระดับและให้ความสำคัญอย่างยิ่งในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกเช่นเดียวกันประเทศไทยโดยรัฐบาลชุดปัจจุบันได้ให้ความสำคัญ จึงได้มอบภาระหน้าที่หลักให้กับสถาบันวิทยาการการเรียนรู้ (สวร.) เป็นองค์การมหาชน สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีเพื่อการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวทาง Brain Base Learning โดยการศึกษาศักยภาพของสมองของเด็กแต่ละวัย และนำผลการศึกษาที่ได้มาประมวลเป็นองค์ความรู้ที่จะขยายขอบข่ายการทำงานแบบบูรณาการให้ครอบคลุมทั่วประเทศ

1.2 ความรู้เกี่ยวกับการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน

หลักการเรียนรู้บนฐานสมอง

Smilkstien (2003 ; อ้างใน สถาบันคลังสมองของชาติ, 2551 : 35) ได้สรุป

หัวใจสำคัญของการเรียนรู้ได้ดังต่อไปนี้

1. สมองเกิดมาเพื่อที่จะเรียน รักที่จะเรียน และรู้วิธีการที่จะเรียน
2. ควรเรียนในสิ่งที่ได้

2.1 ทำการลงมือปฏิบัติคือ การสร้างความผิดพลาด การแก้ไข

ข้อผิดพลาดเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ และพยายามที่จะแก้ไขข้อผิดพลาดนั้น ๆ ครั้งแล้วครั้งเล่า

2.2 ทำความผิดพลาดและเรียนรู้จากข้อผิดพลาดเป็นกระบวนการตามธรรมชาติและเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้

3. การเรียนรู้เกิดจากการปฏิบัติ เพราะเมื่อลงมือปฏิบัติ สมอจะสร้าง “เคนโดร์ท” ใหม่และเชื่อมต่อกันที่จุด “ซินแนปส์” ซึ่งเป็นความหมายของการเรียนรู้

4. การเรียนรู้ที่ใช้นั้นใช้เวลา เพราะต้องใช้เวลาเพื่อพัฒนาให้ “เคนโดร์ท” เติบโตและเชื่อมต่อกัน

5. ถ้าไม่ใช้สมอง เราก็จะสูญเสียมัน “เคนโดร์ท” และ “ซินแนปส์” จะเริ่มหายไปถ้าไม่ใช้มัน (ถ้าไม่ลงมือปฏิบัติหรือใช้สิ่งที่ได้เรียนรู้มา)

6. อารมณ์มีผลกระทบต่อความมีศักยภาพของสมองในการเรียนรู้ การคิดและความจำ

6.1 การสงสัยในตนเอง ความกลัวและอื่นๆ ปกป้องสมองจากการเรียนรู้ การคิดและการจำ

6.2 ความเชื่อมั่น ความสนใจ และอื่นๆ ช่วยสมองในการเรียนรู้ การคิดและการจำ

7. จงจำไว้ว่าทุกคนเกิดมาที่จะเรียนรู้โดยธรรมชาติ

จากหลักการ 7 ข้อข้างต้น Smilkstien (2003 : 122 ; อ้างใน สถาบันคลังสมองของชาติ, 2551 : 48) ยังได้เสนอหลักการสำคัญในการจัดการเรียนการสอนที่จะทำให้สมองมีความตื่นตัวหรือกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ โดยมีหลักการสำคัญดังต่อไปนี้

1. การเรียนรู้เป็นเรื่องทางสรีรวิทยา กล่าวคือ ในระหว่างที่เกิดการเรียนรู้จะเกิดโครงสร้างใหม่ๆ ในสมองของผู้เรียน ดังนั้น การเรียนรู้หมายถึงการสร้างโครงสร้างสมองใหม่การสอนจึงเปรียบเหมือนกับการปลูกดอกไม้ที่ผู้สอนจะต้องทำหน้าที่ช่วยและเปิดโอกาสให้สมองได้สร้างโครงสร้างใหม่ขึ้นมา

2. โครงสร้างสมองจะเติบโตเฉพาะด้านใดด้านหนึ่งเมื่อได้รับการฝึกฝนในเรื่องนั้นๆ ดังนั้น การเรียนรู้ที่จะบรรลุผลจะต้องเกิดจากการที่นักเรียนได้ฝึกฝนจนชำนาญ

3. การก่อตัวของโครงสร้างสมองใหม่จะต้องใช้เวลาในการฝึกฝน ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างทันทีทันใด

4. การเริ่มต้นเรียนรู้ในเรื่องใหม่ๆ มีความจำเป็นต้องช่วยให้นักเรียนแต่ละคนสามารถเชื่อมต่อกับประสบการณ์ส่วนตัวของตน เพื่อให้เกิดความรู้ขั้นพื้นฐาน ก่อนที่จะพัฒนาเป็นความรู้ในขั้นสูงหรือสามารถคิดแบบสร้างสรรค์หรือวิพากษ์วิจารณ์ต่อไป ดังนั้น การออกแบบหลักสูตรต้องให้โอกาสแก่นักเรียนในการสร้างพื้นฐานความรู้ของความรู้ใหม่ ก่อนที่จะพัฒนาเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ในขั้นสูงและขั้นของการคิดสร้างสรรค์และคิดวิเคราะห์

5. ดีเอ็นเอมีผลต่อการเรียนรู้และการเติบโตของโครงสร้างสมอง นักเรียนบางคนมีความได้เปรียบที่สามารถสร้างโครงสร้างสมองได้ดี ทำให้สามารถเรียนได้ง่ายและเร็วกว่าคนอื่น

Parry, Gregory and Smilkstien (1998 ; อ้างใน สถาบันคลังสมองของชาติ, 2551 : 54) กล่าวว่า ธรรมชาติของสมองมีความสามารถในการเรียนรู้แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า การปล่อยให้สมองเรียนรู้ตามมีตามเกิดแล้วสมองจะเรียนรู้ได้เอง โดยอัตโนมัติ การเรียนรู้จะต้องกระตุ้นให้สมองได้ทำงานหรือฝึกฝนตลอดเวลา ดังหลักการสำคัญของการทำงานของสมองที่ว่า “ใช้มันหรือไม่ก็สูญมัน” คือ เซลล์สมองจะฝ่อ (Neuron Pruning) และทำงานหรือจดจำได้น้อยหรือสั้นลงถ้าไม่ยอมใช้สมอง

สมองกับการเรียนรู้แบบใหม่

Parry, Gregory and Smilkstien (1998 ; อ้างใน สถาบันคลังสมองของชาติ, 2551 : 54) ได้สรุปหลักการเรียนรู้ที่สำคัญ ด้วยวิธีการนำแนวคิดการเรียนรู้บนฐานสมองมาใช้มีอยู่ 3 ประการ คือ ประการแรก การกระตุ้นให้สมองทำงาน ประการที่สอง การทำให้เด็กใส่ใจในการเรียนรู้ และประการสุดท้ายการทำให้ผู้เรียนจดจำในสิ่งที่เรียน

1. การกระตุ้นให้สมองทำงาน

สมองมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ ดังนั้นการเรียนรู้จะเกิดขึ้นถ้าเราสามารถออกแบบการเรียนการสอนให้นักเรียนมีความตื่นตัว และจะต้องตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมซึ่งมีผลต่อการทำงานของสมอง จากการทดลองในสัตว์ พบว่า ภายใต้อสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมแก่การเรียนรู้ สมองจะใหญ่หรือหนักขึ้น รวมทั้งเดนไดรท์จะเชื่อมต่อและแผ่ขยายมากขึ้นถึงร้อยละ 25 และมีการค้นพบว่า สมองของมนุษย์สามารถปรับเปลี่ยนตลอดเวลา (Plasticity) การเชื่อมเซลล์ประสาทสามารถเกิดขึ้นได้กับคนทุกวัย แม้แต่สมองของคนชราที่ยังมีการเติบโตไม่หยุดนิ่ง (Jensen, 2000 : 149) ในอีกด้านหนึ่ง นักวิจัยบางคนเชื่อว่า สมองของมนุษย์จะสูญเสียเซลล์ตั้งแต่เกิด บางคนบอกว่าเซลล์จะเริ่มถูกทำลายตั้งแต่อายุ 12 ปี อย่างไรก็ตามการสูญเสียเซลล์ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการเสื่อมถอยสมรรถภาพการทำงานของสมอง เพราะการเรียนรู้มีความสัมพันธ์กับการเชื่อมวงจรของเซลล์สมองที่มีอยู่ ไม่ได้สัมพันธ์กับปริมาณของเซลล์สมองแต่อย่างใด มนุษย์ไม่เคยหยุดเรียนรู้เลยแม้แต่น้อย มีการทดลองของนักวิจัยสมองหลายท่าน เช่น Joseph Altman มหาวิทยาลัย Purdue ทำการทดลองของสถาบันประสาทวิทยาศาสตร์ Salk ที่ San Diego และงานวิจัยของ Eriksson พบว่า สมองไม่เพียงแต่เชื่อมต่อ “เดนไดรท์” ได้ดีขึ้นแต่ก็สามารถสร้างเซลล์ประสาทขึ้นมาใหม่ได้ซึ่งเรียก

กระบวนการนี้ว่า “Neurogenesis” ซึ่ง (Jensen, 2000 ; อ้างใน สถาบันคลังสมองของชาติ, 2551 : 44) เห็นว่ามีคุณแจสำคัญ 5 ประการที่จะช่วยกระตุ้นให้สมองเกิดการเรียนรู้ได้ คือ

ความท้าทาย (Challenge) กระบวนการเรียนรู้จะต้องมีสิ่งท้าทาย แต่จะต้องเป็นการท้าทายที่พอเหมาะพอดี เพื่อให้ผู้เรียนไม่รู้ลืกเมื่อหน่ายในการเรียน เช่น ใช้สื่อการสอนใหม่ ๆ เพิ่มความยากในการเรียนให้มากขึ้น หรือเน้นการขบคิดแก้ปัญหาหรือใช้ความคิดในการวิพากษ์วิจารณ์ เป็นต้น

ความแปลกใหม่ (Novelty) การกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้จะต้องแปลกใหม่เสมอไม่ควรใช้มุกเดิม ๆ ในการสอน Arnold Scheibel แห่งสถาบันวิจัยสมอง มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนียกล่าวว่า “กิจกรรมที่แตกต่างหลากหลายนั้นเป็นเพื่อที่ดีที่สุดของสมอง” ความแปลกใหม่นั้นจะเกี่ยวพันกับการที่สมองแสวงหาการอยู่รอด เพราะความแปลกใหม่จะกระเทือนต่อสถานภาพเดิมของผู้เรียนทำให้ผู้เรียนเกิดความตื่นตัว

ความชัดเจน (Coherence) การเรียนการสอนจะต้องวางกระบวนการและเป้าหมายที่ชัดเจน

เวลา (Time) กระบวนการเรียนรู้ต้องอาศัยเวลา มิใช่ได้ผลในฉับพลันทันที ยกเว้นการเรียนที่ต้องการการตอบสนองแรงกระตุ้นในทันที

การสะท้อนกลับ (Feedback) การเรียนรู้จะเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนมีเวลาในการคิดใคร่ครวญหรือสะท้อนกลับในสิ่งที่ได้รับรู้มากับผู้อื่น จากการทดลองกับหนู พบว่าหนูที่อยู่เพียงลำพังคนเดียวใคร่ที่จะไม่มีการเชื่อมต่อกัน ในขณะที่หนูซึ่งอยู่กับครอบครัวและหนูที่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ซับซ้อนขึ้น เช่น มีของเล่นให้เล่น จะพบว่าหนูใดที่มีการเจริญเติบโตขึ้น การสะท้อนกลับเป็นกระบวนการที่สามารถเกิดขึ้นได้ในการทำงานกลุ่ม ซึ่งจะได้เรียนรู้จากเพื่อน โดยเฉพาะถ้าสมาชิกในกลุ่มมีจำนวนที่พอเหมาะและมีอายุหรือพื้นฐานที่แตกต่างกัน การได้มีเวลาสะท้อนกลับของผู้เรียนจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี

2. การทำให้เด็กใส่ใจในการเรียนรู้

Jensen (1998 ; อ้างใน สถาบันคลังสมองของชาติ, 2551 : 45) การสร้างแรงจูงใจในการเรียนเป็นกระบวนการเดียวกับในการทำให้ผู้เรียนตระหนักว่าการเรียนเป็นสิ่งสำคัญแก่ตนเองและพบว่าผู้ที่เรียนเก่งมีความหมายไม่ใช่ว่าเฉพาะผู้ที่มีสมองอันชาญฉลาดเท่านั้น แต่ผู้เรียนที่จะประสบความสำเร็จจะต้องตั้งใจเรียน ขยัน หรือมีความใฝ่รู้ ใฝ่เรียนใฝ่รู้ตามความตั้งใจเรียนมักจะถูกมองว่าเกิดจากปัจจัยทางด้านจิตวิทยา เช่น ตั้งใจเรียนเพราะมีความใฝ่ฝันอยากจะเป็นหมอ หรือตั้งใจเรียนเพราะอยากรวย เป็นต้น ซึ่งความตั้งใจเรียน เป็นกระบวนการ

ที่เกิดขึ้นจากปัจจัยทางชีววิทยาด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งความตั้งใจมีความเกี่ยวพันกับการทำงานของสมอง ความตั้งใจหรือจิตที่มั่นคงในการเรียนรู้ นั้น หมายถึง “ความใส่ใจ” ที่สมองมุ่งมั่นที่จะเข้าใจความรู้ที่มาจากแหล่งภายนอก เช่น ความรู้ที่ถ่ายทอดจากครูอาจารย์ เป็นต้น

3. การทำให้ผู้เรียนจะจดจำในสิ่งที่เรียน ก่อนที่จะการทำวัดผลว่าผู้เรียนได้เรียนรู้อะไรไปบ้าง ผู้เรียนจะต้องเรียกความจำจากการเรียนมาได้ ซึ่งพบว่าผู้เรียนจำนวนมาก ลืมความรู้ที่เพิ่งเรียนมาภายในไม่กี่นาทีภายหลังจากเดินออกจากห้องเรียนเมื่อพิจารณาการทำงานของสมอง พบว่าขั้นตอนของการสร้างความทรงจำมีดังนี้ Jensen (2000 : 215)

1. เราคิด รู้สึก เคลื่อนไหว และมีประสบการณ์ในชีวิต
2. ทุกประสบการณ์ถูกบันทึกในสมอง
3. ความจำถูกกลั่นกรองผ่านการประเมินคุณค่า การสร้างความหมายและการใช้ประโยชน์ด้วยกระบวนการ และ โครงสร้างของสมอง
4. เซลล์ประสาทของปัจเจกบุคคลถูกกระตุ้น
5. เซลล์ประสาทส่งผ่านข้อมูล ไปยังเซลล์ประสาทอื่นๆ ผ่านการทำ

ปฏิกิริยาทางเคมีและทางไฟฟ้าในสมอง

6. การเชื่อมต่อวงจรในสมองถูกทำให้มั่นคงแข็งแรงขึ้น ความจำที่ยืนยาว

ถูกสร้างขึ้น

ดังนั้น Sprenger (2003, อ้างใน สมาคมคลังสมองของชาติ, 2551 : 55) ได้จำแนกประเภทความจำไว้ 4 ประเภท คือ

1. ความจำจากประสาทสัมผัส (Sensory Memory) เมื่อข้อมูลเข้ามายังสมอง ซึ่งคนสามารถรับรู้จากประสาทสัมผัสทั้งห้า สมองจะจัดเก็บข้อมูลเหล่านั้นไว้บริเวณเปลือกสมอง (Cortex) โดยจะเก็บความทรงจำนี้ไว้เพียงชั่วครู่เท่านั้น เมื่อข้อมูลถูกส่งมายังผู้เรียน จะพบว่าการรับรู้จะผ่านประสาทสัมผัส ซึ่งจะบรรจุสิ่งที่รับรู้ทั้งโดยรู้ตัวและไม่รู้ตัวด้วยความเร็วหลายล้านบิตต่อวินาที

2. ความจำระยะสั้น (Short Term Memory) เป็นความจำแบบทันทีทันใด (Immediate Memory) ซึ่งเป็นเพียงความจำชั่วคราวที่ดำรงอยู่ราว 5 -20 วินาที ซึ่งความจำระยะสั้นนี้มีข้อจำกัด คือ สามารถจำได้เพียงไม่กี่เรื่อง ผู้ใหญ่สามารถจำได้ประมาณ 7 ชุด ความจำในคราวเดียวกันแต่ในการศึกษาระยะหลัง ๆ ค้นพบว่ามนุษย์สามารถมีความจำระยะสั้นได้เพียง 3 – 5 ชุดเท่านั้นแล้วจะเลือนหายไปเมื่อมีข้อมูลใหม่เข้ามา

3. ความจำในระหว่างดำเนินการ (Working Memory หรือ Active Working Memory) เป็นความจำที่อยู่ระหว่างความจำแบบทันทีที่เห็นได้กับความจำระยะยาว เป็นช่วงเวลาที่ข้อมูลเก่ากับข้อมูลใหม่มาเจอกัน เมื่อมีประสบการณ์ใหม่ ๆ เข้ามา สมองจะค้นหาความจำที่เคยมีอยู่ก่อนแล้วทำการเปรียบเทียบหรือผสมปนเปกัน สมองจะทำหน้าที่จดจำข้อมูลเหล่านั้นไว้ แต่ความจำเหล่านี้ อาจไม่พัฒนาไปสู่ความจำระยะยาวก็ได้ ถ้าข้อมูลเหล่านั้น ไม่มีความหมายใด ๆ สมองก็จะลบมันออกไป ทั้งนี้ข้อมูลที่จะถูกพัฒนาเป็นความทรงจำระยะยาวได้นั้นขึ้นอยู่กับปัจจัย 4 ประการคือ ความสนใจ ความมุ่งมั่น ความเข้าใจ และความรู้ที่มีอยู่ก่อนแล้ว

4. ความจำระยะยาว (Long – Term Memory) สามารถแบ่งความจำออกเป็น 2 แบบ

4.1 Explicit Memory คือ ความจำที่เราสามารถนำมาอธิบายหรือเขียนได้อย่างง่าย ๆ เป็นความจำ ที่เรารู้ตัว เป็นความจำเกี่ยวกับข้อเท็จจริงหรือความจำเกี่ยวกับความหมายโดยการนิยามสัญลักษณ์ ภาษา กฎเกณฑ์ เช่น ความจำ ว่าด้วยการสะกดคำหรือเลขคณิต ไวยากรณ์ ความจำประเภทนี้จะต้องอาศัยการท่องจำเป็นเครื่องมือช่วยจำ รวมทั้งเป็นความจำเกี่ยวกับเหตุการณ์เราสามารถจดจำเกี่ยวกับสถานที่ที่เคยไป หรือสิ่งที่เคยทำในช่วงเวลาใดๆ ความจำประเภทนี้เป็นความจำซึ่งเราสามารถรื้อฟื้นขึ้นมาได้อย่างรวดเร็วเมื่อต้องการ ความจำแบบนี้สามารถปรับปรุงใหม่และไม่จำเป็นต้องการการฝึกฝน แต่จะต้องจำรายละเอียดไม่ได้ทั้งหมด เพราะสมองจะคัดเลือกข้อมูลที่คาดว่าจะได้ใช้ไปเก็บไว้

4.2 Implicit Memory คือ ความจำที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ความรู้สึก อารมณ์เป็นเครื่องกรองว่าเราจะสนใจเรื่องใด จะตัดสินใจอย่างไร ต้องการจะรับรู้อะไร ความจำแบบนี้เป็นความจำประเภทการใช้ทักษะต่าง ๆ เป็นความจำที่เกิดขึ้นจากการใช้ทักษะเป็นเวลานาน เช่น การขับรถ การเล่นดนตรี การเล่นกีฬา ซึ่งจะต้องฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ Parry and Gregory (1998 : 28) ความจำระยะยาวนั้นไม่ได้เป็นความจำที่สมบูรณ์พร้อมที่จะนำมาใช้งานได้เลย แต่ความจำจะอยู่อย่างกระจัดกระจาย การเรียนการสอนมีหน้าที่ทำให้ผู้เรียนสามารถฟื้น ความจำระยะยาวที่อยู่แยกออกเป็นส่วนๆนั้น โดยที่การนำชุดข้อมูลในสมองชุดต่าง ๆ กันมาประกอบสร้างขึ้นเป็นความรู้เมื่อฝึกฝนซ้ำแล้วซ้ำเล่า จะช่วยยกระดับการเชื่อมต่อวงจรของสมองให้พัฒนายิ่งขึ้นและพัฒนาเป็นความคิดที่ซับซ้อนสร้างสรรค์ และคิดวิเคราะห์ได้ในที่สุด

โดยสรุป การเรียนการสอนตามหลักการการเรียนรู้บนพื้นฐานของสมองเห็นว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความจำเป็นที่จะพัฒนาจากความจำแบบทันทีทันใดไปสู่ความจำแบบระยะก็คือ ความสนใจความมุ่งมั่น ความเข้าใจและความรู้ที่มีอยู่ก่อนหน้า ผู้เรียนที่มีความสามารถในการจำจะต้องมีความพร้อมทางกายภาพ อารมณ์ และมีระยะเวลาในการเรียนที่เหมาะสม คือ ข้อมูล ผู้สอน บรรยากาศในห้องเรียน จะต้องดึงดูดให้สมองสนใจที่จะเรียนรู้

1.3 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน

1.3.1 จัดสิ่งแวดล้อมที่กระตุ้นความสนใจ กระตุ้นการเรียนรู้ เช่น อุปกรณ์ที่มีสี รูปทรงสถาปัตยกรรม สิ่งที่อยู่รอบตัว (ไม่ใช่ครูออกแบบให้) เพื่อให้ผู้เรียนรู้สึกมีส่วนร่วมและมีความเป็นเจ้าของ

1.3.2 สถานที่สำหรับการเรียนรู้เป็นกลุ่มร่วมกัน เช่น ที่ว่าง ๆ สำหรับกลุ่มเล็ก ชุ่มไม้ โต๊ะหินอ่อน ใต้ต้นไม้ ปรับที่ว่างเป็นห้องนั่งเล่นที่กระตุ้นการมีปฏิสัมพันธ์ จัดสถานที่ที่กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้เป็นกลุ่ม

1.3.3 จัดให้มีการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน มีการเคลื่อนไหวกระตุ้นสมองส่วนควบคุมการทำงานของกล้ามเนื้อเกี่ยวกับสมองส่วนหน้า ให้สมองได้รับอากาศบริสุทธิ์

1.3.4 ทุกส่วนของโรงเรียนจัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้เรียนรู้ที่ไหนก็ได้ เช่น บริเวณเฉลียงทางเชื่อมระหว่างตึก สถานที่สาธารณะ

1.3.5 ฝ้าระวางเรื่องความปลอดภัย ลดความเสี่ยงต่าง ๆ โดยเฉพาะชุมชนเมือง

1.3.6 จัดสถานที่ที่หลากหลายที่มีรูปทรง สี แสง ช่อง รู

1.3.7 เปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมบ่อย ๆ เพื่อให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างหลากหลายจะกระตุ้นการทำงานของสมอง เช่น เวทีจัดนิทรรศการซึ่งควรเปลี่ยนแปลงเป็นรูปแบบต่าง ๆ

1.3.8 จัดให้มีวัสดุต่าง ๆ ที่กระตุ้นการเรียนรู้ พัฒนาการต่างๆของร่างกายมากมายหลากหลายและสามารถนำมาจัดทำสื่อประกอบการเรียนรู้ที่มีความคิดใหม่ ๆ โดยมีลักษณะบูรณาการไม่แยกส่วนจุดมุ่งหมายหลักคือ เป็นวัสดุที่ทำหน้าที่หลากหลาย

1.3.9 กระบวนการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น เหมาะสมกับสมองของแต่ละคนและสถานะที่เปลี่ยนแปลงไป

1.3.10 จัดให้มีสถานที่สงบและสถานที่สำหรับทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น

1.3.11 จัดให้มีที่ส่วนตัว เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงออกถึงเอกลักษณ์ของตน จัดสถานที่ส่วนตัวของตนและสามารถแสดงความคิด สร้างสรรค์ของตนได้อย่างอิสระ

1.3.12 ต้องหาวิธีที่จะให้ชุมชนและสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้มากที่สุด สนามเด็กเล่นในชุมชน แหล่งเรียนรู้ในชุมชนและทำให้โรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต นำเทคโนโลยีการเรียนทางไกล ชุมชน ภาคธุรกิจ บ้าน ต้องนำเข้ามาเป็นส่วนและเป็นทางเลือกในการเรียนรู้สำหรับการจัดการศึกษาปฐมวัย ซึ่งถือว่าเป็นช่วงแรกของการเรียนรู้ทุก โรงเรียนสามารถทำแนวทางการจัดกระบวนการและสื่อการเรียนรู้แบบ Brain Base Learning ไปปรับใช้เตรียมการได้ จะเห็นว่าแนวทางหลายอย่างปฐมวัยจัดอยู่แล้ว คือ 6 กิจกรรมหลัก ในกิจกรรมประจำวัน ส่วนใหญ่สอดคล้องกับแนวทางดังกล่าว

สรุปว่า การจัดการเรียนการสอนโดยใช้สมองเป็นฐาน หรือการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดกับผู้เรียน โดยผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมตามความต้องการ ความสนใจ ความถนัด โดยจัดกิจกรรมที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติทำให้ผู้เรียนมีการพัฒนาการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องครูจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง ที่จะต้องทำหน้าที่เป็นผู้วางแผนในการนำหลักสูตรมาใช้ในการจัดเตรียมกิจกรรมการเรียนการสอนหาเทคนิควิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายใช้สื่อการสอนที่เหมาะสม มีการประเมินผลการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตร เนื้อหาสาระ และจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนมีความสุข สนุกสนาน มีชีวิตชีวา กระตือรือร้นในการเรียนและเกิดการเรียนรู้

1.4 การเขียนแผนโดยใช้สมองเป็นฐาน

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้หรือจัดทำแผนการสอนที่ดี

ทิสนา แจมมะณี (2551 : 2 -31) ได้อธิบายไว้ว่า เรื่องของ “การสอน” เป็นเรื่องที่มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน โดยเริ่มตั้งแต่เมื่อมีคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป การสอนเป็นพฤติกรรมทางธรรมชาติของมนุษย์ในการที่จะช่วยเหลือกันและกันในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัว เพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิต ลักษณะของการสอนในระยะแรก ๆ เป็นการสอนที่ไม่มีรูปแบบที่แน่นอนตายตัว และค่อย ๆ พัฒนาไปจนเกิดมีรูปแบบที่แน่นอนตายตัว และค่อย ๆ พัฒนาไปจนเกิดมีรูปแบบที่หลากหลาย การพัฒนาเปลี่ยนแปลงแนวคิดเด่น ๆ เกี่ยวกับการสอนจากอดีตมาสู่ปัจจุบัน สามารถจัดได้เป็น 3 ระยะ หรือ 3 ยุค คือ

1. ยุคที่การสอนเป็นศิลปะ (Teaching as an Art) ในยุคนี้ถือว่าการสอนเป็นความสามารถเฉพาะตัว เป็นพรสวรรค์เฉพาะบุคคล ซึ่งคิดตัวมาแต่กำเนิด แนวคิดเด่น ๆ เกี่ยวกับการสอนที่ใช้กันในยุคนี้ คือ

1.1 การครอบงำความคิด (Indoctrination) เป็นลักษณะการสอนที่เจ้าสิทธิรวมทั้งนักปราชญ์และนักคิดในสมัยก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 20 ใช้ในการถ่ายทอดปลูกฝัง

ลัทธิความเชื่อต่าง ๆ ให้เข้าไปสู่ความคิดของผู้อื่นอย่างเข้มงวด โดยมีวัตถุประสงค์ให้ละทิ้งลัทธิความเชื่อมั่น

1.2 การชักจูงโน้มน้าว (Inculcation) เกิดขึ้นเมื่อมีนักปราชญ์และนักคิดที่เชื่อว่า มนุษย์เกิดมาพร้อมกับความดีและมีเสรีภาพที่จะคิดและเลือกเชื่อถือ การครอบงำความคิดเริ่มอ่อนตัวลง เจ้าลัทธิและนักปราชญ์หันมาใช้วิธีการถ่ายทอดความรู้ความเชื่อโดยการใช้ศิลปะของการพูดชักจูงบ่อย ๆ จนสามารถ โน้มน้าวจิตใจให้เกิดความเชื่อ

1.3 การสอน (Teaching) หมายถึง การบอก การสั่ง การชี้แจง การแสดงวิธีการนี้เริ่มขึ้นเมื่อการถ่ายทอดและปลูกฝังความคิด ความเชื่อ ในลัทธิต่าง ๆ เริ่มขยายตัวออกไปสู่เรื่อง อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ซึ่งได้แก่เรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ซึ่งได้แก่ เรื่องอาชีพ บุคคลที่มีความสามารถในวิชาอาชีพต่าง ๆ เช่น วิชาล่าสัตว์ ยิงธนู ฟันดาบ หรือการเล่นดนตรีต่าง ๆ จะมีผู้มาสมัครเป็นศิษย์ขอเรียนรู้อาชีพเหล่านั้นทำให้เกิดมีครูมีศิษย์ขึ้นการสอนเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์ โดยครูมีบทบาทสำคัญเป็นผู้จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นตามความคิดเห็นและความสามารถของครู ผู้เรียนเป็นผู้รับการถ่ายทอดตามแต่ครูจะให้การสอนนี้เกิดขึ้นได้ทุกแห่ง ไม่จำกัดเวลา สถานที่ แล้วแต่สถานการณ์และความพอใจของครู

2. ยุคที่การสอนเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ (Teaching as an Art and a Science) ในยุคนี้ถือว่า นอกจากการสอนจะเป็นศิลป์แล้ว การสอนยังเป็นเรื่องที่เรียนรู้และฝึกฝนได้ เนื่องจากมีข้อความรู้ที่สามารถนำมาใช้อธิบายชี้แจงให้เข้าใจและฝึกฝนได้ ซึ่งส่วนใหญ่ข้อความรู้นั้นมักได้มาจากศาสตร์สาขาจิตวิทยา

2.1 การสอน (Teaching) ยุคของการสอนเป็นยุคที่ยาวมากโดยในระบะกลางคริสต์ศตวรรษที่ 20 แนวความคิดยังอยู่ในยุคที่การสอนเป็นศิลปะ แต่ในระยะปลาย ค.ศ. ที่ 20 ได้มีนักจิตวิทยาศึกษาค้นคว้าและทดลองเกี่ยวกับการเรียนรู้มากขึ้น แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการสอนก็เริ่มมีแบบแผนมีระบบระเบียบขึ้นมีขั้นตอนที่ชัดเจนขึ้น การสอน 5 ขั้นของ แฮร์บาร์ท (Herbart) ซึ่งประกอบด้วย 1) ขั้นนำ (Preparation) 2) ขั้นเสนอ (Presentation) 3) ขั้นสัมพันธ์ความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ (Comparison and Abstraction) 4) ขั้นสรุป (Generalization) และ 5) ขั้นประยุกต์ใช้ (Application) การสอน 5 ขั้นนี้นับเป็นแนวคิดเกี่ยวกับการสอนจาก “ศิลป์” มาเป็น “ศาสตร์” ที่ชัดเจน

2.2 การเรียนการสอน (Instruction) แม้แนวคิดเกี่ยวกับการสอนจะเริ่มปรับจาก “ศิลป์” มาเป็น “ศาสตร์” เพิ่มขึ้นแต่แนวคิด “Teaching” ที่เน้นบทบาทของครูก็ยังคง

อยู่ ปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เกิดขึ้นจากการสอนของครูประกอบกับวิทยาการและเทคโนโลยีที่ได้ก้าวหน้าขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้แนวคิดเรื่องความสำคัญของการเรียนรู้แพร่หลายการสอน จะต้องคำนึงถึงการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูจำเป็นต้องใช้ความรู้ในการวางแผนจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นแบบแผนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่กำหนด โดยอาศัยสื่อและวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เข้ามาช่วย ปฏิสัมพันธ์ของผู้เรียนจึงขยายวงกว้างออกไป ไม่จำกัดอยู่ที่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์เท่านั้น แต่ขยายรวมไปถึงปฏิสัมพันธ์กับสื่อต่าง ๆ ด้วย ระยะนี้จึงเป็นระยะของการเปลี่ยนแปลงจากแนวคิด “การสอน” มาเป็น “การเรียนการสอน” คือเปลี่ยนจาก “Teaching” มาเป็น “Instruction”

2.3 การสอนซ่อมเสริม (Remedial and Enrichment Instruction) แม้ว่าแนวคิดของการเรียนการสอนจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้มากขึ้นแล้วก็ตาม แต่ก็ยังไม่สามารถตอบสนองความแตกต่างที่หลากหลายของผู้เรียนได้ จึงทำให้เกิดแนวคิดการสอนซ่อม (Remedial Instruction) และการสอนเสริม (Enrichment Instruction) ในรูปแบบต่าง ๆ ขึ้น เช่น การฝึกอบรม (Traning) การติว (Tutoring) การกำกับชี้แนะ (Coaching) การนิเทศให้คำปรึกษา (Supervising) เพื่อช่วยแก้ปัญหาดังกล่าว

2.4 การสอนแบบทางไกล (Distance Teaching) แนวคิดเกี่ยวกับการสอนได้เริ่มขยายขอบเขตออกไปอย่างกว้างขวาง เมื่อเทคโนโลยีสารสนเทศได้พัฒนาก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว การสอนทางไกลผ่านสื่อโทรทัศน์ ซึ่งเป็นการสอนในลักษณะใหม่สำหรับผู้เรียนไม่จำเป็นต้องพบครูผู้สอนโดยตรง จึงเริ่มเกิดขึ้น

2.5 การสอนแบบไม่มีครู (Instruction Without Teacher) แนวคิดนี้เริ่มขยายตัวมากขึ้นในยุคที่สื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ โดยเฉพาะคอมพิวเตอร์เข้ามามีบทบาทสูงในการเรียนรู้ของผู้เรียน การใช้คอมพิวเตอร์และ โปรแกรมซอฟต์แวร์ที่พัฒนาขึ้น สามารถช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยไม่จำเป็นต้องมีครูอยู่ด้วย

2.6 การเรียนรู้โดยการสร้างความรู้ (Construction) การเปลี่ยนแปลงแนวคิดเกี่ยวกับการสอน จาก “Instruction” มาเป็น “Construction” ซึ่งเป็นอยู่ขณะนี้ มีแนวโน้มที่จะขยายตัวอย่างรวดเร็ว และกว้างขวาง เนื่องจากเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 การเปลี่ยนแปลงครั้งนี้นับเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่อีกครั้งหนึ่งของแนวคิดเกี่ยวกับการสอน ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงจุดเน้นจากบทบาทของครูในการสอน ไปเป็นบทบาทของผู้เรียนในการสร้างความรู้ด้วยตนเอง

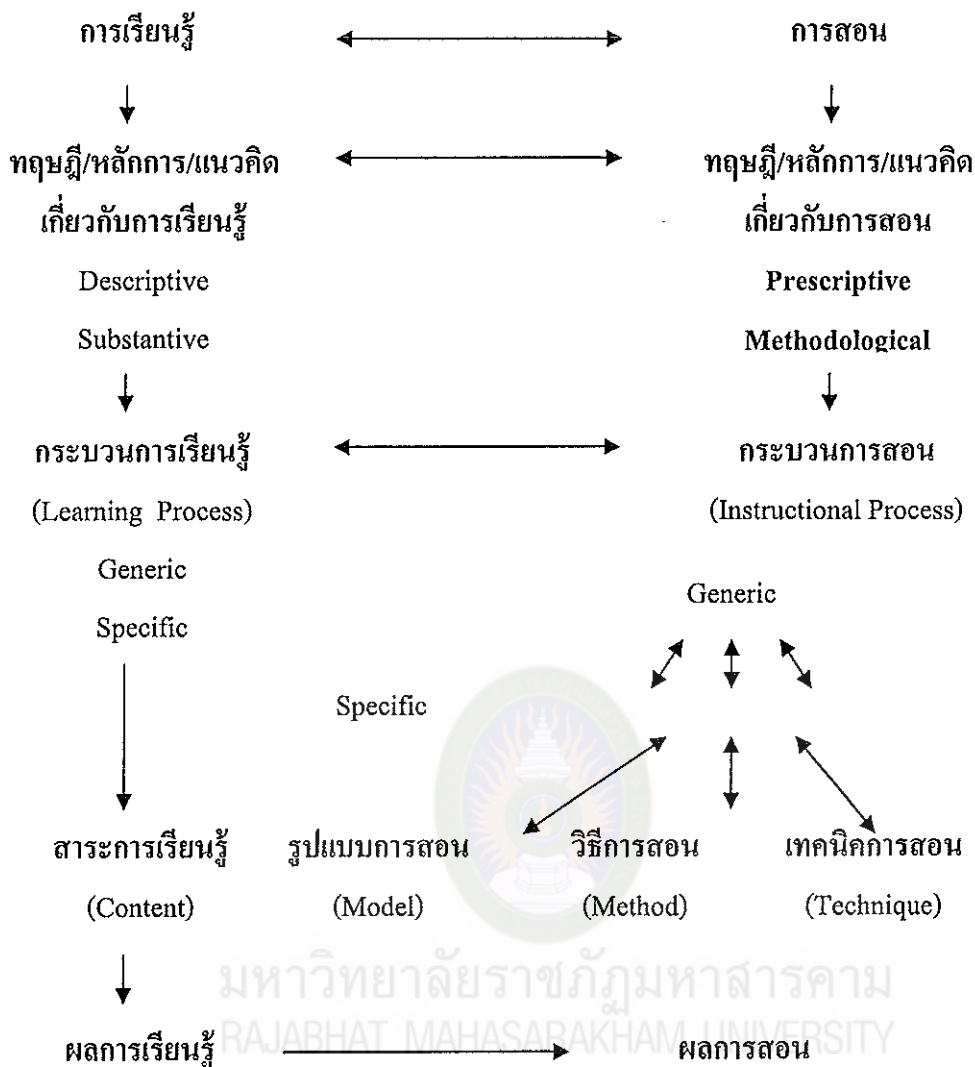
จากวิวัฒนาการของการสอนดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า ความเชื่อเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นระยะ ๆ สาเหตุสำคัญของการเปลี่ยนแปลงก็คือ ความก้าวหน้าทางวิทยาการที่ทำให้เกิดการศึกษาค้นคว้าวิจัย พิสูจน์และทดสอบจนกระทั่งได้ข้อความรู้ใหม่ ๆ ที่สามารถนำมาอธิบายปรากฏการณ์เกี่ยวกับการเรียนรู้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ การศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการเรียนรู้ของมนุษย์ที่ได้ส่งสมจากอดีตมาสู่ปัจจุบัน ทำให้เราได้ทฤษฎีหลักการ และแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้จำนวนมาก ทฤษฎีการเรียนรู้เหล่านั้นจะพรรณนาหรือบรรยายปรากฏการณ์เกี่ยวกับการเรียนรู้ให้เข้าใจว่า การเรียนรู้ที่ดีเกิดขึ้นได้อย่างไร ดังนี้ ทฤษฎีการเรียนรู้จึงมีลักษณะเป็นทฤษฎีเชิงพรรณนา หรือ “Descriptive Theory” และเป็นทฤษฎีที่ให้สาระคือเป็น “Substantive Theory” ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างกว้างขวาง ทฤษฎี หลักการ และแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้เป็นที่มาของกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย บางกระบวนการมีลักษณะเป็นกลาง (Generic) สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับเรื่องต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง เช่น กระบวนการเรียนรู้มโนทัศน์ (Concept) กระบวนการเรียนรู้ข้อเท็จจริง (Fact) กระบวนการเรียนรู้ทักษะ (Skills) กระบวนการเรียนรู้ทางด้านเจตคติ (Affective) เป็นต้น บางกระบวนการมีลักษณะเฉพาะ (Specific) เหมาะสมกับการเรียนรู้เฉพาะเนื้อหาบางประเภท บางสาขา บางวิชา หรือบางเรื่อง เช่น กระบวนการเรียนรู้ทางภาษา กระบวนการเรียนคณิตศาสตร์ กระบวนการเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์ กระบวนการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม เป็นต้น การเรียนเนื้อหาสาระต่าง ๆ โดยทั่วไปย่อมต้องอาศัยทั้งกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นหลักสำคัญ โดยทั่วไปของการเรียนรู้ที่ดี และกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับลักษณะ ประเภทของสาระนั้น ๆ โดยเฉพาะ ในการเรียนรู้เรื่องใด ๆ ก็ตาม หากผู้เรียนมีกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม ก็จะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในเรื่องนั้น ๆ ได้ดี

ทฤษฎี หลักการ แนวคิด กระบวนการเกี่ยวกับการเรียนรู้ดังกล่าวนี้เป็นฐานสำคัญของการสอน การสอนจำเป็นต้องใช้ความรู้เกี่ยวกับการเรียนรู้ เพราะกระบวนการสอนก็คือ กระบวนการที่ช่วยให้ผู้เรียนใช้กระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ อันจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี ดังนั้น ทฤษฎี หลักการ แนวคิด กระบวนการเกี่ยวกับการสอน อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีหรือหลักการเรียนรู้ก็ไม่ใช่ว่าสิ่งเดียวกันกับทฤษฎีหรือหลักการสอน เพียงแต่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ทฤษฎี หลักการเรียนรู้มีลักษณะต่างจากทฤษฎีหลักการสอน โดยทฤษฎี หลักการเรียนรู้มีลักษณะเป็นทฤษฎีเชิงวิธีการ และเป็นทฤษฎีที่ให้วิธีการคือเป็น “Methodological Theory” ในขณะที่ทฤษฎีการบรรยายถึงปรากฏการณ์

ของการเรียนรู้ แต่ทฤษฎีการสอนจะต้องมีลักษณะเป็นการให้แนวทางหรือ กระบวนการในการจัดกระบวนการเรียนรู้ และเนื่องจากกระบวนการเรียนรู้มีหลากหลายทั้งในลักษณะทั่วไป และลักษณะเฉพาะกระบวนการสอนก็เช่นเดียวกัน ก็มีทั้งกระบวนการสอนที่มีลักษณะทั่วไป (Generic) ประยุกต์ใช้ได้อย่างกว้างขวาง และกระบวนการสอนที่มีลักษณะเฉพาะสาขาวิชา (Specific) ซึ่งเหมาะสมกับสาระเฉพาะเรื่อง ในการจัดกระบวนการสอนนอกจากต้องคำนึงถึงกระบวนการเรียนรู้แล้วผู้สอนยังต้องคำนึงถึงองค์ประกอบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องอีกจำนวนมาก เช่น คำนึงถึงสภาพของผู้เรียน เนื้อหาสาระ สภาพแวดล้อม และยังต้องอาศัยรูปแบบการสอน วิธีสอน และเทคนิคการสอนที่หลากหลายอีกด้วย ดังนั้น การสอนจึงต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ ในการสอนเพื่อช่วยให้ได้ผลที่ดีในการสอน ซึ่งก็คือผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้กับการสอนดังกล่าวมาทั้งหมด แสดงให้เห็นในแผนภูมิที่ 2 ต่อไปนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แผนภาพที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้กับการสอน

สรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้หรือจัดทำแผนการสอนที่ดีนั้น ครูผู้สอนควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎี หลักการ แนวคิด เกี่ยวกับการเรียนรู้ หากจะถามว่า ทฤษฎี หลักการเหล่านี้มีอะไรบ้าง ก็คงไม่สามารถบอกได้หมด เพราะมีอยู่จำนวนมาก แต่เพื่อให้เห็นถึงความหลากหลายที่มีอยู่ ดิฉันจึงได้พยายามประมวลให้เห็นเป็นภาพรวมไว้ในแผนผังที่ 2 ซึ่งแสดงให้เห็นขอบข่าย (Scope) ของความรู้ส่วนหนึ่งเกี่ยวกับศาสตร์ทางการสอน ที่ครูควรศึกษาในรายละเอียดและนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ โดยเฉพาะผู้มีอาชีพครู จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้ศาสตร์การสอนในการปฏิบัติงานครู เพื่อความเป็น “ครูมืออาชีพ” ที่แท้จริง

ความหมายของแผนการเรียนรู้หรือแผนการสอน

บุรุษย์ ศิริมหาสาคร (2545 : 34 – 35) ได้ให้ความหมายของแผนการเรียนรู้หรือแผนการสอนว่า เป็นเอกสารที่จัดทำขึ้นเพื่อแจกแจงรายละเอียดของหลักสูตร ทำให้ครูผู้สอนนำไปจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแก่นักเรียนเป็นรายคาบหรือรายชั่วโมง

สมหมาย บุญญฤทธิ์ (2540 : 12) ได้ให้ความหมายของแผนการเรียนรู้หรือแผนการสอน หมายถึง สิ่งที่ครูต้องเตรียมการล่วงหน้าเกี่ยวกับสิ่งที่จะดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละกลุ่มประสบการณ์ เพื่อให้บรรลุผลของหลักสูตรกำหนด และทำให้นักเรียนมีประสิทธิภาพด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดียิ่งขึ้น

ชาญชัย อาจินสมาจาร (2540 : 29) ได้ให้คำจำกัดความของแผนการเรียนรู้หรือแผนการสอนว่า หมายถึง ข้อความของผลสัมฤทธิ์ที่ต้องการให้บรรลุและวิถีทางเฉพาะที่ทำให้สิ่งเหล่านี้บรรลุในฐานะเป็นผลลัพธ์ของกิจกรรมที่ทำในแต่ละวัน ภายใต้การแนะนำของครู คำจำกัดความดังกล่าวแสดงการเปลี่ยนแปลงในการเน้นในอดีต ครูเน้นความรู้ในฐานะเป็นจุดจบในตัวเอง ปัจจุบันบทเรียนคือวิถีทางในการให้ได้มาซึ่งอุปนิสัย เจตคติและทักษะที่พึงประสงค์ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาทางสังคมและส่วนบุคคล

เสน่ห์ ทิมสุกใส (2542 : 43) ได้ให้ความหมายของแผนการเรียนรู้หรือแผนการสอนไว้ว่า แผนการเรียนรู้หรือแผนการสอน คือ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการสอน การวัดผลประเมินผลให้สอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งไว้ว่าแผนการสอน เป็นแผนที่ผู้สอนจัดทำขึ้นจากคู่มือครูหรือแนวการสอนของกรมวิชาการทำให้ผู้สอนทราบว่าสอนเนื้อหาใด เพื่อจุดประสงค์ใดสอนอย่างไร ใช้สื่ออะไร และวัดผลประเมินผลโดยวิธีใด

สรุปลง แผนการเรียนรู้หรือแผนการสอน คือ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการสอน การวัดผลประเมินผลให้สอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร หรือเป็นแผนที่ผู้สอนจัดทำขึ้นจากคู่มือครูหรือแนวการสอนของกรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ ทำให้ผู้สอนทราบว่าสอนเนื้อหาใด เพื่อจุดประสงค์ สอนอย่างไร ใช้สื่ออะไรและวัดผลประเมินผลโดยวิธีใด เป็นต้น

ความสำคัญของแผนการเรียนรู้หรือแผนการสอน

ทวีศักดิ์ ไชยมาโย (2542 : 4 – 5) ให้ความสำคัญของแผนการสอน ไว้ดังนี้

1. ช่วยให้ผู้ครูได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ในเรื่องหลักสูตร แนวการสอน การจัดทำ การจัดหาสื่อประกอบการสอน ตลอดจนวิธีการวัดการประเมินผลอย่างละเอียด

2. ช่วยให้เกิดการวางแผนวิธีสอน วิธีเรียนที่มีความหมายยิ่งขึ้น เพราะการจัดทำแผนการเรียนการสอนเป็นการผสมผสานเนื้อหาสาระ และจุดประสงค์การเรียนจากหลักสูตร กับหลักจิตวิทยาการศึกษาหรือนวัตกรรมการเรียนใหม่ ตลอดจนปัจจัยอำนวยความสะดวกของโรงเรียนและสภาพปัญหาความสนใจความต้องการของนักเรียนผู้ปกครอง และทรัพยากรในท้องถิ่น โดยใช้วิธีการเชิงระบบ เพื่อให้การเรียนการสอนเป็นอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ช่วยให้ครูมีคู่มือที่ทำด้วยตนเองล่วงหน้า เพื่อให้เกิดความสะดวกในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพเจตนาารมณ์ของหลักสูตร ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ครบถ้วน และทันเวลา ช่วยให้ผู้ครูมีความมั่นใจในการสอนยิ่งขึ้น

4. ทำให้การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นไปตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ ช่วยให้ผู้ครูสามารถวินิจฉัยจุดอ่อนของนักเรียนที่จะได้รับการแก้ไข และทราบจุดเด่นที่ควรได้รับการส่งเสริมต่อไป นอกจากนี้ยังช่วยให้ครูเห็นภาพการทำงานของตนเองได้เด่นชัดยิ่งขึ้น

5. ผู้สอนสามารถใช้เป็นข้อมูลที่ต้องการเที่ยงตรง เพื่อเสนอแนะแก่บุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมวิชาการ ศึกษาพิเศษ และผู้บริหาร เพื่อปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

6. ช่วยให้ผู้บริหารหรือผู้เกี่ยวข้อง ได้ทราบขั้นตอนกระบวนการต่าง ๆ ในการสอนของครู เพื่อการนิเทศติดตามและประเมินผลการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

7. ถ้าผู้สอนคิดครูประจำเป็นไม่สามารถสอนได้ด้วยตนเอง แผนการสอนจะมาใช้เป็นคู่มือสอนแทนได้เป็นอย่างดี ส่งเสริมให้ครูผู้สอนค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร

8. เป็นการพัฒนาวิชาชีพครู ที่แสดงว่าการสอนต้องได้รับการฝึกฝน ที่มีความเชี่ยวชาญ โดยเฉพาะมีเครื่องมือและเอกสารที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพ

9. เป็นผลงานทางวิชาการอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความชำนาญพิเศษหรือความเชี่ยวชาญของผู้จัดทำ สามารถนำไปพัฒนางานในหน้าที่และเสนอเลื่อนระดับให้สูงขึ้น

สรุปความสำคัญของแผนการสอน ก่อให้เกิดประโยชน์ ดังนี้เช่น ก่อให้เกิดการวางแผนและเตรียมการล่วงหน้า เป็นคู่มือการสอนสำหรับตัวครูผู้สอน เป็นหลักฐานแสดงข้อมูลด้านการเรียนการสอน และเป็นหลักฐานแสดงความเชี่ยวชาญของครูผู้สอน เป็นต้น

ประโยชน์ของแผนการเรียนรู้หรือแผนการสอน

วุฒิไกร ภูนาโท (2552 : 24 ; อ้างอิงจาก สำนักงานคณะกรรมการการ
ประถมศึกษาแห่งชาติ, 2535 : 34) กล่าวว่า แผนการสอนเป็นเอกสารเครื่องมือช่วยให้ครูดำรง
การสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ

1. รู้วัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
2. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยความมั่นใจ
3. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้เหมาะสมกับวัยของนักเรียน
4. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพตรงกับเจตนารมณ์ของ
หลักสูตร ส่งเสริมให้นักเรียน เกิดผลการเรียนรู้ตามลำดับขั้นตอน สอนให้ครบถ้วน ทันเวลา
5. ถ้าครูมีความจำเป็นไม่ได้สอนด้วยตนเอง ผู้ที่มาสอนแทนสามารถสอน
แทนได้ตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้

สรุปได้ว่า ประโยชน์ของแผนการสอน เช่น ทำให้เกิดการวางแผน วิธีสอน วิธี
เรียน ช่วยให้ครูมีคู่มือที่ทำด้วยตนเองล่วงหน้า ตนเอง แผนการสอนเป็นคู่มือแก่ผู้มาสอน
แทนได้ เป็นอย่างดี และเป็นผลงานทางวิชาการอย่างหนึ่ง que แสดงให้เห็นถึงความชำนาญพิเศษ

รูปแบบของแผนการเรียนรู้หรือแผนการสอน

วุฒิไกร ภูนาโท (2552 : 24 – 25 ; อ้างอิงมาจาก สำนักงานคณะกรรมการการ
ประถมศึกษาแห่งชาติ, 2535 : 35) ได้กำหนดหัวข้อแผนการสอนไว้ 6 หัวข้อ ซึ่งนิยมนำมา
ปรับใช้ 7 หัวข้อ ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 หัวข้อของแผนการสอน

หัวข้อที่กรมวิชาการ กำหนด	หัวข้อที่ปรับใช้ในกลุ่มประสบการณ์ต่างๆ
1. สาระสำคัญ	1. สาระสำคัญ
2. จุดประสงค์การเรียนรู้	2. จุดประสงค์การเรียนรู้
3. กิจกรรมการเรียนการสอน	3. เนื้อหา
4. การประเมินผล	4. กิจกรรมการเรียนการสอน
5. สื่อ / อุปกรณ์	5. สื่อ / อุปกรณ์
6. กิจกรรมเสนอแนะ	6. การวัดผลประเมินผล
	7. กิจกรรมเสนอแนะ

ขั้นตอนการจัดทำแผนการเรียนรู้หรือแผนการสอน

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2542 : 139 – 140) ได้กล่าวถึง ขั้นตอนการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

1. เลือกรูปแบบแผนการจัดการเรียนรู้ นำหน่วยการเรียนรู้ที่กำหนดไว้แล้ว มาพิจารณาจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้
2. ตั้งชื่อแผนตามหัวข้อสาระการเรียนรู้
3. กำหนดจำนวนเวลา ระบุระดับชั้น
4. วิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้จากผลการเรียนรู้รายปี รายภาค ที่เลือกไว้ เขียนเป็นจุดประสงค์การเรียนรู้รายวิชา โดยยึดหลักการเขียนจุดประสงค์การเรียนรู้ของ ลินน์ มอริส (Lynn Morris, 1978 ; อ้างในวัฒนาพร ระงับทุกข์, 2542 : 141)) ที่ว่า จุดประสงค์การเรียนรู้ต้อง

4.1 บรรยายจุดหมายปลายทาง ไม่ใช่วิธีการ

4.2 สะท้อนถึงระดับต่าง ๆ ของทักษะที่เกิด

4.3 ใช้คำกริยาที่เป็นรูปธรรม และใช้องค์ประกอบ 3 ส่วน ตามของ โรเบิร์ต แมจเจอร์ (Robert Mager, 1988; อ้างในวัฒนาพร ระงับทุกข์, 2542 : 141) คือ

4.3.1 พฤติกรรม

4.3.2 สถานการณ์หรือเงื่อนไข

4.3.3 เกณฑ์

5. เลือกจุดประสงค์การเรียนรู้ที่วิเคราะห์ไว้แล้ว เฉพาะข้อที่สัมพันธ์กับหัวข้อสาระการเรียนรู้กำหนดเป็นจุดประสงค์การเรียนรู้หรือจุดประสงค์ปลายทาง

6. วิเคราะห์สาระการเรียนรู้ เป็นรายละเอียดสำหรับนำไปจัดการเรียนรู้อะไรจะเป็นเนื้อหาใหม่ของมวลเนื้อหาที่กำหนดไว้ที่จำเป็นต้องสอน

7. กำหนดจุดประสงค์นำทางตามลำดับความยากของเนื้อหานั้น ๆ

8. เลือกกิจกรรมและเทคนิคการสอนที่เหมาะสม

9. เลือกสื่ออุปกรณ์ สำหรับใช้ประกอบการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ที่เลือกมา เช่น รูปภาพ บัตรคำวิดิทัศน์

10. จัดทำลำดับขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงขั้นตอนการสอนตามธรรมชาติวิชา ตามจุดประสงค์นำทาง และควรคำนึงถึงการบูรณาการเทคนิคและกระบวนการเรียนรู้ รวมทั้งสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ไว้ในแต่และขั้นตอนด้วย

11. กำหนดการวัดผลประเมินผลโดยกระบวนการประเมินผลการเรียนรู้ที่เกิดระหว่างเรียน ตามจุดประสงค์ย่อย / นำทาง และที่เกิดหลังการเรียนการสอนเมื่อจบแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการวัดหลากหลายรูปแบบตามความเหมาะสม เช่น ปฏิบัติจริง การทดสอบความรู้การทำงานกลุ่ม ฯลฯ สรุปได้ว่า การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ผู้สอนจะมีอิสระในการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งมีได้หลากหลายรูปแบบ แต่อย่างไรก็ตามผู้สอนควรปฏิบัติตามนโยบายของโรงเรียนที่กำหนดไว้ว่าให้ใช้รูปแบบใด ถ้าโรงเรียนมิได้กำหนดรูปแบบไว้ จึงเลือกแบบที่ตนเองเห็นว่า สะดวกต่อการนำไปใช้

สรุป ขั้นตอนการจัดทำแผนการสอน ประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้ เช่น การศึกษาหลักสูตร เพื่อให้เข้าใจหลักสูตร การศึกษาการใช้คู่มือหลักสูตร คู่มือหลักการสอน แนวการสอน เพื่อให้เข้าใจจุดเน้นของหลักสูตร นำโครงสร้างเนื้อหาวิชาให้สัมพันธ์กับเวลาที่กำหนด ศึกษาตัวอย่างการสอนในกลุ่มมือครู จัดทำแผนการสอนโดยพิจารณาข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ มาประกอบ เป็นต้น

1.5 การใช้สื่อ

1. ความสำคัญของสื่อการเรียนรู้

สื่อเป็นเครื่องมือของการเรียนรู้ ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก เพิ่มพูนทักษะและประสบการณ์ สร้างสถานการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาศักยภาพทางการคิด ได้แก่ การคิดไตร่ตรอง การคิดสร้างสรรค์ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ตลอดจนสร้างเสริมคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมให้แก่ผู้เรียน สื่อการเรียนรู้ในยุคปัจจุบันมีอิทธิพลสูงต่อการกระตุ้น ให้ผู้เรียนเป็นผู้แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง มีมากมายหลากหลายรูปแบบมีบทบาทและให้คุณประโยชน์ต่าง ๆ เช่น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544 : 6-8)

1. ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความคิดรวบยอดได้ง่ายขึ้น รวดเร็วขึ้น

2. ช่วยให้ผู้เรียนมองเห็นสิ่งที่กำลังเรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรมและเป็น

กระบวนการ

3. ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง ส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์

4. สร้างสภาพแวดล้อมและประสบการณ์การเรียนรู้ที่แปลกใหม่ น่าสนใจ

และทำให้อายากรู้ อยากเห็น

5. ส่งเสริมการมีจริยธรรมร่วมกันระหว่างผู้เรียน

6. เกื้อหนุนผู้เรียนที่มีความสนใจและความสามารถในการเรียนรู้ที่ต่างกัน ให้เรียนรู้ได้เท่าเทียมกัน

7. ช่วยให้ผู้เรียนบูรณาการสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ให้เชื่อมโยงกัน

8. ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการใช้สื่อและแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เพื่อการค้นคว้าเพิ่มเติม

9. ช่วยให้ผู้เรียนได้รับการเรียนรู้ในหลายมิติจากสื่อที่หลากหลาย

10. เชื่อมโยงโลกที่อยู่ใกล้ตัวผู้เรียนให้เข้ามาสู่การเรียนรู้ของผู้เรียน

สื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ นอกจากมีบทบาทเป็นเครื่องมือสำหรับการเรียนรู้ของผู้เรียนแล้วยังช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านความรู้ สื่อช่วยให้ผู้เรียนได้รับความรู้เชิงเนื้อหา ความรู้เชิงกระบวนการ และความรู้เชิงประจักษ์จากการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ส่งเสริมการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม พัฒนาความอยากรู้อยากเห็นเชิงสร้างสรรค์ ส่งเสริมการค้นหาและการเชื่อมโยงสาระที่ได้เรียนรู้ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ เข้ากับสถานการณ์ส่วนตัวหรือกิจกรรมที่ปฏิบัติในครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และสังคมในวงกว้าง ด้านทักษะ สื่อการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ช่วยส่งเสริมและพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียน ได้แก่ ทักษะพื้นฐานตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ทักษะการคิด ทักษะการสื่อสาร ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ทักษะการจัดการ ทักษะในงานอาชีพ เป็นต้น ด้านคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม สื่อต่าง ๆ นอกจากจะให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาความรู้และทักษะแล้วยังมุ่งให้ผู้เรียนรักการเรียนรู้ เห็นคุณค่าในตนเอง ภูมิใจในความเป็นไทย มีจิตสำนึกทางสังคมและสิ่งแวดล้อม รู้จักใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์ยอมรับค่านิยมที่ดีงาม

2. ลักษณะของสื่อการเรียนรู้

นอกเหนือจากสื่อที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการเรียนและการสอนโดยตรงตามวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่เคยมีมาแล้ว ทุกสิ่งทุกอย่างรอบตัวไม่ว่าจะเป็นคน สัตว์ สิ่งของ สถานที่ เหตุการณ์ หรือความคิดก็ตาม ถือเป็นสื่อการเรียนรู้ได้ทั้งสิ้น ขึ้นอยู่กับว่าเราเรียนรู้จากสิ่งนั้น ๆ หรือนำสิ่งเหล่านั้นเข้ามาสู่การเรียนรู้ของเราหรือไม่ สื่อทั้งหมดอาจจำแนกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ดังนี้(กระทรวงศึกษาธิการ, 2544 : 6-8)

2.1 สื่อสิ่งพิมพ์ หมายถึง หนังสือหรือเอกสารสิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ ซึ่งได้แสดงหรือจำแนกหรือเรียบเรียงสาระความรู้ต่าง ๆ โดยใช้หนังสือที่เป็นตัวเขียนหรือตัวพิมพ์เป็นสื่อเพื่อแสดงความหมาย สื่อสิ่งพิมพ์มีหลายประเภท เช่น เอกสาร หนังสือ ตำรา หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร จุลสาร จดหมาย จดหมายเหตุ บันทึก รายงาน วิทยานิพนธ์ เป็นต้น

2.2 สื่อเทคโนโลยี หมายถึง สื่อการเรียนรู้ที่ได้ผลิตขึ้น เพื่อใช้ควบคู่กับเครื่องมือโสตทัศนวัสดุหรือเครื่องมือที่เป็นเทคโนโลยีใหม่ ๆ สื่อการเรียนรู้ดังกล่าวเช่น แถบบันทึกภาพพร้อมเสียง (วีดิทัศน์) แถบบันทึกเสียง สไลด์ สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอนนอกจากนี้ สื่อเทคโนโลยียังหมายรวมถึงกระบวนการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน เช่น การใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการเรียนการสอน การศึกษาผ่านดาวเทียม

2.3 สื่ออื่น ๆ นอกจากสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อเทคโนโลยีแล้ว ยังมีสื่ออื่นๆ ที่ส่งเสริมการเรียนการสอน ซึ่งมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าสื่อ 2 ประเภทดังกล่าว เพราะสามารถอำนวยความสะดวกให้แก่ท้องถิ่นที่ขาดแคลนสื่อสิ่งพิมพ์เทคโนโลยี สื่อเหล่านี้อาจแบ่งได้เป็น 4 ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544 : 6-8)

2.3.1 สื่อบุคคล หมายถึง บุคคลที่มีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ซึ่งสามารถทำหน้าที่ถ่ายทอดสาระความรู้ แนวคิด เจตคติและวิธีปฏิบัติตนไปสู่บุคคลอื่น สื่อบุคคลอาจเป็นบุคลากรที่อยู่ในระบบโรงเรียน เช่น ผู้บริหาร ครูผู้สอน ตัวผู้เรียน นักการภารโรง หรืออาจเป็นบุคลากรภายนอกระบบโรงเรียน เช่น บุคลากรในท้องถิ่นที่มีความชำนาญและเชี่ยวชาญในสาขาอาชีพต่าง ๆ เป็นต้น

2.3.2 สื่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือสภาพที่อยู่รอบตัวผู้เรียน เช่น พืชผัก ผลไม้ สัตว์ชนิดต่างๆ ปรากฏการณ์แผ่นดินไหว สภาพดินฟ้าอากาศ ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ แหล่งวิทยาการหรือแหล่งการเรียนรู้ ห้องสมุด ชุมชน สังคม วัฒนธรรม ฯลฯ สิ่งเหล่านี้เป็นสื่อที่มีความสำคัญต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ซึ่งครูหาได้ไม่ยาก

2.3.3 สื่อกิจกรรม /กระบวนการ หมายถึง กิจกรรมหรือกระบวนการที่ครูหรือผู้เรียนกำหนดขึ้นเพื่อเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ใช้ในการฝึกทักษะซึ่งต้องใช้กระบวนการคิด การปฏิบัติ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้ของผู้เรียน เช่น การแสดงละครบทบาทสมมติ การสาธิต สถานการณ์จำลอง การจัดนิทรรศการ การไปทัศนศึกษาออกสถานที่การทำโครงการ เกมเพลง การปฏิบัติตามใบงาน ฯลฯ

2.3.4 สื่อวัสดุ /เครื่องมือและอุปกรณ์ หมายถึง วัสดุที่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อประกอบการเรียนรู้ เช่น หุ่นจำลอง แผนภูมิ แผนที่ ตาราง สถิติ กราฟ ฯลฯ นอกจากนี้ยังรวมถึงสื่อประเภทเครื่องมือและอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ในการปฏิบัติงานต่าง ๆ เช่น อุปกรณ์ทดลอง วิทยาศาสตร์ เครื่องมือวิชาช่าง เป็นต้น สื่อต่าง ๆ ที่สถานที่ศึกษาจัดทำหรือจัดหา

ใช้เพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนต้องเชื่อมั่นได้ว่า ให้สาระการเรียนรู้ที่ถูกต้อง มีความหมายและ
 เกี่ยวพันกับการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์และมีคุณค่า ห้องสมุดหรือศูนย์สื่อเป็นแหล่งการเรียนรู้
 ที่สำคัญมากที่สุดที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกด้านด้วยตนเองอย่างมีอิสระและอย่างร่วมมือกันและ
 กันระหว่างเพื่อน สถานศึกษาจึงต้องพัฒนาห้องสมุดให้ทำหน้าที่อย่างเต็มที่ ยิ่งกว่านั้น โลก
 รอบตัวผู้เรียนไม่ว่าจะเป็นภายในสถานศึกษาบ้านชุมชน ตลอดจนข้อมูลจากทั่วโลกที่ผู้เรียน
 สามารถเข้าถึงได้ด้วยเทคโนโลยี ก็เป็นเครือข่ายการเรียนรู้ที่ไม่มีขีดจำกัด อีกทั้งยังเพิ่มพูนจน
 ยากจะจดจำได้ทั่วถึง ผู้เรียนจึงต้องได้รับการชี้แนะและฝึกให้รู้จักคิดแสวงหาข้อมูลและวิธีการ
 ค้นคว้าข้อมูลจากสื่อเทคโนโลยีและแหล่งความรู้ต่าง ๆ ด้วยตนเองอย่างอิสระ ตลอดจนได้รับการ
 ฝึกให้สามารถคิด วิเคราะห์ เพื่อเลือกสรรข้อมูลมาใช้ประโยชน์

1.6 การประเมินผล

นักการศึกษาจึงได้กล่าวถึงการวัดและประเมินผลได้ดังนี้

อำพล สมัคการ (2551 : 12) ให้ความหมายของการวัดและประเมินผล
 ผู้เรียนไว้ว่าคือการประเมินความรู้ความเข้าใจ ทักษะเจตคติ และกระบวนการที่เกิดจากการสร้าง
 และพัฒนาความรู้ขึ้นเองตามที่เป็นจริงทั้งในและนอกห้องเรียน

สมนึก นนธิจันทร์ (2550 : 70) ให้ความหมายของการวัดและประเมินผล
 ผู้เรียนตามสภาพจริงว่า เป็นการประเมินผลที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้กระทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วย
 การแสดงออกหลาย ๆ ด้านเพื่อนำไปแก้ปัญหา โดยใช้ทักษะกระบวนการคิดที่สลับซับซ้อนที่อยู่
 บนพื้นฐานของเหตุการณ์ที่เป็นจริงในทุกบริบทเท่าที่จะเป็นไปได้

ส. วาสนา ประवालพฤษ์ (2549 : 32-41) ได้ให้ความหมายของการวัดและ
 ประเมินผลผู้เรียนไว้ว่า เป็นการวัดและประเมินผลจากสภาพที่แท้จริงของผู้เรียนที่อยู่บนพื้นฐาน
 ของเหตุการณ์จริงในชีวิตจริง โดยยึดการปฏิบัติเป็นสำคัญมีความสัมพันธ์กับการเรียนการสอน
 เน้นพัฒนาการที่ปรากฏให้เห็นทั้งในและนอกห้องเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2549 : 4) ให้
 ความหมายของการวัดและประเมินผลผู้เรียนไว้ว่าคือการประเมินการกระทำการแสดงออกใน
 หลาย ๆ ด้านของผู้เรียนตามสภาพความเป็นจริงทั้งในและนอกห้องเรียนหรือสถานที่อื่นๆ นอก
 โรงเรียน โดยครูไม่ได้จัดสถานการณ์มีลักษณะเป็นการประเมินแบบไม่เป็นทางการ

อรทัย มูลคำ และสุวิทย์ มูลคำ (2549 : 175) ให้ความหมายของการประเมิน
 การวัดและประเมินผลตามสภาพจริงว่าเป็นกระบวนการทำงานในด้านสมอง หรือการคิดและ
 จิตใจของผู้เรียนโดยตรงไปตรงมาตามสิ่งที่ผู้เรียนกระทำโดยพยายามตอบคำถามว่าผู้เรียนทำ

อย่างไรและทำไมจึงทำอย่างนั้นการได้ข้อมูลว่าเขาทำอย่างไร และ เขาทำไมจะช่วยให้ผู้สอนได้ช่วยพัฒนาการเรียนของผู้เรียนและการสอนของผู้สอนทำให้การเรียนการสอนมีความหมายและทำให้เกิดความอยากในการเรียนรู้ต่อไป

กระทรวงศึกษาธิการ (2548ข : 36) ได้กล่าวถึงการวัดและประเมินผลที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญประกอบด้วย

1. การบวณการวัด และประเมินผล หมายถึง มีวิธีการวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้
2. คุณภาพของการวัดและประเมินผล หมายถึง วิธีการวัดและประเมินผลหลากหลายครอบคลุมจุดประสงค์การเรียนรู้และได้ผลการประเมินตรงกับความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน
3. การมีส่วนร่วมในการวัดและประเมินผล หมายถึง ครู ผู้เรียน ผู้ปกครอง หรือผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการวัดและประเมินผล และนำผลมาพิจารณาประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

ลักษณะของการวัดผลและประเมินผล

การประเมินระดับชั้นเรียน เป็นการประเมินที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นการประเมินเพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่ตรงตามความต้องการและประโยชน์ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งได้มีผู้กล่าวไว้ดังนี้

สมนึก นนธิจันทร์ (2550 : 75) กล่าวถึงลักษณะของการวัดและประเมินผลที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนี้

1. เป็นการวัดและประเมินผล การทำได้ตลอดเวลากับทุกสถานการณ์ ทั้งที่บ้านและโรงเรียนและชุมชน สังเกตพฤติกรรมต่าง ๆ โดยใช้การตัดสินใจของมนุษย์ในการให้คะแนน
2. กำหนดปัญหาหรืองานแบบเปิด เพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างคำตอบเอง คือให้ผู้เรียนตอบด้วยการแสดงความคิดสร้างสรรค์ หรือผลิตผลงาน
3. ไม่เน้นการประเมินเฉพาะทักษะพื้นฐานแต่ให้ผู้เรียนผลิต สร้าง หรือทำบางสิ่งที่ยื่นทักษะการคิดที่ซับซ้อน การพิจารณาได้ตรงต่อการทำงานและการแก้ปัญหา นั่นคือเน้นการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหา
4. เน้นสภาพปัญหาที่สอดคล้องกับความเป็นจริงในชีวิตประจำวัน เน้นการแก้ปัญหาที่สะท้อนถึงชีวิตจริง

5. ให้ข้อมูลอย่างหลากหลายเพื่อการประเมิน นั่นคือการพยายามที่จะรู้ ผู้เรียนในทุกแง่มุม ทุกข้อมูล จึงต้องได้มาจากหลาย ๆ ทางซึ่งหมายถึงเครื่องมือที่ใช้ในการ เก็บรวบรวมข้อมูลต้องมีหลากหลายประการด้วย

6. เน้นการมีส่วนร่วมระหว่างผู้เรียน ผู้สอน ผู้ปกครอง

7. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าประเมินเขาตรงไหน เรื่องอะไร การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลทำให้ผู้เรียนรู้จักวางแผนการเรียนรู้ตามความต้องการของตนเองว่าอยากรู้หรืออยากทำอะไรบ้าง ซึ่งนำไปสู่การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ วิธีการเรียนและวางแผนการประเมินผลอันเป็นการเรียนและการประเมินที่ใช้ผู้เรียนเป็น สำคัญอย่างแท้จริงแนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่ แสดงพัฒนาการ ความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน กรมวิชาการได้ กำหนดแนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 (กรมวิชาการ, 2547 : 13-18) ไว้ดังนี้

1. การประเมินผลการเรียนรู้ ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม

1.1 การประเมินผลก่อนเรียน เป็นการประเมินความพร้อมพื้นฐาน ของผู้เรียน การประเมินความรอบรู้ในเรื่องที่จะเรียนก่อนการเรียน

1.2 การประเมินระหว่างเรียน เป็นการประเมินเพื่อมุ่งตรวจสอบ พัฒนาการของผู้เรียนว่าบรรลุตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวังในการสอนตามการจัดการเรียนรู้ หรือไม่ซึ่งประเมินด้วยการสื่อสารส่วนบุคคล การประเมินจากการปฏิบัติ การประเมินตามภาพ จจริง การประเมินด้วยแฟ้มสะสมงาน

1.3 การประเมินเพื่อสรุปผลการเรียน เป็นการประเมินเพื่อมุ่ง ตรวจสอบความสำเร็จของผู้เรียน เมื่อผ่านการเรียนรู้ในช่วงเวลาหนึ่ง หรือสิ้นสุดการเรียน รายวิชา ปลายปี /ปลายภาค ประกอบด้วยการประเมินหลังเรียน และการประเมินผลการเรียน ปลายปี หรือปลายภาค

2. การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สถานศึกษาต้องจัดให้มีกิจกรรม พัฒนาผู้เรียนทุกภาค โดยมีแนวการดำเนินการประเมิน คือการประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน รายกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนผ่านช่วงชั้น

3. การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นการประเมินด้าน คุณธรรมจริยธรรมค่านิยมและคุณลักษณะที่สถานศึกษากำหนด

4. การประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์ แลเขียนสื่อความ เป็นการประเมินศักยภาพของความเข้าใจการอ่านหนังสือ เอกสารและสื่อ เอกสารและสื่อต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง คล่องแคล่วแล้วนำมาคิดสรุปเป็นความรู้ความเข้าใจของตน ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เนื้อหาสาระของเรื่องทีอ่านซึ่งนำไปสู่การสังเคราะห์สร้างสรรค์ และความสามารถในการถ่ายทอดความคิดเหล่านั้นด้วยการเขียนสื่อความ ที่สะท้อนถึงสติปัญญาความรู้ความเข้าใจ

5. การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับชาติ เป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่เป็นมาตรฐานระดับชาติ ซึ่งดำเนินการ โดยหน่วยงานที่จัดการศึกษาระดับชาติ ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการของสถานศึกษาและคุณภาพการศึกษาของชาติ เป็นการประเมินตามระดับช่วงชั้นที่หลักสูตรกำหนด คือ ประถมศึกษาปีที่ 3 ประถมศึกษาปีที่ 6 มัธยมศึกษาปีที่ 3 และมัธยมศึกษาปีที่ 6

จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2550 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดแนวทางการประเมินผลการเรียนโดยประเมินให้สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้เมื่อผู้สอนเลือกใช้กิจกรรมการเรียนการสอน และสื่อการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญแล้ว ในการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนต้องเป็นวิธีประเมินที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญด้วย การประเมินที่เน้นผู้เรียนสำคัญจะมีลักษณะที่เรียกว่า การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) ซึ่งเป็นการประเมินจากผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง (Authentic Learning) โดยผู้สอนสามารถประเมินได้จากผลการทำกิจกรรมของผู้เรียน ผลงาน ผลการทดสอบ แฟ้มสะสมผลงาน (ไสว พักขาว, 2549 : 247) และได้กล่าวว่าการวัดและประเมินผลเป็นกระบวนการต่อเนื่องของการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน จึงสามารถแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดจุดประสงค์ในการวัดและประเมินผลการเรียนก่อนที่จะวัดและประเมินผลการเรียนของผู้เรียน ครูผู้สอนควรกำหนดจุดประสงค์ก่อนว่าจะวัดอะไร วัดแค่ไหนและวัดเพื่ออะไรซึ่งการกำหนดจุดประสงค์ในการวัดและประเมินผลการเรียนควรให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ในการสอน เพราะการสอนกับการวัดและประเมินผลเป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องกัน ดังนั้นเมื่อจุดประสงค์ในการสอนช่วยครูผู้สอนให้มีเป้าหมายในการสอนชัดเจนก็ย่อมเป็นประโยชน์ต่อการวัดและประเมินผลด้วย

2. การเลือกและการสร้างเครื่องมือ เมื่อทราบว่าการวัดและประเมินผลครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายอย่างไร และต้องการจะวัดคุณลักษณะหรือพฤติกรรมใดของผู้เรียน ขึ้นต่อไปก็ควรพิจารณาว่า ในการวัดคุณลักษณะหรือพฤติกรรม ที่กำหนด 1 วันนั้น การใช้

เครื่องมืออะไรบ้าง จึงจะวัดได้ตรงตามความต้องการอย่างครบถ้วนเพราะเครื่องมือมีหลายอย่าง บางอย่างก็เหมาะสมกับการวัดพฤติกรรมบางชนิด การวัดในแต่ละครั้งจึงต้องเลือกเครื่องมือให้เหมาะสมหรืออาจต้องใช้เครื่องมือหลาย ๆ ชนิดประกอบกัน เพื่อวัดพฤติกรรมด้านต่างๆ ครบทุกด้านตามจุดประสงค์

3. การนำเครื่องมือไปทำการสอบวัดผู้เรียน ครูผู้สอน หรือผู้คุมสอบ ควรจัดเตรียมสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม เพื่อให้นักเรียนทำข้อสอบ หรือแก้ปัญหาได้อย่างเต็มความสามารถ ไม่ให้มีสิ่งรบกวนสมาธิหรือเวลาของผู้เข้าสอบ รวมทั้งกำหนดเวลาสอบให้เหมาะสม

4. การตรวจและนำผลเปรียบเทียบกับเกณฑ์ ในขั้นนี้เป็นการรวบรวม และแปลงคำตอบของผู้เรียนให้คะแนนแล้วนำบันทึกไว้ จากนั้นจึงรวบรวมคะแนนของผู้เรียน ที่ได้จากการวัดทุกชนิด จากทุกระยะมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้

5. การประเมินผลเป็นการตัดสินว่าผู้เรียนมีความสามารถขนาดไหน สูง หรือต่ำกว่าเกณฑ์ แต่ละคนได้ระดับผลการเรียนอะไร ผู้เรียนส่วนใหญ่มีผลการเรียนเป็นเช่นไร

สมนึก นนธิจันทร์ (2550 : 75) กล่าวถึงลักษณะความสำคัญของการ ประเมินผลจากสภาพจริง โดยสรุปว่า การประเมินผลจากสภาพจริงทำให้ได้ตลอดเวลา ทั้งที่ บ้าน โรงเรียน และชุมชน สังเกตพฤติกรรมต่างๆ การทำงาน การแก้ปัญหาและผลงาน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต้องมีหลากหลาย ให้ผู้เรียน ผู้สอน ผู้ปกครอง มีส่วน ร่วมในการประเมินผล เพื่อทำให้ผู้เรียนรู้จักวางแผนการเรียนรู้ตามความต้องการของตนเอง ซึ่ง นำไปสู่การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้วิธีการเรียนและวางแผนการประเมินผลการเรียน

สุวิทย์ มูลคำ (2541 : 15) และวัฒนาพร ระวังทุกข์ (2542ก : 53-54) มีความเห็นสอดคล้องกันถึงลักษณะสำคัญของการประเมินผลจากสภาพที่แท้จริง โดยสรุปได้ ดังนี้การประเมินผลตามสภาพที่แท้จริงเป็นการประเมินที่กระทำไปพร้อม ๆ กับการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน และการเรียนรู้ของผู้เรียน ทั้งที่โรงเรียน บ้าน และชุมชน เป็นการประเมิน พฤติกรรมพัฒนาการของผู้เรียนมีการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการหลายหลายเน้นการวัดความสามารถ ทักษะกระบวนการคิด การแก้ปัญหาผลงานที่ผู้เรียนสร้างขึ้น และการมีส่วนร่วมในการ ประเมินระหว่างผู้เรียน ผู้ปกครอง และครู

สรุปได้ว่า ในการวัดและประเมินผลครูต้องการวัดผลและประเมินผลที่ สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ วิธีการวัดผลและประเมินผลหลากหลายครอบคลุม จุดประสงค์การเรียนรู้ การมีส่วนร่วมในการวัดผลและประเมินผลของครู ผู้เรียน ผู้ปกครอง

หรือผู้ที่เกี่ยวข้องการนำผลมาพิจารณาประเมินการเรียนรู้ ของผู้เรียน ในการจัดการเรียนการสอนหรือการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดกับผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลาทุกสถานที่โดยเน้นประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดให้เกิดเป็นกระบวนการเรียนรู้เช่นนี้จะต้องเกิดจากความร่วมมือระหว่างผู้เรียน ครู และผู้มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูจะต้องทำหน้าที่เป็นผู้แสวงหาความรู้ถูกต้องให้แก่ผู้เรียนเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ดำเนินการตามขั้นตอนการสอนที่วางไว้ รู้จักเลือกใช้สื่อการสอนที่เหมาะสม ตลอดจนมีการเรียนการสอน ดำเนินการตามขั้นตอนการสอนที่วางไว้ รู้จักเลือกใช้สื่อการสอนที่เหมาะสมตลอดจนมีการประเมินผลการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเนื้อหาสาระ ซึ่งถ้าครูดำเนินงาน ได้ตามขั้นตอนดังกล่าว ก็จะสามารถพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้มีความรู้ ความคิด สามารถนำสิ่งที่เรียน ไปปฏิบัติจริงและนำไปใช้ประโยชน์ได้ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามที่หลักสูตรได้ตั้งเป้าหมายไว้ และการประเมินสภาพจริง เป็นการประเมินที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นการประเมินเพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่ตรงตามความต้องการและเป็นประโยชน์ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ จำเป็นต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอตั้งแต่ก่อนเริ่มต้นระหว่างและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้วิธีการ และเทคนิคที่หลากหลาย

2. การศึกษาดูงานโรงเรียนต้นแบบ

การศึกษาดูงานจัดเป็นวิธีจำเป็นวิธีหนึ่งในการพัฒนาครู เพื่อให้บุคลากรมีความรู้ ตีขึ้น หรือได้รับความรู้ใหม่ ๆ เพราะวิธีการต่าง ๆ ได้เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย การปฏิบัติงานประจำนาน ๆ อาจทำให้ความรู้ความสามารถล้าสมัยไม่ทันโลกการนำครูในหน่วยงานไปศึกษาดูงานในหน่วยงานอื่นถือได้ว่าเป็นการเสริมประสบการณ์ให้ครูและยังนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาดูงานนั้นมาปรับใช้ในการพัฒนาตนเองได้ (ประทวน สมบูรณ์, 2549 : 56) ได้อธิบายว่า การศึกษาดูงาน เป็นการพาครูในหน่วยงานไปดูกิจกรรม หรือการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เห็นว่าเป็นแบบอย่าง ที่ดีและเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานของตน การพาครูไปศึกษาดูงานจะช่วยให้ครูได้รับความรู้ ประสบการณ์การทำงาน เทคนิคใหม่ ๆ เกิดแนวคิดที่จะนำมาใช้ปรับปรุงในหน้าที่ของตนเอง ให้ดีและพัฒนายิ่งขึ้น เป็นการพัฒนาและสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ ครูอีกทางหนึ่ง การศึกษาดูงานนอกจากจะเป็นวิธีดังกล่าวแล้วการที่ครูไปศึกษาดูงานอยู่ในต่างประเทศก็จัดว่าเป็นการศึกษาดูงานเช่นเดียวกัน

สมจินตนา ภักศวิวงศ์ (2549 : 80) ได้กล่าวเกี่ยวกับการเสริมสร้างมวล
 ประสบการณ์ให้กับครู – อาจารย์ ไว้ว่า การศึกษาดูงานเป็นกระบวนการทางการศึกษาที่มี
 จุดประสงค์เพื่อเพิ่มมวลประสบการณ์แก่บุคคลในหน่วยงานให้ได้รับความรู้ ความเข้าใจ รับ
 คำปรึกษา แนะนำ หรือวิธีการแนวทาง ตลอดจนรูปแบบต่าง ๆ ในการนำมาประยุกต์ใช้ให้
 เหมาะสมกับสภาพของตนและหน่วยงานทั้งนี้เพื่อการปรับปรุง พัฒนาให้เกิดประสิทธิภาพดี
 ยิ่งขึ้น และเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจแก่ ครูให้ได้มีสัมพันธภาพที่ดีทั้งกับครูในหน่วยงาน
 เดียวกันและหน่วยงานอื่น ๆ ทำให้เกิดวิสัยทัศน์กว้างไกล มองเห็นแนวทางและวิธีการที่จะ
 ส่งเสริมงานให้มีคุณภาพมากขึ้น โดยการศึกษา ดูงานอาจกระทำได้ในกรณีของบุคคล ราย
 กลุ่ม ซึ่งลักษณะการศึกษาดูงานของครูอาจเกิดจากสาเหตุต่อไปนี้

1. การศึกษาดูงานที่ครูยังไม่มีความรู้ ความเข้าใจความชำนาญในงานนั้น ๆ
 เพียงแต่มีกิจกรรมหรือ โครงการที่ต้องกระทำ จึงมีความจำเป็นต้องศึกษาดูงานจากหน่วยงาน
 อื่นที่เคยดำเนินการมาแล้วและบังเกิดผลดี โดยการศึกษาดูกระบวนการเพื่อนำมาปรับใช้ ใน
 หน่วยงาน

2. การศึกษาดูงานที่ครูในหน่วยงานมีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบและ
 ปฏิบัติงานนั้นมาแล้ว แต่มีความต้องการที่จะเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน โดยมุ่งปรับปรุง
 พัฒนางานให้ดียิ่งขึ้น ในลักษณะนี้หน่วยงานที่ไปศึกษาดูงานต้องเป็นหน่วยงานที่ประสบ
 ความสำเร็จมาแล้วถือเป็นแบบอย่างได้

3. การศึกษาดูงานที่ครูในหน่วยงานมีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบและ
 สามารถปฏิบัติงานได้ดีมีประสิทธิภาพ แต่ต้องการศึกษาดูงานที่มีลักษณะอย่างเดียวกันหรือ
 คล้ายคลึงกัน เพื่อเพิ่มคุณภาพให้ดียิ่ง ๆ ขึ้น

จากการศึกษาดูงานสรุปได้ว่า การศึกษาดูงานประกอบไปด้วยศัพท์ 2 ประโยค
 คือ คำว่า ศึกษา หมายถึง การเรียนรู้เป็นกระบวนการ และคำว่า ดูงาน หมายถึง กระบวนการ
 การศึกษาโดยการสัมผัสด้วยตนเอง ทางตา ทางการสอบถาม การดูจากสภาพของจริง การ
 ประเมินด้วยความรู้สึกของตนเอง ดังนั้น การศึกษาดูงาน หมายถึง กระบวนการเรียนรู้เพื่อเพิ่ม
 ประสบการณ์ด้านการศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และเป็นการสร้างขวัญกำลังใจแก่ครู
 การศึกษาดูงานเป็นกิจกรรมหนึ่งในกระบวนการพัฒนาครู ในอันที่จะช่วยเพิ่มพูนความรู้ทักษะ
 ประสบการณ์ ให้กับตัวบุคลากร อีกทั้งเปิดมุมมองที่จะรับกับการเรียนรู้ในสิ่งใหม่ ๆ สร้าง
 ความพร้อมให้แก่ทั้งตัวบุคลากรเอง และสร้างผลสัมฤทธิ์ให้แก่ทีมงานและหน่วยงาน แต่ทั้งนี้
 ในการศึกษาดูงานครูหลายคนมักนึกถึงรูปแบบของกิจกรรมสันทนนาการ เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งแท้ที่

จริงแล้ว การศึกษาดูงานนั้นมีประโยชน์อย่างมาก ทั้งในด้านความรู้ความเข้าใจ ความคิด ความสัมพันธ์ การทำงานเป็นทีม ฯลฯ นั่นคือ ช่วยกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน รวมทั้ง แลกเปลี่ยนประสบการณ์ มุมมองความคิดเห็นต่าง ๆ ร่วมกันบนสถานการณ์เดียวกัน หรือ เหตุการณ์เดียวกัน ทำให้ได้เห็นถึงเทคนิควิธีการในการนำมาปรับใช้หรือการแก้ไขปัญหา อันที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ในการทำงาน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงตั้งประเด็นคำถามเกี่ยวกับการศึกษาดูงานไว้ 3 ข้อ ดังนี้

1. การศึกษาดูงานจะมีส่วนในการแก้ปัญหาคำถามการทำงานให้กับตนเองอย่างไร?
2. การศึกษาดูงานจะก่อให้เกิดความคิดใหม่ ๆ ที่นำไปใช้กับการทำงานได้อย่างไร ?
3. การศึกษาดูงานมีประโยชน์ต่อทีมงาน และหน่วยงานอย่างไร ?

วิธีการศึกษาดูงานให้เกิดประสิทธิภาพ

วิธีการศึกษาดูงานให้เกิดประสิทธิภาพ หรือให้เกิดประโยชน์จากการศึกษาดูงานนั้น ควรมีวิธีการดังต่อไปนี้

1. เตรียมความพร้อมก่อนศึกษาดูงาน

1.1 ทางกาย

1.1.1 ความพร้อมในเรื่องสภาพร่างกาย ให้สมบูรณ์แข็งแรงอยู่ในภาวะที่พร้อมที่จะศึกษาดูงาน

1.2 ทางอารมณ์และความคิด

1.2.1 สร้างทัศนคติเชิงบวก ให้เกิดความรู้สึที่ดีในการศึกษาดูงาน ด้วยการมองเห็นถึงข้อดีในการศึกษาดูงาน หน่วยงานที่จะศึกษาดูงาน หรือกิจกรรมที่จัดรวมในการศึกษาดูงาน รวมทั้งผลที่จะได้รับกับตนเอง ทีมงาน และหน่วยงาน

1.2.2 ตั้งประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในการทำงานปัจจุบัน รวมทั้งทบทวนถึงวิธีการทำงานในปัจจุบัน ถึงแนวคิดที่มุ่งหวังเพื่อจะได้นำความรู้มาใช้ในพัฒนาการทำงานให้เกิด ประสิทธิภาพ และจดเป็นบันทึกเตือนความจำก่อนการศึกษาดูงาน

2. เตรียมความพร้อมขณะศึกษาดูงาน

2.1 รับฟัง การบรรยายหรือการเล่าถึงประสบการณ์ในการทำงาน ตลอดจนเทคนิควิธีการทำงานใหม่ๆ

2.2 คิดตาม สร้าง แนวความคิดใหม่ โดยมองถึงข้อดีของวิธีการทำงานแบบใหม่ที่ได้เรียนรู้ที่จะสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับวิธีการทำงานแบบปัจจุบัน เพื่อลดปัญหาและเสริมประสิทธิภาพในการทำงาน

2.3 ตามดู การ ตั้งคำถามเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ โดยถามจากสิ่งที่ได้เห็น การตั้งคำถามเป็นการจุดประกายความคิด กระตุ้นให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ในการทำงานถึงเทคนิค วิธีการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพ เช่นการลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ การนำเอาวิธีการบริหารจัดการสมัยใหม่มาใช้ เป็นต้น ซึ่งการถามเพื่อสร้างองค์ความรู้นี้ เราจะ ไขข้อข้องใจถึงประเด็นปัญหาที่ได้ตั้งไว้ก่อนการศึกษาดูงานได้

2.4 รู้เขียน การนำความรู้ทั้งที่ได้จากการศึกษาดูงานนั้น นำมาเขียนหรือจดบันทึกย่อเตือนความจำ การเขียนเป็นสิ่งสำคัญเพราะตกผลึกจากความรู้ความเข้าใจของตนเองนั่นคือ เขียนตามที่รู้หรือเข้าใจ ซึ่งโดยปัจจุบันเราอาจใช้เทคโนโลยีต่างๆ เช่นการบันทึกความรู้ด้วยกล้องถ่ายวิดีโอ หรือเล่าเรื่องจากรูปภาพ โดยการถ่ายภาพ หรือบันทึกเสียงด้วยเครื่องอัดเทป โทรศัพท์มือถือ ซึ่งจะช่วยเตือนความจำให้กับตัวเอง และถ่ายทอดเป็นองค์ความรู้ได้อีกวิธีหนึ่ง

3. เตรียมความพร้อมหลังศึกษาดูงานเสร็จสิ้น

3.1 ทบทวนความรู้ที่ได้จากการศึกษาดูงานของตนเอง

3.2 นำความรู้ที่ได้จากการศึกษาดูงานมาประยุกต์ใช้ในการทำงาน

3.3 จดบันทึกเตือนความจำถึงวิธีการแก้ปัญหาตามประเด็นปัญหาที่ตั้งไว้ก่อนการศึกษาดูงาน ความรู้ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ ตลอดจนความรู้ใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น การจดบันทึกนี้เป็นการตรวจสอบความรู้ของตนเองที่ได้รับในอีกทางหนึ่งด้วย

3.4 จัดประชุมแต่ละทีมงาน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน ติดตามและประเมินผลความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาดูงาน ก่อนที่จะรวบรวมความรู้ที่ได้ในแต่ละบุคคล มาสรุปเพื่อจัดทำเป็นองค์ความรู้แต่ละทีมงาน

3.5 ถ่ายทอดและเผยแพร่องค์ความรู้ และนำองค์ความรู้ที่ได้มาปรับใช้ในการทำงานอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

สรุปได้ว่ารูปแบบวิธีการการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพที่กล่าวมาข้างต้น สำคัญคือ ผู้เรียนรู้ หรือตัวบุคคลากรเอง จำเป็นที่จะความเข้าใจถึงจุดประสงค์หรือเป้าหมายสำคัญในการศึกษาดูงาน มีความใส่ใจกระตุ้นทุกคนเกิดความรู้สึกร่วมในการมีส่วนร่วมในกิจกรรม

ศึกษาดูงาน และเกิดความเชื่อมั่น มุ่งมั่น มุ่งหวังเดียวกัน เพื่อให้การศึกษาดูงานเกิดประโยชน์ หรือสัมฤทธิ์ผล สร้างความพึงพอใจให้แก่ตัว

3. การนิเทศภายในโรงเรียน

ภารกิจหลักสำคัญของโรงเรียนประถมศึกษาคือการดำเนินการให้มีการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ให้สามารถสร้างเสริมนักเรียนได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพ ครูผู้สอนมีบทบาทและพันธกิจ (Mission) ที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอนการกำกับติดตามการจัดการเรียนการสอนของครูเป็นสิ่งที่ผู้บริหารหรือผู้นำในโรงเรียนต้องดำเนินการ กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนจึงมีความสำคัญยิ่งต่อการดำเนินการจัดการศึกษาให้กับผู้เรียน การจัดการที่ดีเป็นกุญแจนำไปสู่ความสำเร็จขององค์กร การนิเทศที่ดีนำไปสู่การจัดการที่ดี (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2549 : 52)

3.1 ความหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน

มีผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญและนักการศึกษาได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

กิติมา ปรีดีดิลก (2547 : 306) ให้ความหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง การนิเทศโดย ครูของโรงเรียนเองผู้นิเทศอาจได้แก่ ผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหาร หัวหน้าหมวดวิชา หรือหัวหน้าฝ่ายต่าง ๆ ที่โรงเรียนคัดเลือกหรือแต่งตั้งขึ้น

สนั่น มีสัจธรรม (2548 : 17 - 45) ได้ให้ความหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง ความพยายามทุกชนิดที่ผู้อยู่ในโรงเรียนตั้งแต่ผู้บริหารโรงเรียนลงไป ในอันที่จะปรับปรุงส่งเสริมประสิทธิภาพการเรียนการสอนในโรงเรียนให้ดียิ่งขึ้นเป็นการเพิ่มพลังในการปฏิบัติงานของครูรวมทั้งให้ครูมีความก้าวหน้าในวิชาชีพและผลสุดท้ายคือ การศึกษาของเด็กก้าวหน้าไปอย่างมีประสิทธิภาพ

กมล ศิริบรรณ (2549 : 113) ให้ความหมายว่า การนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง กระบวนการปฏิบัติงานร่วมกันของผู้บริหาร โรงเรียนฐานะของผู้นิเทศและผู้จัดให้มีการนิเทศกับผู้รับการนิเทศซึ่งเป็น ครูในโรงเรียนโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่กำหนดตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

สุรศักดิ์ ปาเย (2549 : 6) ได้ให้ความหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง การทำงานของผู้บริหารโรงเรียนที่ทำงานร่วมกับครูในการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการศึกษาที่กำหนดไว้

3.2 หลักการนิเทศภายในโรงเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2548 : 28) ได้กล่าวถึงหลักการสำคัญในการนิเทศภายใน ไว้ดังนี้

1. มีความถูกต้องตามหลักวิชา หมายถึง การดำเนินการเป็นไปตามวัตถุประสงค์และนโยบายที่วางไว้ตามสภาพปัญหาที่เป็นอยู่ ตามความเป็นจริงและกฎเกณฑ์ที่แน่นอน
2. เป็นวิทยาศาสตร์ หมายถึง การทำงานอย่างมีระบบ มีวิธีการศึกษาปรับปรุงและประเมินผล โครงการนิเทศงานวิชาการในโรงเรียน
3. เป็นประชาธิปไตย หมายถึง จะต้องเคารพในความแตกต่างระหว่างบุคคลเน้นความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงานและรู้จักใช้ความสามารถในการปฏิบัติงานเพื่อให้งานนั้นดำเนินไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ
4. เป็นการสร้างสรรค์ หมายถึง การแสวงหาความสามารถพิเศษ ของแต่ละบุคคลและเปิดโอกาสแสดงออกและพัฒนาความสามารถเหล่านั้นอย่างเต็มที่
5. เป็นการสร้างความเชื่อมั่น หมายถึง เป็นการเสริมสร้างความสามารถของครู เพื่อให้ความมั่นใจในการทำงานให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น
6. เป็นการพัฒนา หมายถึง เป็นการพัฒนาวิชาชีพครู มากกว่าความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
7. เป็นการสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง หมายถึง เป็นการทำงานด้วยความเข้าใจอันดีต่อกัน มีความไว้วางใจและยอมรับซึ่งกันและกัน

การนิเทศภายใน โรงเรียนประถมศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการขั้นพื้นฐาน, 2549 : 52 - 53) มีหลักการสำคัญดังนี้

1. การนิเทศภายใน โรงเรียนต้องดำเนินการเป็นระบบและต่อเนื่อง ตามขั้นตอนกระบวนการนิเทศ
2. ครูที่เป็นหลักสำคัญในการดำเนินการพัฒนาระบบนิเทศภายใน โรงเรียนคือ ผู้บริหาร โรงเรียนและจะต้องดำเนินการ โดยเปิดโอกาสให้คณะครูใน โรงเรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินการ
3. การนิเทศภายใน โรงเรียนต้องสอดคล้องกับความต้องการความจำเป็นในการพัฒนาของครูใน โรงเรียนและสอดคล้องกับระดับพัฒนาการของครู

4. เป้าหมายสำคัญของการนิเทศภายในโรงเรียน คือ การสนับสนุน การส่งเสริม หรือการให้ความช่วยเหลือครูในโรงเรียน ให้ประสบผลสำเร็จในการปฏิบัติ การกิจหลักคือการสอน หรือการสร้างเสริมพัฒนาการของผู้เรียนทุกด้านให้เต็มตามวัยตาม ศักยภาพ โดยมีหลักสูตรเป็นกรอบกำกับ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หรืออาจกล่าว สั้น ๆ ได้ว่าเป้าหมายสำคัญของการนิเทศภายในโรงเรียนคือ การสร้างครูมืออาชีพ

3.3 ขอบข่ายงานนิเทศภายในโรงเรียน

กลิคแมน (Glickman, 1985 : 218A) ได้จัดขอบข่ายงานนิเทศภายใน โรงเรียนไว้ดังนี้

1. การให้ความช่วยเหลือแก่ครูโดยตรง (Direct Assistance)
2. การเสริมสร้างประสบการณ์ทางวิชาชีพ (Staff Development)
3. การพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม (Group Development)
4. การพัฒนาหลักสูตร (Curriculum Development)
5. การวิจัยเชิงปฏิบัติการในห้องเรียน (Action Research)

3.4 กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน

การนิเทศภายใน โรงเรียนเพื่อการพัฒนาครูผู้สอนมีขั้นตอนกระบวนการดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการขั้นพื้นฐาน, 2549 : 54 - 59)

3.4.1 ประเมินความจำเป็นในการพัฒนาการนิเทศภายใน โรงเรียน หมายถึง การเก็บรวบรวมข้อมูล que แสดงสภาพปัจจุบันของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แล้วนำมา พิจารณากับข้อมูล que แสดงภาพปลายทาง หรือภาพแสดงความสำเร็จของงานการประเมินความ ต้องการในการพัฒนางานนิเทศภายใน โรงเรียนควรดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังนี้

- 1) กำหนดสิ่งที่จะประเมินและองค์ประกอบที่จะประเมิน
- 2) กำหนดสภาพความสำเร็จและเกณฑ์การประเมิน
- 3) กำหนดแหล่งข้อมูล
- 4) กำหนดวิธีการเครื่องมือและระยะเวลาที่จัดเก็บข้อมูล
- 5) สร้างเครื่องมือและรวบรวมข้อมูล
- 6) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 7) วิเคราะห์ข้อมูลและจัดทำเป็นสารสนเทศ

8) พิจารณาเปรียบเทียบสารสนเทศ แสดงสภาพปัจจุบันและสภาพความสำเร็จของงานหรือภาพปลายทาง โดยใช้เกณฑ์การประเมินที่กำหนดไว้เป็นเครื่องมือในการพิจารณาว่ามีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนาต่อไปหรือไม่

9) เขียนข้อความที่แสดงถึงสภาพที่ต้องการปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นไป

10) เรียงลำดับความต้องการจำเป็นที่ต้องพัฒนาและนำเสนอให้ตระหนักถึงความจำเป็นที่ต้องปรับปรุงอยู่เสมอ

3.4.2 วิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย เพื่อกำหนดจุดที่จะพัฒนางาน หมายถึง การวิเคราะห์ผลหรือข้อมูลที่ได้จากการประเมินและองค์ประกอบที่ส่งผลต่อสภาพความสำเร็จของงานเพื่อประโยชน์ในการกำหนดจุดที่จะพัฒนาและประเมินแนวทางเลือกเพื่อพัฒนา การเลือกจุดที่จะพัฒนาให้เหมาะสมทำให้การนิเทศของโรงเรียนมีโอกาสและประสบความสำเร็จได้จุดที่จะพัฒนาอาจพิจารณาในด้านต่าง ๆ ดังนี้ ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานเจตคติต่อวิชาชีพค่านิยมในการพัฒนาตนเองทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นความตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องพัฒนานักเรียน

3.4.3 การหาแนวทางเลือกเพื่อการพัฒนา เป็นการพิจารณาเลือกยุทธศาสตร์ในการปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนาให้มีความเป็นไปได้หรือมีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จมากที่สุด โดยคำนึงถึงจุดที่จะพัฒนา หรือข้อจำกัดของหน่วยงาน การหาแนวทางเลือกเพื่อการพัฒนา มีขั้นตอนดังนี้

- 1) รวบรวมแนวทางเลือกที่มีความเป็นไปได้ในการพัฒนา
- 2) พิจารณาแนวทางเลือกที่มีความเป็นไปได้ในการพัฒนา
- 3) พิจารณาข้อดีข้อเสียของแนวทางเลือกที่มีความเป็นไปได้
- 4) เลือกแนวทางพัฒนาที่เหมาะสมที่สุดที่จะบรรลุความต้องการ

3.4.4 การลงมือปฏิบัติ เป็นการนำยุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้มาลำดับขั้นตอนมาดำเนินการและกำหนดสิ่งสนับสนุนในการดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

- 1) กำหนดรายละเอียดขั้นตอนการดำเนินการ
- 2) กำหนดสิ่งสนับสนุนการดำเนินการ เช่น งบประมาณ บุคลากร

สิ่งอำนวยความสะดวกการปฏิบัติงาน

- 3) กำหนดระยะเวลาในการดำเนินการ
- 4) จัดทำแผนการนิเทศของโรงเรียน

5) จัดทำแผนนิเทศของโรงเรียน

6) ประชุมชี้แจง และ มอบหมายงานให้ตรงความสามารถของผู้นิเทศ

7) ผู้นิเทศจัดทำปฏิทินการนิเทศและประสานปฏิทินการนิเทศให้กับ

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

8) ผู้นิเทศจัดกิจกรรมการนิเทศตามแผนนิเทศที่ได้รับมอบหมายตามปฏิทินการนิเทศที่กำหนดไว้

9) ผู้นิเทศบันทึกการนิเทศและผลการนิเทศตามกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายและรายงานผลการนิเทศให้ผู้บริหารโรงเรียนทราบ การติดตามประเมินผลและปรับปรุงแก้ไข เป็นการรวบรวมข้อมูลด้านการดำเนินการนิเทศ และผลที่ได้ระหว่างการดำเนินการ และเมื่อเสร็จสิ้นการดำเนินการตามแผนนิเทศข้อมูลที่ได้นำไปเปรียบเทียบกับสภาพความสำเร็จที่กำหนดไว้ก็ต้องพิจารณาว่ามีข้อบกพร่องตรงไหน อย่างไร และหาวิธีพัฒนาให้ดีขึ้น หรือหากพบว่าไม่มีวิธีการดำเนินการตามแผนนิเทศบรรลุผลที่คาดหวังไว้ แต่จากการดำเนินการพบว่ามีวิธีการที่ดีกว่า มีประสิทธิภาพกว่า ก็อาจพิจารณาปรับปรุงให้ดีขึ้นอีกได้ จากการศึกษาความหมายของการนิเทศภายใน โรงเรียน สรุปได้ว่า การนิเทศภายในโรงเรียน มีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนเพราะครูภายในโรงเรียนย่อมเข้าใจถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ทำให้สามารถแก้ไขอย่างถูกต้อง นอกจากนั้นยังส่งเสริมสนับสนุนให้ความช่วยเหลือครูให้ประสบความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอน ให้มีประสิทธิภาพ บรรลุตามวัตถุประสงค์

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน

นักประสาทวิทยาได้เปิดเผยข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับสมองและกระบวนการเรียนรู้ของสมองซึ่งเป็นความรู้เกี่ยวกับสมองของมนุษย์ที่ไม่เคยรู้มาก่อนรวมถึงกระบวนการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสมองเช่น การแปลความหมาย การเก็บข้อมูล ทฤษฎีการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานต้องการให้เปลี่ยนความคิดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ให้ใหม่ขึ้นกว่าเดิม

1. ความหมายของการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน

แสงเดือน คงนาวัง (2551 : 2536) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน (Brain Based Learning) ไว้ว่า เป็นการเรียนรู้ที่ใช้โครงสร้างและหน้าที่ของสมองเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้โดยไม่สกัดกั้นการทำงานของสมอง แต่เป็นการส่งเสริมให้สมองได้

ปฏิบัติหน้าที่ให้สมบูรณ์ที่สุดภายใต้แนวคิดที่ว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ ทุกคนมีสมองพร้อมที่จะเรียนรู้มาแต่กำเนิด

เคน และเคน (Caine and Caine, 1989 : http://www.nlri.org/wp-content/uploads/2013/05/12-B_M-NLPs-Expanded.pdf) อธิบายว่า การเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานเป็นทฤษฎีการเรียนรู้ที่อยู่บนพื้นฐานของโครงสร้างและหน้าที่การทำงานของสมอง หากสมองยังปฏิบัติตามกระบวนการทำงานปกติการเรียนรู้ก็ยังคงเกิดขึ้นต่อไป ทฤษฎีนี้เป็น สหวิทยาการเพื่อทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีที่สุดซึ่งมาจากการวิจัยทางประสาทวิทยาศาสตร์ที่ว่าทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ เป็นคำกล่าวที่ถูกต้องเพราะในความเป็นจริงคนทุกคนจำเป็นต้องเรียนรู้ ทุกคนเกิดมาพร้อมสมองที่มีหน้าที่เหมือนผู้ดำเนินการที่มีพลังมหาศาลแต่อย่างไรก็ตามบ่อยครั้งที่กระบวนการเรียนรู้ตามธรรมชาติของสมองถูกกีดกัน ไม่เอาใจใส่หรือถูกลบโทษจากรูปแบบของการให้การศึกษาแบบเดิม ๆ

เจนเซน (Jensen, 2000 : 6) ได้ให้ความหมายถึงการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานว่าเป็นการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับธรรมชาติ การเรียนรู้ของสมองเป็นการนำเอาการทำงานหรือธรรมชาติการเรียนรู้ของสมองมาใช้ในการออกแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของสมองให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น

สรุปการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน หมายถึง การเรียนรู้ที่มีการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ การรับรู้ การลงมือปฏิบัติเป็นไปตามกระบวนการทำงานของสมองหรือธรรมชาติการเรียนรู้ของสมอง ทุกคนเรียนรู้ได้เพราะมีสมอง ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอนจะต้องให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทั้งการคิด อารมณ์ และการลงมือปฏิบัติจริงไปพร้อม ๆ กัน

2. หลักการสำคัญของการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน

เคน และเคน (Caine and Caine, 1989 : http://www.nlri.org/wp-content/uploads/2013/05/12-B_M-NLPs-Expanded.pdf) แนะนำว่า หลักการสำคัญของการการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานไม่ใช่ให้ใช้เพียงข้อเดียว แต่ให้เลือกใช้ข้อที่ทำให้การเรียนรู้เกิดขึ้นมากที่สุดและการเรียนการสอนบรรลุผลสูงสุดเท่าใดก็ได้ เป็นการเพิ่มทางเลือกให้ผู้สอนซึ่งหลักการสำคัญของการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานมี 12 ประการ ดังนี้

1. สมองเรียนรู้พร้อมกันทุกระบบ แต่ละระบบมีหน้าที่ต่างกันและสมองเป็นผู้ดำเนินการที่สามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้หลายอย่างในเวลาเดียวกัน โดยผสมผสานทั้งด้านความคิด ประสบการณ์และอารมณ์รวมถึงข้อมูลที่มีอยู่หลากหลายรูปแบบ เช่น สามารถชิมอาหารพร้อมกับได้กลิ่นของอาหาร การกระตุ้นสมองส่วนหนึ่งย่อมส่งผลกับส่วนอื่น ๆ ด้วยการเรียนรู้ทุก

อย่างมีความสำคัญ ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพจะทำให้การเรียนรู้ที่หลากหลาย

2. การเรียนรู้มีผลมาจากด้านสรีระศาสตร์ทั้งสุขภาพพลานามัย การพักผ่อนนอนหลับ ภาวะโภชนาการ อารมณ์และความเหนื่อยล้า ซึ่งต่างส่งผลกระทบต่อการจัดจำของสมองผู้สอนควรให้ความสนใจมิใช่สนใจเพียงเฉพาะความรู้สึกลึกคือหรือสติปัญญาด้านเดียว

3. สมองเรียนรู้โดยการหาความหมายของสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ การค้นหาความหมายเป็นสิ่งที่เริ่มมาตั้งแต่เกิด สมองจำเป็นต้องเก็บข้อมูลในส่วนที่เหมือนกันและค้นหาความหมายเพื่อตอบสนองกับสิ่งเร้าที่เพิ่มขึ้นมา การสอนที่มีประสิทธิภาพต้องยอมรับว่าการให้ความหมายเป็นเอกลักษณ์แต่ละบุคคลและความเข้าใจของนักเรียนอยู่บนพื้นฐานของประสบการณ์แต่ละคน

4. สมองค้นหาความหมายโดยการค้นหาแบบแผน (Pattern) ในสิ่งที่เรียนรู้การค้นหาความหมาย เกิดขึ้นจากการเรียนรู้แบบแผนขั้นตอนการจัดระบบข้อมูล เช่น $2+2=4$, $5+5=10$, $10+10=20$ แสดงว่าทุกครั้งที่เรบวกผลของมันจะเพิ่มขึ้นตามจำนวนเราสามารถเรียนรู้แบบแผนของความรู้ได้ และตรงกันข้ามเราจะเรียนรู้ได้น้อยลงเมื่อเราไม่ได้เรียนแบบแผน การสอนที่มีประสิทธิภาพต้องเชื่อมโยงความคิดที่กระจัดกระจายและข้อมูลที่หลากหลายมาจัดเป็นความคิดรวบยอดได้

5. อารมณ์มีผลต่อการเรียนรู้อย่างมาก อารมณ์เป็นสิ่งสำคัญต่อการเรียนรู้เราไม่สามารถแยกอารมณ์ออกจากความรู้ความเข้าใจได้และอารมณ์เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ความคิดสร้างสรรค์ การเรียนรู้ได้รับอิทธิพลจากอารมณ์ ความรู้สึกและทัศนคติ

6. กระบวนการทางสมองเกิดขึ้นทั้งในส่วนรวมและส่วนย่อยในเวลาเดียวกัน หากส่วนรวมหรือส่วนย่อยถูกมองข้ามไปในส่วนใดส่วนหนึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ยาก

7. สมองเรียนรู้จากการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม การสัมผัสจะต้องลงมือกระทำจึงเกิดการเรียนรู้หากได้รับประสบการณ์ตรงจากสิ่งแวดล้อมมากเท่าใดจะยิ่งเพิ่มการเรียนรู้มากเท่านั้นการเรียนรู้จากการบอกเล่า จากการฟังอย่างเดียวอาจทำให้มีปฏิสัมพันธ์ต่อสิ่งแวดล้อมน้อยส่งผลให้สมองเกิดการเรียนรู้ที่น้อยลง

8. สมองเรียนรู้ทั้งในขณะที่รู้ตัวและไม่รู้ตัว ผู้เรียนสามารถเกิดการเรียนรู้จากการได้รับประสบการณ์และสามารถจดจำได้ไม่เพียงแต่ฟังจากคนอื่นบอกอย่างเดียว นอกจากนี้

ผู้เรียนยังต้องการเวลาเพื่อจะเรียนรู้ด้วย รวมทั้งผู้เรียนจำเป็นต้องรู้ด้วยว่าจะเรียนรู้ได้อย่างไร
เท่า ๆ กับจะเรียนรู้อะไร

9. สมองใช้การจำอย่างน้อย 2 ประเภทคือ การจำที่เกิดจากประสบการณ์ตรง
และการท่องจำ การจัดการเรียนการสอนที่เน้นหนักด้านการท่องจำทำให้ผู้เรียนไม่เกิดการ
เรียนรู้จากประสบการณ์ที่ได้สัมผัสและเรียนรู้โดยตรง ผู้เรียนจึงไม่สามารถให้รายละเอียด
เพิ่มเติมจากสิ่งที่ท่องจำมาได้

10. สมองเข้าใจและจดจำเมื่อสิ่งที่เกิดขึ้นได้รับการปลูกฝังอย่างเป็นธรรมชาติ
เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพที่สุดเกิดจากประสบการณ์

11. สมองจะเรียนรู้มากขึ้นจากการทำทหายและการไม่ข่มขู่ บรรยากาศในชั้น
เรียนจึงควรจะเป็นการทำทหายแต่ไม่ควรข่มขู่ผู้เรียน

12. สมองแต่ละคนเป็นลักษณะเฉพาะตัว ดังนั้นรูปแบบการเรียนรู้และวิธีการ
เรียนรู้จึงเป็นเอกลักษณ์ส่วนบุคคล ในการสอนต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่ชอบ
บางคนชอบเรียนเวลาครุหาไปดูของจริง แต่บางคนชอบนั่งฟังชอบจดบันทึก บางคนชอบให้
เจียบ ๆ แล้วจะเรียน ได้ดี แต่บางคนชอบให้มีเสียงเพลงเบา ๆ เพราะสมองทุกคนต่างกัน

เคน และเคน (Caine and Caine, 1999 : 45) ได้สรุปการเรียนรู้ของสมองไว้ 3
ลักษณะ ดังนี้

1. การเรียนรู้ขั้นพื้นฐาน เป็นการเรียนรู้เนื้อหา ข้อมูล ขั้นตอนและวิธีการต่าง ๆ
2. การเรียนรู้ที่มีความหมาย เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเรียนรู้โดยมีเป้าหมาย
สิ่งที่เรียนมีประโยชน์และมีคุณค่าสำหรับผู้เรียน ผู้เรียนมีแรงบันดาลใจที่กระตุ้นให้ผู้เรียนอยาก
เรียนรู้และผู้เรียนมีความศรัทธาต่อสิ่งที่เรียนรู้

3. การเรียนรู้แบบสัมผัสโดยตรง เป็นการเรียนรู้ที่ผสมผสานการเรียนรู้ขั้น
พื้นฐานเข้ากับการเรียนรู้ที่มีความหมาย เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้รับจากประสบการณ์ตรง
ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง

เคน และเคน (Caine and Caine, 1999 : 112) เสนอแนะให้ผู้สอนเปิดโอกาสให้
ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แบบสัมผัสโดยตรง เพราะจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนได้อย่างแท้จริง
นอกจากนี้ยังเสนอแนะไว้ว่า ผู้สอนควรจัดการเรียนรู้โดยคำนึงถึงหลักการเรียนรู้ 12 ประการ
และองค์ประกอบการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานด้วย เนื่องจากจะช่วยให้การเรียนรู้ของสมอง
มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3. ทฤษฎีการเรียนรู้ตามหลักการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน

วิโรจน์ ถักขณาดิศร (2550 : [http://www.se-edlearning .com](http://www.se-edlearning.com)) ได้เสนอทฤษฎีการเรียนรู้ตามหลักการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานไว้ดังนี้

ทฤษฎีที่ 1 การเรียนรู้อย่างมีความสุข เด็กแต่ละคนต้องได้รับการยอมรับว่าเป็นมนุษย์ที่มีหัวใจ เด็กมีสิทธิ์ที่จะเป็นตัวของตัวเองไม่เหมือนใคร

1. เน้นการสอนด้วยการตั้งคำถามอธิบายด้วยคำถาม
2. เปิดโอกาสให้เด็กได้ลอง แต่อาจจะมีสัญญาณในการจำกัดความเสียหาย
3. เปิดโอกาสให้เด็กได้เลือกแนวทางในการเรียนรู้ของตนเองตามความถนัด

และความสนใจ

4. ทำให้สิ่งที่เรียนรู้เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันหรือสามารถเปรียบเทียบได้ในชีวิตประจำวัน

5. เรียนรู้จากง่ายไปหายาก
6. วิธีการเรียนรู้ต้องสนุกสนานไม่น่าเบื่อ
7. เน้นให้เด็ก ๆ ได้ใช้ความคิด ทั้งคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์และใช้

จินตนาการ

8. การประเมินผลต้องมุ่งประเมินผลในภาพรวมและให้เด็กได้ประเมินผล

ตนเอง

ทฤษฎีที่ 2 การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม รูปแบบการถ่ายทอดความรู้

1. การเรียนรู้เป็นกลุ่ม
2. ใช้คำถามเป็นสื่อการเรียนรู้ให้คิด
3. การจำลองสถานการณ์ (What If ?)
4. เน้นให้เด็กทำกิจกรรมและสร้างผลงาน
5. เน้นให้เด็กใช้จินตนาการ
6. เน้นการเชื่อมโยงกับชีวิตจริง
7. เน้นการใช้กิจกรรมกลุ่ม เกม การอภิปราย ฯลฯ
8. การสร้างสิ่งแวดล้อมเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ด้วยตนเอง
9. การประเมินผล สนับสนุนให้เด็กไม่กลัวการแข่งขันด้วยการทดสอบบ่อย ๆ

การให้เด็กยอมรับผลการประเมินและวางแผนในการแก้ไขปรับปรุงด้วยตนเองการประเมินผลจากผลงานของเด็กและพฤติกรรม

ทฤษฎีที่ 3 การเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด

1. การคิดเชิงวิเคราะห์ มีความสามารถในการจำแนก แยกแยะองค์ประกอบต่าง ๆ และหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างองค์ประกอบเหล่านั้นเพื่อค้นหาสภาพความเป็นจริงหรือสิ่งสำคัญของสิ่งที่กำหนดให้
2. การคิดเปรียบเทียบ มีความสามารถในการพิจารณาเปรียบเทียบได้สองลักษณะ คือ การเทียบเคียงความเหมือนและหรือความแตกต่างระหว่างสิ่งหนึ่งกับสิ่งอื่น ๆ ตามเกณฑ์
3. การคิดสังเคราะห์ มีความสามารถในการรวบรวมส่วนประกอบย่อยต่าง ๆ มาหลอมรวมได้อย่างผสมผสานจนกลายเป็นสิ่งใหม่
4. การคิดเชิงวิพากษ์ มีความสามารถในการพิจารณา ประเมินและตัดสินสิ่งต่าง ๆ หรือเรื่องราวที่เกิดขึ้นที่มีข้อสงสัยหรือข้อโต้แย้ง โดยการพยายามแสวงหาคำตอบที่มีความสมเหตุสมผล
5. การคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผลมีหลักเกณฑ์และหลักฐานอ้างอิงก่อนตัดสินใจเชื่อหรือไม่เชื่อ
6. การคิดเชิงประยุกต์ มีความสามารถทางสมองในการคิดนำความรู้มาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ตามวัตถุประสงค์สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม
7. การคิดเชิงมนโทัศน์ มีความสามารถในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูลทั้งหมด โดยมีการจัดระบบ จัดลำดับความสำคัญของข้อมูล เพื่อสร้างความคิดรวบยอด (Concept)
8. การคิดเชิงกลยุทธ์ มีความสามารถในการกำหนดวิธีการทำงานที่ดีที่สุด โดยใช้จุดแข็งที่ตัวเองมี มีความยืดหยุ่นพลิกแพลงได้ภายใต้สภาวะการณ์ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ
9. การคิดเพื่อแก้ไขปัญหา มีความสามารถในการขจัดสภาวะความไม่สมดุลที่เกิดขึ้น โดยพยายามปรับตัวเองและสิ่งแวดล้อมให้กลับเข้าสู่สภาวะสมดุล
10. การคิดเชิงบูรณาการ มีความสามารถในการเชื่อมโยงข้อมูลหรือแนวคิดหน่วยย่อย ๆ ทั้งหลายที่มีความสัมพันธ์เชิงเหตุผลเข้าด้วยกันกับเรื่องหลักได้อย่างเหมาะสมกลมกลืนเป็นองค์รวมหนึ่งเดียวที่มีความครบถ้วนสมบูรณ์
11. การคิดเชิงสร้างสรรค์ มีความสามารถในการขยายขอบเขตความคิดที่มีอยู่เดิมสู่ความคิดที่แปลกใหม่ โดยเป็นความคิดที่ใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม

12. การคิดเชิงอนาคต มีความสามารถในการคาดการณ์แนวโน้มที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างชัดเจนและสามารถนำสิ่งที่คาดการณ์นั้นมาใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม โดยจะต้องฝึกนักเรียนในสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้

- 12.1 ฝึกสังเกต
- 12.2 ฝึกบันทึก
- 12.3 ฝึกการนำเสนอ
- 12.4 ฝึกการฟัง
- 12.5 ฝึกการอ่าน การค้นคว้า
- 12.6 ฝึกการตั้งคำถามและตอบคำถาม
- 12.7 ฝึกการเชื่อมโยงทางความคิด
- 12.8 ฝึกการเขียนและเรียบเรียงความคิดเป็นตัวหนังสือ

ทฤษฎีที่ 4 การเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพและลักษณะนิสัย ศิลปะ ดนตรี กีฬา โดยควรจะมีคุณสมบัติหลักของการของความเหมือน หลักการของความแตกต่าง หลักการของความเป็นอัน

การผ่อนคลายทางอารมณ์ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีขึ้น ความสำคัญก็คือการสร้างความสะดวกระหว่างความท้าทายอยากรู้กับความผ่อนคลาย มีระเบียบวินัยที่จากตนเองการใช้คำถามเพื่อให้ค้นหาคำตอบว่าทำไมต้องมีระเบียบวินัย การคิดระเบียบและวินัยย่อมต้องมีเหตุผล แต่เหตุผลไม่ใช่ตัวตัดสินถูกผิด

ทฤษฎีที่ 5 การเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพและลักษณะนิสัย การฝึกฝนกายวาจาใจ

1. สอนโดยใช้อุทาหรณ์แล้วตั้งคำถามให้เด็กตอบ แล้วให้เด็กสรุปด้วยตัวเอง
2. สอนโดยใช้การแผ่สภาวะ การพูดคุยถามความเห็นไม่ใช่ให้เด็กจำในสิ่งที่สั่ง

ฟังในสิ่งที่พูด

จากแนวคิดพื้นฐานและทฤษฎีการเรียนรู้ตามหลักการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานตามที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ตามหลักการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานหมายถึง แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามหลักการสมองกับการเรียนรู้บนความคิดพื้นฐาน 3 ด้าน คือ อารมณ์เป็นส่วนสำคัญในการเรียนรู้ทุกขั้นตอน การเรียนรู้ต้องใช้ทุกส่วนทั้งการคิด ความรู้สึกและการลงมือปฏิบัติไปพร้อม ๆ กันจึงเป็นการเรียนรู้

ที่ดีที่สุดกระบวนการและลีลานำไปสู่การสร้างแบบแผนอย่างมีความหมาย โดยใช้กระบวนการเรียนพัฒนาผลการเรียนรู้

นอกจากนี้ สุวิทย์ มูลคำ (2547) ได้เสนอแนวทางการใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาความสามารถในการคิดของนักเรียนไว้ดังนี้

1. สอนด้วยการตั้งคำถาม ใช้เทคนิคการตั้งคำถามหรือใช้กรอบคำถามของเบนจามิน บลูม (Benjamin Bloom) หรือ ใช้คำถามความคิดสร้างสรรค์ทั้งคำถามเดียวและคำถามแบบชุด

2. สอนโดยใช้แผนที่ความคิด (Mind Mapping) ฝึกการวิเคราะห์และสังเคราะห์

3. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

4. บันทึกการเรียนรู้ บันทึกข้อสงสัย ความรู้สึกส่วนตัวความคิดที่เปลี่ยนไป

5. การถามตนเองในการวางแผนจัดระเบียบคิดไตร่ตรองในเรื่องการเรียนรู้ของตน

6. การประเมินตนเอง เพื่อประเมินความคิดและความรู้สึกของตน

จะเห็นได้ว่ายุทธศาสตร์การพัฒนาความสามารถในการคิดของนักเรียนและทฤษฎีต่าง ๆ ของหลักการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานทั้ง 5 ทฤษฎี ของวิโรจน์ ลักษณาติสร (2550 :

<http://www.se-edlearning.com>) เป็นการพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนในแนวทางเดียวกัน ด้วยเหตุนี้

วิมลรัตน์ สุนทร โรจน์ (2549) จึงได้นำทั้งสองหลักการมาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมตามลำดับขั้นตอนการเรียนรู้ ดังนี้

1. ช้่นนำเข้าสู่บทเรียน เป็นขั้นการเร้าความสนใจของนักเรียนให้อยากรู้และเกิดความคุ้นเคย ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้อย่างมีความสุข ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยศิลปะ ดนตรี กีฬา (โดยใช้เพลง ภาพ การแสดงท่าทาง การวาดรูป การเล่าเรื่อง การใช้คำถาม ฯลฯ)

2. ขั้นตกลงกระบวนการเรียนรู้ เป็นการให้เด็กได้แสดงออกถึงความต้องการและความรู้สึกเกี่ยวกับวิธีการเรียนที่ครูและนักเรียนตกลงร่วมกัน ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพและลักษณะนิสัย การฝึกฝน กาย วาจา ใจ สอนโดยใช้การแผ่สาระ การพูดคุยถามความเห็น ไม่ใช่ให้เด็กจำในสิ่งที่สั่ง ฟังในสิ่งที่พูด

3. **ขั้นเสนอความรู้** ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้อย่างมีความสุขโดยเรียนรู้จากง่ายไปหายากเป็นขั้นสร้างประสบการณ์ให้กับนักเรียน

4. **ขั้นฝึกทักษะ** ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด เป็นการลดความเครียด นักเรียนจะช่วยกันทำกิจกรรมกลุ่มและสร้างผลงานคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล ทำให้เกิดความหลากหลายและมีทักษะทางสังคม

5. **ขั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้** ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิดโดยนักเรียนนำเสนอผลงานของแต่ละกลุ่ม มีการเคลื่อนไหวยืดเส้นยืดสาย เป็นการฝึกการสังเกต การฟัง การบันทึก การนำเสนอ การอ่าน การตั้งคำถามและตอบคำถาม

6. **ขั้นสรุปความรู้** ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิดโดยใช้ Mind Mapping วิธีนี้จะทำให้เกิดการสรุปรวบยอดและเข้าถึงความจำ ได้ดีที่สุดเป็นการฝึกการเชื่อมโยงทางความคิด การเขียนและเรียบเรียงเป็นตัวหนังสือและใช้ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพ และลักษณะนิสัยศิลปะ ดนตรี กีฬา โดยใช้ศิลปะเข้ามาตกแต่งช่วยทำให้เกิดการผ่อนคลายทางอารมณ์ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีขึ้น

7. **ขั้นกิจกรรมเกม (ทดสอบ)** เป็นขั้นวัดผลประเมินผลตามสภาพจริงเป็นขั้นที่ประเมินนักเรียนว่าเกิดการเรียนรู้หรือไม่ โดยใช้การสอบเป็นเกมการแข่งขันเพื่อให้นักเรียนรู้สึกสนุก ไม่เครียด ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยสนับสนุนให้เด็กไม่กลัวการแข่งขัน ด้วยการทดสอบรวมทั้งให้เด็กยอมรับผลการประเมินและวางแผนในการแก้ไขปรับปรุงด้วยตนเอง

4. แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสมองเป็นฐาน

วิลลาร์ด สุนทร โรจน์ (2550 : 63-65) ได้ให้คำแนะนำสำหรับครูเพื่อนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสมองเป็นฐาน ดังนี้

1. การสร้างบรรยากาศ

1.1 ใช้เรื่องจำขัน ถ้าผู้เรียนได้หัวเราะออกซิเงินจะเข้าไปในเลือดมาก ทำให้สมองทำงานได้ดี เรื่องจำขันใช้ได้ทั้งเริ่มต้นและในระหว่างบทเรียน ถ้าเป็นระหว่างบทเรียนต้องเป็นเรื่องเสริมการเรียนรู้ด้วยไม่แยกไปโดยสิ้นเชิง

1.2 ใช้คำพูดเชิงบวก ลดความกังวลของผู้เรียนทำให้สมองทำงานได้ดี

1.3 อย่าใช้คำถากถาง คำพูดเชิงลบทำให้ผู้เรียนอับอาย เลขไปถึงขัดแย้งกับ

เพื่อน ๆ ของผู้เรียนเอง

1.4 ใช้สื่อหลากหลายนำเสนอไปในห้องเรียน เพื่อนำสู่ความสนใจและพร้อมที่จะให้ผู้เรียนเรียน โดยเฉพาะสื่อที่ผู้เรียนชอบ

2. การสร้างความหมายในการเรียนรู้

2.1 ใช้ตัวอย่างชีวิตจริง สิ่งของที่ให้สัมผัสได้ ตัวอย่างจะต้องแสดงความคิดรวบยอดเรื่องนั้น ๆ ได้ชัดเจนไม่คลุมเครือ

2.2 ใช้เรื่องของผู้เรียนมาอธิบาย ให้ผู้เรียนยกตัวอย่างประสบการณ์ของตนเองประกอบ

2.3 สร้างความเทียบเป็นวิธีการจำ เช่น ใช้ตัวย่อมารวมกันเป็นคำ ใช้คำคล้องจองช่วยจำ ใช้เสียงดนตรีมาช่วยสร้างความหมาย เวลาจะท่องอิทธิบาท 4 ก็ใช้ “ฉันทวิงจนวิน”

2.4 ใช้การทบทวนแบบนำเสนอ ให้ผู้เรียนเรียบเรียงเป็นการนำเสนอของตนเอง

โดยให้ผู้เรียนคิดด้วยประสบการณ์ของตนเอง วางรูปแบบกรพุดการนำเสนอเอง ขยายความเองเป็นเรื่องของผู้เรียนจากประสบการณ์ของผู้เรียนเอง

2.5 ใช้การทบทวนร่วมกัน เริ่มต้นจากการทำงานกับผู้สอนให้ได้รูปแบบแล้วทำงานเป็นคู่ เพิ่มขึ้น 3 คน 6 คน และ 9 คน ตามโอกาส เพื่อให้ผู้เรียนได้รับรู้จากหลายทาง เป็นผู้ลงมือทำและยังเกิดมุมมองหลาย ๆ ด้าน จากหลาย ๆ คน

3. การพัฒนาสมองทั้งสองด้าน

3.1 ใช้คำพูดและภาพร่วมกัน เพื่อให้เรียนรู้ทั้งเสียงและความหมาย ใช้แผนภาพนำสู่ความหมายเวลานำเสนอวิธีที่สนั่นเสนอช่วงสั้น ๆ แล้วหยุดให้อภิปรายซักถาม เน้นความคิดรวบยอดที่จะสอน ไม่เสนอจนทำให้ตัวความคิดรวบยอดต่าง ๆ ถูกกลบไปหมด

3.2 เวลาใช้แผนภาพต้องสอดคล้องไว้ด้วย เช่น ตัวใหญ่เป็นหัวข้อใหญ่ ตัวเล็กเป็นส่วนย่อยของตัวใหญ่ การเขียนเรียงแถวบอกถึงลำดับเวลา การเขียนจากบนลงล่าง บอกนัยของลำดับการลงมือทำ เช่นนี้เป็นต้น

3.3 เวลาอภิปรายเกี่ยวกับความคิดรวบยอดต่าง ๆ นำเสนอทั้งเหตุผลและการคิดแบบขยายสร้างให้แจ่มชัดอื่น ๆ นำสู่จินตนาการด้วย เช่น ถามว่าเต่าจะวิ่งอย่างไรให้ชนะบ้าง

3.4 ระวังเรื่องท่าทาง แสดงท่าทางให้สอดคล้องกับสาระที่จะสื่อความ
 สมองเด็กจะรับทั้งคำพูดและท่าทาง ถ้าทั้งสองอย่างขัดกันเอง เด็กก็จะสับสน จับความหมายที่
 ถูกต้องไม่ได้

3.5 การประเมินต้องใช้ทั้งคำพูด ภาพ แผนภาพและการปฏิบัติจริง เพื่อให้
 ผู้เรียนใช้สมองทั้ง 2 ด้าน เมื่อผู้เรียนเรียนจบบทแล้วก็ให้เขียนอธิบาย วาดภาพ หรือทำแผนภาพ
 เสนอสร้างแนวทางนำไปใช้หรือแสดงเป็นละคร โครงการ บทเพลงต่าง ๆ

4. การพัฒนาสมองด้านซ้าย

4.1 จัดห้องให้มีพื้นที่ทำงาน กระจายคนพูดเก่งให้อยู่ทั่วห้องไม่รวมไว้จุด
 เดียวให้เห็นว่าจะมีการอภิปรายกันทั้งห้อง เรียกคนตอบกระจายทั้งห้อง

4.2 จัดป้ายนิทรรศการให้ตรงกับเรื่องที่จะเรียนเป็นปัจจุบันเข้าใจง่าย เสนอ
 ประเด็นปัญหาชัดเจน

4.3 ลบกระดานคำเสมอ เพื่อไม่ให้ข้อมูลเดิมมาสอดคล้องกับข้อมูลใหม่

4.4 ใช้สื่อหลายแบบ ทั้งอ่าน เขียน วาดภาพ คิดคำนวณในทุก ๆ วิชา

4.5 ใช้การอุปมาอุปไมยเพื่อให้เห็นความหมายและการคิดในระดับสูง

4.6 เน้นการตรงต่อเวลาและการตรงต่อเรื่อง สารงานที่จะทำ เห็นความ
 เป็นเหตุผลชัดเจน

4.7 ให้ผู้เรียนตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ เป้าหมายการทำงาน แล้วยึดทำให้
 บรรลุผลให้รางวัลเมื่อเขาทำสำเร็จ

4.8 ถามให้คิดเป็นเหตุเป็นผล ถ้า.....แล้ว....ให้ผู้เรียนมองปัญหาหลายแง่
 หลายมุม คิดเป็นเหตุเป็นผล ใช้แผนภาพช่วยคิด

5. การพัฒนาสมองซีกขวา

5.1 ให้ผู้เรียนมีโอกาสเลือกจะรายงานแบบใด จะใช้รูปแบบใดตาม
 ความชอบของเขาเอง

5.2 ใช้การนำเสนอแบบแผนภาพ การ์ตูน และเน้นให้ผู้เรียนเสนอเป็นภาพ
 สร้างสรรค์ เก็บรวบรวมการนำเสนอความคิดหลาย ๆ แบบ

5.3 ถามให้ผู้เรียนคิดต่อเนื่อง โยงใยสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันอย่างไร ฝึกให้
 ผู้เรียน โยงข้อมูลในการนำเสนอ

5.4 ใช้ประสบการณ์ตรง ของจริง เหตุการณ์จริง หรือบทบาทสมมติ
 สถานการณ์จำลองที่เทียบได้กับเรื่องจริง

- 5.5 ให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน กระตุ้นให้ทุกคนเสนอคำอธิบาย หรือสอนคนอื่นเพื่อตัวเองจะได้เรียนรู้ได้มากขึ้น
- 5.6 นำให้ผู้เรียนคิดนำไปใช้ ขยายไปสู่งานอื่น ๆ หรืองานในอนาคต สอนแบบขยายความรู้
- 5.7 ให้ผู้เรียนได้ลงมือทำจริง เรียนโดยโครงการอิสระ ลงมือปฏิบัติจริง จะได้เรียนรู้โลกที่แท้จริง

6. การสอนให้สร้างขยาย

- 6.1 ใช้เกมสถานการณ์จำลอง
- 6.2 ใช้การคิดทบทวนในสมอง
- 6.3 การใช้สอนเป็นลำดับ ทำสิ่งใดดีแล้วต่อไปจะเรียนเรื่องอื่น ได้ดีขึ้น
- 6.4 ใช้การอุปมาอุปนัย เรื่องนี้เรียนจบแล้วเหมือนกับเรื่องใด จะนำไปใช้ในโอกาสข้างหน้าอย่างไร

7. หลักสูตรเน้นการเรียนรู้ของตนเอง

- 7.1 ใช้สถานการณ์ชีวิตจริง ปัญหาชีวิตจริง
- 7.2 ใช้สถานการณ์จำลองมาแทนชีวิตจริง ทำเป็นเกมและรูปแบบจำลองต่าง ๆ
- 7.3 ให้ผู้เรียนลงมือทำโครงการ โครงการด้วยการคิดเอง เลือกเอง ลงมือทำเอง
- 7.4 ให้ผู้เรียนนำเสนอภาพกว้าง ฉายภาพบริบทของปัญหา เรื่องราวที่เรียนมองเลยไปถึงสังคมโดยรวม เห็นผลกระทบในวงกว้าง
- 7.5 ให้ผู้เรียนออกบริการชุมชน เรียนรู้จากชุมชนให้เห็นชีวิตจริงการทำงานจริง ฝึกงานเหมือนกับที่จะออกไปทำจริง
- 7.6 ให้นักเรียนคิดนำเสนอเป็นโยงมุ่ม เป็นแผนผังความคิด Mind Map และ Concept Map
- 7.7 ใช้กรณีศึกษาเป็นปัญหาให้ผู้เรียน อภิปรายวิเคราะห์ คิดแก้ปัญหา จัดเป็นโครงการภาคปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหา
- 7.8 ใช้การลงมือทำจริงและผลจากการลงมือทำจริงในสภาวะปกติ เป็นการประเมิน นำเสนอผลงานจริง ไม่ใช่สถานการณ์การสอบ นำการประเมินมารวมกับกิจกรรมการเรียนรู้ปกติ

กัญนิกา พรหมณ์พิทักษ์ (2551 : 19-23) ให้แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง ซึ่งควรดำเนินการดังนี้

1. ใช้ยุทธวิธีการสอนที่หลากหลาย ทำท่ายให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับกลุ่ม
2. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กระตุ้นความสนใจและมีความหมายเชื่อมโยงเข้ากับชีวิตจริง
3. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้พัฒนาและสร้างวิธีการเรียนรู้ของตนเอง
4. จัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนใช้ประสาทสัมผัสแบบต่าง ๆ คือ การฟัง การเห็นภาพ การเคลื่อนไหวทางกายภาพอย่างเหมาะสม
5. ให้เวลาผู้เรียนได้มีโอกาสคิดสร้างสรรค์และสะท้อนกลับ ยืดหยุ่นให้ผู้เรียนมีเวลาเท่าที่เขาต้องการ มีอิสระที่จะใช้เวลาคิดได้ตามใจชอบโดยไม่เครียด มีการสะท้อนกลับ (Feedback) ทบทวนสิ่งที่เรียนรู้อะไรไปแค่ไหน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจตนเอง เรียนรู้และพัฒนาตัวเองได้ดียิ่งขึ้น

6. ประเมินผลให้สอดคล้องกับการทำงานของสมอง ต้องเข้าใจว่าสิ่งที่สมองแสดงออกมา คือ สิ่ง que ผู้เรียนได้เรียนรู้ การพูด การกระทำสะท้อนถึงสิ่งที่สมองกำลังคิดอยู่ ครูต้องสังเกตและตีความด้วยความเอาใจใส่ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมากเพราะมีผลต่อแรงจูงใจ ทักษะคิด และการกระตุ้นการเรียนรู้ ครูต้องรู้ว่าเด็กรู้อะไร และยังไม่รู้อะไร เพื่อหาแนวทางในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กให้ก้าวหน้าขึ้น

สรุปแนวทางการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสมองเป็นฐานได้ว่า การจัดชั้นเรียนและสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้เป็นปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญยิ่งในการกระตุ้นให้สมองเกิดการเรียนรู้ ดังนั้นการจัดห้องเรียนจะต้องสร้างบรรยากาศให้สะอาดสะอ้าน มีระเบียบเป็นธรรมชาติ มีแสงสว่างเพียงพอ ผู้เรียนรู้สึกมีชีวิตชีวา มีมุมอ่าน มีมุมเล่น มุมเก็บของและอุปกรณ์เครื่องใช้ ป้ายนิเทศแสดงผลงานผู้เรียนทุกคนที่มีความตั้งใจ และมีความพยายามในการทำผลงานก็ควรได้รับการเสริมแรง ให้เวลาในการคิด จัดการการเรียนรู้ให้เชื่อมโยงกับอารมณ์สมองจะเรียนรู้ได้ดีในสภาพแวดล้อมทางอารมณ์ที่อบอุ่นเป็นมิตร ไม่รู้สึกว่ามีคนกลัว มีการทำท่ายให้อยากรู้ อยากเห็น แต่ไม่ถึงกับเป็นความเครียด การบรรยายหรือการสื่อสารที่มีลักษณะเชื่อมโยงกับอารมณ์ความรู้สึก ทำให้ผู้เรียนจดจำและเรียนรู้ได้ดีกว่าการบรรยายที่ไร้ความรู้สึก สอนให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ใช้สถานการณ์จริงหรือเรื่องใกล้ตัวผู้เรียน สมองจะเรียนรู้ได้ดีหากผู้เรียนคิดว่าสิ่งนั้นสำคัญสำหรับการอยู่รอดของเขาและอยู่ที่การสะสมประสบการณ์ข้อมูล

ความรู้มาตามลำดับ รวมทั้งการป้อนข้อมูล ที่ช่วยให้สมองสามารถเชื่อมโยงความหมายของ
ความรู้ใหม่ กับความรู้เก่าที่มีอยู่หรือจากประสบการณ์ได้

5. ขั้นตอนการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน

วิลลาร์ด สุนทรโรจน์ (2550 : 66) ได้ประยุกต์การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตาม
แนวคิดโดยใช้สมองเป็นฐานตามลำดับขั้นตอนการเรียนรู้ 7 ขั้น ดังนี้

1. ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน เป็นขั้นที่ผู้สอนวางแผนในการสนทนากับผู้เรียน เพื่อ
เตรียมความพร้อมให้เข้าใจในสิ่งที่จะเรียน และสามารถเชื่อมโยงไปสู่เรื่องที่จะเรียนได้
2. ขั้นตกลงกระบวนการเรียนรู้ เป็นขั้นที่ผู้สอนและผู้เรียนตกลงร่วมกันว่า
ผู้เรียนจะต้องทำกิจกรรมใดบ้าง อย่างไร และจะมีวิธีวัดและประเมินผลอย่างไร
3. ขั้นเสนอความรู้ เป็นขั้นที่ผู้สอนจะต้องเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมของ
ผู้เรียนมาสร้างองค์ความรู้ใหม่ คือ การสอนหรือการสร้างความคิดรวบยอดให้แก่ผู้เรียนจนเกิด
ความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่เรียน
4. ขั้นฝึกทักษะ เป็นขั้นที่ผู้เรียนเข้ากลุ่มแล้วร่วมมือกันเรียนรู้และสร้างผลงาน
ในขั้นนี้คำว่า ฝึกทักษะ หมายถึง การศึกษาค้นคว้า การฝึกปฏิบัติทดลอง การสังเกตจาก
สิ่งแวดล้อมแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ การทำแบบฝึกหัด การวาดภาพ และการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ
จนประสบผลสำเร็จได้ผลงานออกมา (ผลงานควรชัดเจนน่าสนใจซึ่งไม่ใช่ใส่กระดาษ A4 หรือ
กระดาษเป็นแผ่นเล็ก ๆ แต่ควรเป็นแผ่นกระดาษขนาดใหญ่ เช่น กระดาษปรีฟ เพื่อให้นำเสนอ
อาจเป็นการเขียนธรรมดาหรือเป็นแผนผังความคิด)
5. ขั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นขั้นที่ตัวแทนแต่ละกลุ่มที่ได้จากการจับสลาก
ออกมาเสนอผลงานเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (ที่ต้องจับสลากเพื่อให้นักเก่งช่วยฝึกฝนคน
ปานกลางและคนอ่อนให้มีความรู้ใกล้เคียงกับตนเอง)
6. ขั้นสรุปความรู้ เป็นขั้นที่ผู้สอน และผู้เรียนร่วมกันสรุปความรู้แล้วให้
ผู้เรียนทำใบงานเป็นรายบุคคล แล้วเปลี่ยนกันตรวจโดยผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันเฉลย ให้
ผู้เรียนแต่ละคนปรับปรุงผลงานของตนให้ถูกต้องผู้สอนรับทราบแล้วเก็บผลงานไว้ในแฟ้ม
สะสมผลงานของตน
7. ขั้นกิจกรรมเกม (ทดสอบ) เป็นขั้นที่ผู้สอนจัดทำข้อสอบมาให้ผู้เรียนทำเป็น
รายบุคคล โดยไม่ซักถามกัน เสร็จแล้วส่งเป็นกลุ่มแล้วเปลี่ยนกันตรวจเป็นกลุ่ม โดยผู้สอนและ
ผู้เรียนร่วมกันเฉลย ให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มมาหาค่าคะแนนเฉลี่ย บอกผู้สอนบันทึกไว้แล้วจึง
ประกาศผลเกม กลุ่มใดได้คะแนนเฉลี่ยสูงที่สุดเป็นกลุ่มชนะเลิศ

การจัดกิจกรรมทั้ง 7 ขั้นตอนนี้ เป็นกิจกรรมประสมประสานระหว่างการใช้ กระบวนการกลุ่ม แฝงฝังความคิด โปเกม และเกม เป็นหลักการที่มุ่งให้ผู้เรียน ได้ลงมือทำเอง ได้ฝึกฝนซ้ำในเรื่องเดิม ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และจดจำได้แม่นยำซึ่งสอดคล้องกับ หลักการการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและยังสอดคล้องกับหลักการเรียนของ BBL (Brain Based Learning) คือ การเรียนเรื่องเดิม โดยให้ผู้เรียนร่วมกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อช่วย ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้แม่นยำ และจำได้นาน

เจนเซ่น (Jensen, 2000 : 65) ได้เสนอขั้นตอนการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานว่า มี 5 ขั้นตอนเรียงลำดับ ดังนี้

1. Preparation เป็นการเตรียมสมองสำหรับการเชื่อมโยงการเรียนรู้ผู้สอน อาจจะทำให้กำลังใจหรือกระตุ้นผู้เรียนด้วยการอภิปรายเกี่ยวกับสิ่งที่ผู้เรียนได้เรียนรูมาแล้วและ สอบถามความต้องการของผู้เรียนว่าต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับอะไรในหัวข้อนั้นอีกบ้าง

2. Acquisition เป็นการเตรียมสมองเพื่อซึมซับข้อมูลใหม่ สมองจะเชื่อมโยง ระหว่างข้อมูลความรู้เพิ่มเติมกับข้อมูลใหม่ตามความเป็นจริงอย่างสร้างสรรค์

3. Elaboration ผู้เรียนจะเรียนรู้โดยการใช้ข้อมูลและข้อคิดเห็นเพื่อสนับสนุน เชื่อมโยงการเรียนรู้และเพื่อตรวจสอบแก้ไขข้อมูลที่ผิดพลาด

4. Memory Formation สมองจะทำงานภายใต้สถานการณ์ที่เกิดขึ้น โดยดึง ข้อมูลจากการเรียนรู้รวมทั้งอารมณ์และสภาพทางร่างกายของผู้เรียนในเวลานั้นมาใช้แบบไม่ รู้ตัวเป็นไปโดยอัตโนมัติ การสร้างความจำเกิดขึ้นทั้งในขณะที่ผู้เรียนพัก่อนและนอนหลับ

5. Functional Integration ผู้เรียนจะประยุกต์ข้อมูลเดิมมาใช้กับสถานการณ์ ใหม่ เช่น ผู้เคยเรียนการซ่อมเครื่องมือ อุปกรณ์ โดยการดูการซ่อมเตาอบที่บ้านพักมาแล้วเขา ต้องสามารถประยุกต์ทักษะการซ่อมเตาอบไปซ่อมอุปกรณ์ชนิดอื่น ๆ ได้ด้วย

จากหลักการที่สำคัญดังกล่าว ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อ ทำให้เกิดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น ขั้นตอนการเรียนรู้โดยใช้ สมองเป็นฐานทั้งสองแบบมีความคล้ายคลึงกันบ้าง เช่น การเตรียม การชี้แจงการเรียน แต่ รูปแบบของเจนเซ่นเป็นการเรียนรู้ที่ชี้ให้เห็นถึงการเรียนรู้ที่ไม่ใช้กระบวนการกลุ่ม แต่ของวิล รัตน์ชี้ให้เห็นถึงการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่มที่ชัดเจน สมาชิกในกลุ่มทุกคนมีโอกาส นำเสนอผลงานของกลุ่มร่วมแสดงความคิดเห็นภายในกลุ่มได้มากกว่า มีการนำเสนอความรู้ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลงานซึ่งกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน เพื่อให้ผู้เรียนใช้สมองได้เต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล เพื่อนำความรู้ไปประยุกต์ใช้กับ

สถานการณ์ใหม่ ๆ ที่กำลังจะเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ผู้ศึกษาค้นคว้าจึงใช้รูปแบบแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของ วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์มีขั้นตอนการเรียนรู้ 7 ขั้นตอนในการศึกษาในครั้งนี้

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research)

1. ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ยาใจ พงษ์บริบูรณ์ (2548 : 13) กล่าวว่าโดยสรุปของหลักการสำคัญ ๆ ซึ่งเป็นคุณลักษณะเฉพาะของการวิจัยปฏิบัติการมีดังต่อไปนี้

1. การวิจัยปฏิบัติการเป็นความพยายามที่จะปรับปรุงการศึกษาโดยการเปลี่ยนแปลง (Changing) การศึกษานั้นและเรียนรู้ลำดับของการเปลี่ยนแปลงนั้น
2. การวิจัยปฏิบัติการเป็นการทำงานของกลุ่ม (Participatory) และใช้การปรึกษาหารือร่วมมือทำงาน (Collaboration) ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยการปฏิบัติตามแนวทางกลุ่มกำหนด
3. การวิจัยปฏิบัติการใช้การสะท้อนการปฏิบัติ (Reflection) โดยประเมินตรวจสอบในทุก ๆ ขั้นตอน เพื่อปรับปรุงการฝึกหรือการปฏิบัติให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมาย
4. การวิจัยปฏิบัติการเป็นกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระเบียบ (Systematic Learning Process) โดยบุคคลที่เกี่ยวข้องนำความคิดเชิงนามธรรมมาทดลองฝึกปฏิบัติ และประเมินผลการปฏิบัติ ซึ่งเป็นการทดสอบ (Test) แนวคิดนั้นถูกต้องหรือผิด
5. การวิจัยปฏิบัติการที่เริ่มต้นจากจุดเล็ก ๆ (Start Small) อาจเริ่มต้นจากบุคคล (ครู / นักเรียน) คนเดียวพยายามดำเนินการให้มีการเปลี่ยนแปลง หรือปรับปรุงบางสิ่งบางอย่างทางการศึกษาให้ดีขึ้น โดยขณะที่ปฏิบัติการต้องปรึกษา / รับฟังข้อคิดเห็นและอาศัยการร่วมปฏิบัติจากผู้เกี่ยวข้อง
6. การวิจัยปฏิบัติการเป็นการสร้างความรู้ใหม่ ที่ให้แนวทางปฏิบัติเชิงรูปธรรมจากการบันทึก (Records) พัฒนาการของกิจกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ขณะเดียวกันสามารถนำปรากฏการณ์ที่ศึกษามาประมวลเป็นข้อมูลเสนอเชิงทฤษฎี (Proposition) ได้แนวทางการวิจัยของปฏิบัติการนี้ เมื่อนำมาวิจัยแก้ปัญหาในชั้นเรียนโดยครูเป็นผู้เรียนรู้และวิเคราะห์วิจารณ์จากผลที่ได้จากการปฏิบัติ จะทำให้ได้รูปแบบการแก้ไข ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนการสอน ได้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของชั้นเรียนและระบบของตนเองได้อย่างแท้จริง

เอกวิทย์ แก้วประดิษฐ์ (2549 : 11) กล่าวว่า การวิจัยลักษณะนี้จะเป็นการวิจัยเพื่อหาทางในการแก้ปัญหาทางการศึกษาที่เกิดขึ้นอยู่ในปัจจุบันที่เป็นปัญหาเฉพาะด้านและยังเป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาอีกด้านหนึ่งด้วย เพราะว่างานวิจัยในรูปแบบนี้จะสามารถนำไปใช้ในสภาพจริง ๆ ทันทต่อเหตุการณ์ได้ทันทีเลยซึ่งจะเป็นการวิจัยหารูปแบบใหม่วิธีปฏิบัติการใหม่หรือเทคนิคใหม่ หรือวิจัยโครงการใหม่ ๆ หรือกระบวนการจัดการเรียนการสอน เช่น วิธีการสอนรูปแบบใหม่ เทคนิคการสอน เป็นต้น

สุนีย์ เหมะประสิทธิ์ (2549 : 134) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการมีจุดมุ่งหมายพื้นฐานเพื่อปรับปรุงผลงานปฏิบัติงานหรือแก้ไขปัญหาเฉพาะจุดเฉพาะที่และเฉพาะเรื่องมากกว่าเพื่อสร้างผลผลิตหรือสร้างความรู้ การผลิตความรู้หรือการแสวงหาประโยชน์ของความรู้เป็นเพียงเป้าหมายรองหรือเป็นผลพวงของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ นั่นหมายถึงว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการมุ่งเน้นการนำความรู้เชิงทฤษฎีมาผสมผสานหรือมาบูรณาการกับความรู้จากการปฏิบัติเพื่อแก้ไขหรือแสวงหาคำตอบที่แจ่มชัดอันจะนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างทันท่วงที

สุวิมล ว่องวาณิช (2546 : 14) กล่าวถึงความเป็นมาของการวิจัยเชิงปฏิบัติการดังนี้ในระหว่างปี 1908 -1929 John Dewey ได้เขียนบทความแนวคิดเกี่ยวกับการ วิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยเห็นว่า บุคลากรทางการศึกษาต้องทำการวิจัย โดยมีการตรวจสอบวิเคราะห์ปัญหาด้านวิธีสอนโดยกระบวนการแสวงหาความรู้ ผลงานวิจัยของครู จะส่งผลความสำเร็จหรือความล้มเหลวของโรงเรียน (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2548 : 59 ; อ้างอิงมาจาก Kincheloe, 1991 : 29) แต่บุคคลแรกที่ใช้คำว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) คือ Kurt Lewin ในปี 1944 แนวคิดของ Lewin เกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ จากการศึกษาของ Kemmis (1988) มีการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน คือการวางแผน (Planning) การค้นหาความจริง (Fact Finding) และการดำเนินการตามแผนงานต่างๆ (Execution) ในทุกขั้นตอนของการดำเนินงานจะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง โดยเหตุนี้การวิจัยเชิงปฏิบัติการมีลักษณะ 3 ประการ คือ การมีส่วนร่วม การเสริมสร้างความเป็นประชาธิปไตย และการนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม สำหรับผู้นำการวิจัยเชิงปฏิบัติการมาใช้ในทางการศึกษาเป็นคนแรกคือ Stephen Corey (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2548 : 59 ; อ้างอิงมาจาก Stephen and Corey, 1988)

ในช่วงปี 1940 -1950 มีผู้ทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นจำนวนมากก่อนที่จะลดลงในช่วงปลายปี 1950 ทั้งนี้เพราะนักวิจัย นักทฤษฎีต่าง ๆ เริ่มให้ความสนใจกับการวิจัย (Research) ที่แยกจากปฏิบัติ (Action) หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่าเป็นการแยกทฤษฎีออกจากการปฏิบัติ โดยเฉพาะเมื่อมีการนำเสนอแนวความคิดของการวิจัยแบบ Research -

development Diffusion (R , D and D) แล้วกลับพบว่า ทฤษฎีและการปฏิบัติเริ่มแยกออกจากกันประมาณกลางปี 1960 s การวิจัยแบบ R ,D and D ถือเป็น โมเดลที่เด่นในการนำสู่การเปลี่ยนแปลง และในช่วงนี้มีนักวิจัยที่เอนเอียงไปทางแนวปฏิบัติเริ่มใช้การวิจัยแบบ R , D and D มากขึ้น ในปี 1973 -1976 John Elliott และ Clem A Delman ได้ทำโครงการวิจัยทางการศึกษาชื่อ Ford Teaching Project โดยให้ครูมีส่วนร่วมในการวิจัยปฏิบัติมากขึ้นมีการตั้งเครือข่ายการวิจัยปฏิบัติในชั้นเรียน (Classroom Action Research Network = CARN) มีการออกวารสารเผยแพร่แนวคิดด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนได้รับการสนใจกลับมาใหม่ Kemmis (1988)

จากการศึกษาความหมายการวิจัยเชิงปฏิบัติการสรุปได้ว่า การวิจัยที่เกิดขึ้นในโรงเรียน โดยบุคลากรพยายามปรับปรุงผลงานที่ปฏิบัติงานมาวิเคราะห์หาสาระสำคัญที่เป็นปัญหาอันเป็นเหตุให้การปฏิบัติงานนั้นไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรและร่วมกันกับคณะทำงานในการวางแผนดำเนินการแก้ไขปัญหามีระบบการวิจัยปฏิบัติการ จึงเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานและผู้ที่เกี่ยวข้องได้ใช้ความสามารถด้วยตนเอง

2. แนวทางการวิจัยปฏิบัติการ

แนวทางการวิจัยปฏิบัติการ เป็นรูปแบบของการสืบสวนแบบภาพสะท้อน (กลับ) ของตนเองเป็นส่วนรวมของกลุ่มผู้ปฏิบัติงานในสถานการณ์ทางสังคมเพื่อต้องการที่จะพัฒนาหลักการพื้นฐานและความเป็นธรรมชาติของวิธีการปฏิบัติงาน เพื่อให้ได้รูปแบบหรือแนวทางให้ใช้ในการพัฒนาคุณภาพการปฏิบัติงานนั้น และในขณะเดียวกันก็เป็นการพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติงานนั้น ๆ ให้สอดคล้องกับภาวะของสังคมและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องของกลุ่มผู้ร่วมงานการวิจัยนี้อาจรวมถึงครู นักเรียน ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ปกครองนักเรียน และสมาชิกในชุมชนอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกลุ่มใดก็ได้ที่สนใจร่วมกัน วิธีการของการวิจัยปฏิบัติการนั้นเป็นไปได้อย่างต่อเนื่องมีความร่วมมือของกลุ่มบุคคลที่จะพินิจพิเคราะห์การกระทำของตนเองและกลุ่ม โดยใช้วิจาร์ณญาณอย่างละเอียดถี่ถ้วนในทางการศึกษา โดยมีการใช้การวิจัยปฏิบัติการในการพัฒนาหลักสูตรระดับโรงเรียน การพัฒนาวิชาชีพ การพิจารณาเกี่ยวกับนโยบายของการตั้งกฎและระเบียบของชั้นเรียน นโยบายของโรงเรียนเกี่ยวกับการประเมิน โดยไม่ใช้การแข่งขันกัน นโยบายของกลุ่มเกี่ยวกับบทบาทการให้คำปรึกษาแก่โรงเรียน และนโยบายของรัฐเกี่ยวกับการพัฒนาโครงการในโรงเรียน

แนวความเห็นอีกแง่หนึ่งของการวิจัยปฏิบัติการนี้ มาจากการเชื่อมโยงคำทั้งสองคำว่า “การปฏิบัติ” (Action) และ “การวิจัย” (Research) เข้าด้วยกันเป็นการเน้นความหมาย

ที่จะใช้การวิจัยเพื่อพัฒนาและเป็นแนวทางในการเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร การสอน และการเรียนรู้ผลของการพัฒนาอยู่ที่ว่ามีอะไรเกิดขึ้นในชั้นเรียนและโรงเรียน มีการแยกแยะ แยกแยะ และพิจารณาในหลักการและเหตุผลของการจัดการศึกษาในโรงเรียนอย่างละเอียดและชัดเจน การวิจัยปฏิบัติการช่วยจัดหา แนวทางการทำงานที่เชื่อมโยงระหว่างทฤษฎี และการปฏิบัติให้เป็นน้ำหนึ่งอันเดียวกันจากแนวคิดไปสู่การปฏิบัติการวิจัยปฏิบัติการเป็นแนวคิดที่ใหม่เพียงใด

แนวคิดของการวิจัยปฏิบัติการ ถือกำเนิดมาจากงานด้านจิตวิทยาสังคมของ เคอร์ทเลวิน (Kurt Lewin, 1985 ; อ้างใน นางลักษณ์ วิรัชชัย, 2548 : 32) ผู้ซึ่งใช้เวลาหลายปี ในการพัฒนาและประยุกต์วิธีการจากชุด ของการทดลองอย่างต่อเนื่องในชุมชนหลัง สงครามโลกในอเมริกา วิธีการนี้ได้นำมาทดลองใช้ในบริษัทต่าง ๆ ที่อยู่ในละแวกเดียวกัน การให้ความเสมอภาคในโอกาสที่จะได้รับพิจารณาเข้าทำงานถึงสาเหตุ และการเยียวยา (หมายถึงการทำให้สถานการณ์ดีขึ้น) เกี่ยวกับอคติต่อเด็กที่มีเชื้อชาติต่างกันการปรับตัวให้เข้ากับสังคมของกลุ่มวัยรุ่นชนชั้นกลาง และวิธีการที่ดีกว่าในการฝึกความเป็นผู้นำให้คนรุ่นหนุ่มสาว จากงานของ เลวิน มีแนวคิดที่สำคัญอยู่ 2 แนว คือ แนวคิดเกี่ยวกับการตัดสินใจของกลุ่ม และการยืนยันที่จะให้มีการพัฒนาปรับปรุงคุณสมบัติของการวิจัยปฏิบัติการที่แตกต่างจากการวิจัยแบบอื่นก็คือการวิจัยปฏิบัติการนั้น จะเน้นผลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงอย่างมีผลอันเนื่องมาจากการวิจัยซึ่งถือเป็นหน้าที่แรกของการวิจัยปฏิบัติการในอันที่จะนำไปสู่การปรับปรุง และใช้ในการประเมินผลการกระทำที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นการวิจัยปฏิบัติการจึงเป็น กิจกรรมของกลุ่มการวิจัยปฏิบัติการสามารถพิจารณาว่าเป็นวิธีการทำงานสำหรับกลุ่มของผู้ปฏิบัติงาน ทางการศึกษากลุ่มผู้ปกครองของกลุ่มนักเรียน และบุคคลอื่น ๆ ที่มีชีวิตอยู่กับ ความซับซ้อนของประสบการณ์จริงและในขณะเดียวกันก็มุ่งมั่นในการปรับปรุงอย่างเป็นธรรมชาติ เป็นวิธีการจัดการกับเหตุการณ์ที่ซับซ้อนอย่างมีวิจารณญาณและโดยปฏิบัติจริงวิธีการที่ เลวิน พัฒนาขึ้นมานั้นได้ทดลองและปรับปรุงใน

สถานการณ์ที่มีความยุ่งยาก และมีความขัดแย้งทางสังคมอีกด้วย ในการพัฒนารูปแบบการวิจัย สามารถยึดหยุ่นวิธีการปรับปรุงโรงเรียน โดยใช้วิจารณญาณที่จะดำเนิน และสะท้อนผลของการปฏิบัติในสถานการณ์จริงที่ซับซ้อนมักจะสับสน นอกจากนั้นยังมี ปัญหาขัดแย้งต่าง ๆ อีกด้วย ซึ่งเป็นลักษณะของการเรียนสมัยใหม่ การวิจัยแบบนี้จะให้กรอบงานเกี่ยวกับการรับรู้แนวคิดในความเป็นจริงของโรงเรียน โดยนำแนวคิดนั้นไปปฏิบัติในสถานการณ์ จริง ๆ ด้านหนึ่งและอีกด้านหนึ่ง จะให้วิธีการที่เป็นรูปธรรมที่จะดำเนินการให้

เกิดผลทางการปฏิบัติและทำให้กลมกลืนกันระหว่างแนวคิดทางการศึกษาและการปฏิบัติจริงทางการศึกษานั้น

จากการศึกษาแนวทางการวิจัยเชิงปฏิบัติการสรุปได้ว่าเป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาและเป็นแนวทางในการเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร การสอน การเรียนรู้ผลการพัฒนาว่าอะไรที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนและโรงเรียนแยกแยะเหตุผลของการศึกษาอย่างละเอียดหาแนวทางการทำงานที่เชื่อมโยงทฤษฎีและการปฏิบัติให้เป็นอย่างเดียวกันจากแนวความคิดสู่การปฏิบัติการวิจัย

3. วิธีการวิจัยปฏิบัติการของเลวิน

เลวิน อธิบายวิธีการของการวิจัยปฏิบัติการ ด้วยขั้นตอนของการดำเนินงานในลักษณะของการหมุนรอบตัวเองแบบเกลียวสว่าน ซึ่งประกอบด้วยการวางแผน การปฏิบัติการ และการประเมินผลของการปฏิบัติการในการดำเนินการจริง ๆ นั้น วิธีการวิจัยจะเริ่มต้นด้วยแนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงหรือเปลี่ยนแปลงที่ต้องการตัดสินใจว่าจะเริ่มปรับปรุงที่ไหน โดยคณะผู้ดำเนินการกำหนดขอบเขตของกลุ่มปัญหาสำคัญร่วมกันในการทำงานกลุ่มจะจัดแนวการแก้ปัญหาสำคัญร่วมกันในการทำงานกลุ่มจะจัดแนวการแก้ปัญหาในรูปแบบของแนวคิดที่สนใจร่วมกัน (Thematic Concern) กลุ่มตัดสินใจว่าจะเริ่มปฏิบัติการแก้ไขเปลี่ยนแปลง ณ จุดใดโดยศึกษาจากเหตุการณ์ที่ผ่านมาแล้วตัดสินใจว่าที่จุดใดที่น่าสนใจจะได้รับผลการดำเนินการ นั่นคือ การสำรวจ สภาพการณ์ทั่ว ๆ ไปในขณะและสืบหาความจริงเกี่ยวกับสภาพการณ์นั้น ๆ ซึ่งในการสำรวจและกำหนดการเบื้องต้นนี้ เป็นความต้องการหรือความประสงค์คณะผู้ปฏิบัติการเองที่มีจุดมุ่งหมายจะปฏิบัติการแก้ไขสภาพงานของตนเองในลักษณะของการปรับปรุงงาน

ในการแบ่งแผนดำเนินการทั่วไปเป็นขั้นตอนย่อย ๆ ที่สามารถจะดำเนินการให้สัมฤทธิ์ผลลงไปได้ที่นั่นนักวิจัยปฏิบัติการจะดำเนินการขั้นแรกให้เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ไม่เพียงแต่ปรับปรุงงานเท่านั้น แต่จะกำหนดให้มีผลงานที่ดีกว่าเดิมอีกด้วย ก่อนที่จะทำการในขั้นที่หนึ่ง กลุ่มผู้ดำเนินการจะต้องตรวจสอบในทุก ๆ ด้าน อย่างรอบคอบเกี่ยวกับจุดดีจุดด้อยของการดำเนินงานเป็นการวางแผนกำหนดแก่นนำสำคัญของผลการดำเนินงานในขั้นแรกนี้ และกำหนด สูตรวิธีการดำเนินงานให้อยู่ในแนวทางการปฏิบัติจริงให้มากที่สุด ทั้งนี้โดยเน้นศึกษาสภาพการทำงานจริงในสนามให้มากที่สุด และเมื่อเริ่มปฏิบัติการแล้ว ข้อมูลใหม่ก็จะเริ่มเก็บเข้ามากิจกรรมทั้งหลายอย่างก็จะดำเนินไปพร้อม ๆ กันคือ การวางแผน การปฏิบัติ และการประเมินผลการปฏิบัติงานการปฏิบัติของกลุ่ม และการปฏิบัติการของแต่ละคนในกลุ่ม

จะต้องนำมาศึกษาและตรวจสอบละเอียดถี่ถ้วน ถึงผลของการกระทำในปัจจุบัน เพื่อวางแผนการดำเนินการใหม่ ในระยะต่อไป ซึ่งแผนการดำเนินงานจะต้องปรับปรุง โดยอาศัยข้อเสนอแนะจากการปฏิบัติอย่างเป็นปัจจุบันอยู่เสมอแผนการดำเนินงานขั้นที่สองจะต้องกำหนดขึ้นโดยอาศัยข้อมูลในขั้นแรกร่วมกับแผนหลัก ในการดำเนินงานที่เหมาะสม และการดำเนินงานในขั้นตอนที่สองก็จะกระทำต่อไปโดยมีกิจกรรมหลัก 3 ประการ เช่นเดิมคือ ดำเนินงาน ควบคุมการปฏิบัติงาน และประเมินผล ลักษณะการดำเนินงานก็จะดำเนินไปเรื่อย ๆ ในลักษณะการหมุนเป็นเกลียวจะสลับกันไปทุกทีคล้ายเกลียวสว่านคือการทำงาน โดยมีการควบคุมให้ดำเนินการไปตามที่กำหนดไว้ในกาประเมินและการวางแผนใหม่ไปอย่างต่อเนื่อง

วงจรของวิธีการของเลวิน เน้นความจำเป็นของการวางแผนการดำเนินงานที่จะต้องยืดหยุ่นได้ และมีการตอบสนอง วิธีการนี้ยอมรับว่าในสภาพการณ์จริงทางสังคมที่ซับซ้อนนั้น ในทางปฏิบัติไม่ว่าใครก็ตามย่อมไม่สามารถที่จะดำเนินการทุกสิ่งทุกอย่างให้เป็นไปตามที่ต้องการ เลวินเน้นให้มีการเกี่ยวเนื่องกันระหว่างการปฏิบัติและผลสะท้อนที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในแผนการดำเนินงาน โดยอาศัยการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงของตนเอง กล่าวง่าย ๆ ก็คือการวิจัยปฏิบัติการเป็นวิธีการที่กลุ่มคนจัดระบบสถานการณ์จากสิ่งที่เขาเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงของตัวเอง และแลกเปลี่ยนประสบการณ์เหล่านี้กับบุคคลอื่น ๆ ด้วย

การวิจัยเชิงปฏิบัติการคือ การวิจัยแบบเข้าไปมีส่วนร่วมและร่วมมือกัน ซึ่งตามปกติเกิดจากกลุ่มที่มีความคิดเห็นร่วมกัน บุคคลจะอธิบายส่วนที่ตนสนใจเกี่ยวข้องกับปัญหาที่คนอื่นคิด และหาทางแก้ไขที่เป็นไปได้ในการประชุมอภิปรายเกี่ยวกับความเป็นไปได้ที่กลุ่มจะดำเนินการต่อไป กลุ่มจะต้องกำหนดแนวคิดที่สนใจร่วมกันของการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกัน โดยจะกำหนดขอบเขตการดำเนินการที่กลุ่มต้องการปฏิบัติเพื่อการปรับปรุงวิธีการ สมาชิกของกลุ่มจะวางแผนร่วมกันปฏิบัติและสังเกต เป็นรายบุคคล หรือเป็นกลุ่มรวม และสะท้อน (กลับ) การดำเนินงานร่วมกัน แล้วจัดวางแนวทางใหม่อย่างมีวิจารณ์ญาณโดยอาศัยความเข้าใจและเหตุการณ์ในอดีตเป็นแนวทางขอทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดที่สนใจร่วมกันและวิธีการที่ใช้ในการปรับปรุงเพื่อไม่ให้เกิดความสับสน แนวคิดที่สนใจร่วมกันควรจะเกี่ยวกับความพยายามที่หิบบยธรรมชาติของปัญหาทางการศึกษาที่เกิดขึ้น ซึ่งยอมรับกันไม่ได้ และเสนอว่าจะจัดการให้ดีขึ้นอย่างไรเสนอวิธีการที่ทำให้สภาพการณ์นั้น ๆ ดีขึ้น ขอ

เสนอตัวอย่างเพื่อให้เห็นความแตกต่างระหว่างวิธีการและสาระทางการศึกษาของแนวคิดที่สนใจร่วมกันดังนี้

1. แนวคิดที่สนใจร่วมกันพัฒนาให้หลักสูตรและวิธีสอนให้มีความคล่องตัวเหมาะสมกับสภาพการเรียนรู้และสิ่งแวดล้อมทางบ้าน วิธีการ : ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนด้วยเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพทางการศึกษา

2. แนวคิดสนใจร่วมกัน : พัฒนาให้นักศึกษาเข้าใจความหมายของการคิดแบบวิธีวิทยาศาสตร์อย่างลึกซึ้ง และนำไปปฏิบัติได้ วิธีการ : เพิ่มการเรียนแบบกิจกรรมในวิชาวิทยาศาสตร์ให้มากขึ้น

3. แนวคิดที่สนใจร่วมกัน : พัฒนาและคงไว้ซึ่งมรดกทางสังคมของเผ่าชนในชุมชน 2 วัฒนธรรม โดยทางการศึกษา วิธีการ : หลักสูตรวัฒนธรรมร่วม 2 วัฒนธรรม และภาษา 2 ภาษาจากชุมชนที่ประกอบด้วยชน 2 เผ่าพันธุ์หรือ 2 เชื้อชาติ จะได้รับการเน้นในกิจกรรมชั่วโมงภาษาและวัฒนธรรมการกำหนดแนวคิดที่สนใจร่วมกันของกลุ่มจะต้องกำหนดตามหลักเกณฑ์พื้นฐาน 4 ประการของการวิจัยปฏิบัติการ ซึ่งหลักเกณฑ์ทั้ง 4 นี้ จะเกี่ยวข้องกันและพัฒนาต่อเนื่องกันเป็นวงจรและหมุนเป็นวงกลมเจาะลึกเข้าไปแบบสว่าน ในการทำวิจัยปฏิบัติการกลุ่มและสมาชิกจะต้องปฏิบัติดังนี้

3.1 แผน คือ โครงสร้างกิจกรรมหรือการปฏิบัติ และตามคำจำกัดความแผนคือแนวทางปฏิบัติซึ่งจะต้องมองไปในอนาคตข้างหน้า โดยจะต้องระลึกอยู่เสมอว่าเหตุการณ์ทางสังคมนั้นไม่สามารถหรือกำหนดไว้ล่วงหน้าได้ และจะต้องมีการเสี่ยงต่อความไม่แน่นอนอยู่บ้าง การกำหนดแผนทั่วไปจึงต้องมีความยืดหยุ่นพอสมควร เพื่อที่จะสามารถปรับให้เข้ากับเปลี่ยนแปลงและความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นในสภาพจริง เช่นเดียวกับสภาพการณ์ของสิ่งต่าง ๆ และการเมืองลักษณะที่สอง กิจกรรมที่ถูกเลือกมากำหนดในแผนจะต้องได้รับเลือกมาเนื่องจากกิจกรรมนั้นสามารถปฏิบัติได้ดีกว่ากิจกรรมอื่น ๆ สามารถลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นได้ (อย่างน้อยในระดับหนึ่ง) และช่วยให้เกิดพลังในการปฏิบัติที่เหมาะสมกว่า และมีประสิทธิภาพสูงกว่า ในการปฏิบัติการทางการศึกษาในส่วนของ การกำหนดแผนนี้ ผู้ร่วมงานจะต้องให้ผู้ปฏิบัติมีศักยภาพใหม่ ๆ ในการปฏิบัติทางการศึกษาในแง่ของทฤษฎีและปฏิบัติ เพื่อให้เกิด การวิเคราะห์และปรับปรุงกำหนดแผนงานที่สามารถปฏิบัติได้จริงในสภาพการณ์ที่เป็นอยู่

3.2 การปฏิบัติ เป็นการดำเนินการกระทำที่เกิดจากแผน ที่ได้พิจารณาไตร่ตรองแล้วอย่าง รอบคอบเป็นการปฏิบัติงานจากแนวคิดให้เป็นการกระทำ และใช้การ

ปฏิบัตินี้เป็นฐานของการพัฒนาการกระทำในขั้นต่อไป ทั้งความละเอียดถี่ถ้วนและความตั้งใจในการกระทำ การปฏิบัติดำเนินตามแนวที่ได้วางแผนไว้อย่างเป็นทางการเป็นเหตุผลและมีการควบคุมอย่าง สมบูรณ์ แต่การปฏิบัติจากแนวทางที่วางไว้ไม่มีโอกาสของการเสียอยู่ด้วย เนื่องจากเป็นสิ่งที่จะทำให้เกิดขึ้นจริงตามเหตุการณ์ทางการเมืองและสภาพการณ์จริง (ซึ่งบางอย่างจะเกิดขึ้นอย่างทันทีทันใด ไม่สามารถจะทำนายได้อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมือง) ดังนั้นแผนที่ วางไว้สำหรับการปฏิบัติจะต้องสามารถแก้ไขโดยการกำหนดให้มีความยืดหยุ่นและพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงการให้ข้อมูลจากกิจกรรมล่วงหน้านั้นจะต้องต่อเนื่องและนำมาใช้ในกิจกรรมต่อไป (สิ่งที่เคยทำมาก่อนหรือวิธีการทำงานนั้น ๆ) แต่การทำงานที่ผ่านมามีไม่จำเป็นจะต้องนำมาเป็นแนวทางสำหรับปัจจุบันเสมอไป ส่วนการปฏิบัติจะต้องเปลี่ยนรูปไปหรือปรับปรุงไปได้เรื่อย ๆ ตามผลการกระทำเกี่ยวกับการตัดสินใจนั้น ๆ การนำแนวทางปฏิบัติไปใช้ตามแผนนั้นต้องเป็นไปตามคุณลักษณะของสิ่งที่มีอยู่ตามสภาพสังคมและการเมืองโดยเน้นการปรับปรุง การต่อรองและประนีประนอมเป็นสิ่งที่จำเป็นเมื่อเกิดความเห็นไม่ตรงกันทุกฝ่าย การดำเนินการในสายกลางจะช่วยให้มากในกรณีที่มีความขัดแย้งกันขึ้นถึงแม้อย่างไรก็ตามการพิจารณาข้อมูลเพื่อปฏิบัติการขั้นต่อไปจะต้องอยู่บนพื้นฐานของผลการกระทำที่ผ่านมาแล้ว

3.3 การสังเกต ทำหน้าที่เก็บบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับผลวิฤตจากการปฏิบัติงาน การสังเกตช่วยมองไปข้างหน้า โดยเป็นข้อมูลพื้นฐานที่จะสะท้อนเหตุการณ์ในปัจจุบันในลักษณะของเหตุการณ์ในอนาคตอันใกล้ที่ดำเนินการต่อเนื่องและสอดคล้องต่อกันไม่แคบจนเกินไป ข้อมูลจากการสังเกตจะต้องเปิดกว้าง ก็จะต้องมองหลายแง่หลายมุมในทุก ๆ ด้าน ประเภทของการสังเกต (รวมถึงการวัด) ที่วางแผนไว้ล่วงหน้านั้นไม่เป็นการเพียงพอ ผู้สังเกตจะต้องมีความไวในการจัดภาพหรือเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดว่าจะเกิดขึ้นซึ่งนอกจากจะสังเกตข้อมูลตามที่วางแผนเอาไว้ แล้วจะต้องมีความยืดหยุ่นที่จะจัดเก็บข้อมูลในลักษณะที่ไม่คาดคิดมาก่อน นักวิจัยปฏิบัติการจะต้องรายงานผลการสังเกตอย่างครบถ้วน

3.4 การสะท้อนของการกระทำ คือการแสดงออกที่สังเกตได้ ซึ่งจะสะท้อนออกมาในรูปของกระบวนการ ปัญหาและแนวทางการกระทำ การสะท้อนจะเป็นลักษณะของความเป็นไปได้ของสถานการณ์ทางสังคมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำที่ปฏิบัติลงไป การสะท้อนภาพจะพิจารณาโดยการใช้การอภิปรายร่วมกันระหว่างผู้ร่วมงาน โดยวิธีนี้จะช่วยให้ได้ภาพสะท้อนของกลุ่มที่จะนำไปสู่การปรับสถานการณ์ทางสังคม ซึ่งผู้ศึกษาปฏิบัติการจะต้องตัดสินใจจากประสบการณ์ของตนว่า ผลของการปฏิบัติ (หรือผลที่เกิดขึ้น)

นั้นเป็นสิ่งที่ต้องประสงค์หรือไม่ และให้ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติต่อไป นอกจากนี้การสะท้อนภาพยังหมายถึงการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นก่อนที่จะดำเนินการจริงอีกด้วย การสะท้อนข้อมูลนี้จะช่วยในการวางแผนการดำเนินการในขั้นต่อไป ที่จะเป็นไปได้สำหรับกลุ่มและสำหรับแต่ละบุคคลในโครงการ ในการที่จะยอมรับจุดมุ่งหมายของการดำเนินการของกลุ่มด้วย

การวิจัยปฏิบัติการเป็นกระบวนการที่เคลื่อนไหวไปในสภาวะต่าง ๆ 4 จุด ซึ่งจะต้องทำความเข้าใจว่าทั้ง 4 จุดนี้ จะมีการเคลื่อนไหว ไม่อยู่นิ่ง และไม่จบในตัวของมันเอง แต่จะอยู่ในสภาพการณ์ขณะใดขณะหนึ่งของการวิจัยปฏิบัติการที่จะมีการเคลื่อนไหวในลักษณะของเกลียวสว่านระหว่างการวางแผนการปฏิบัติการสังเกต และการสะท้อน การปรับปรุงในขั้นแรก เพื่อให้การจัดการพื้นฐานที่จะปฏิบัติชัดเจน เข้าใจง่ายขึ้น ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานนั้นจะพัฒนาโดยการทดสอบกับกลุ่มผู้ที่จะปฏิบัติ โดยใช้วิธีการทดสอบระหว่างหลักการพื้นฐานกับแนวปฏิบัติและระหว่างหลักการพื้นฐานด้วยกัน โดยทั่ว ๆ ไปสิ่งที่เสนอเป็นหลักการพื้นฐานนี้จะพัฒนาโดยอาศัยคำวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับหลักการและการปฏิบัติทางการศึกษาโดยตรง ประกอบกับทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้อย่างไร และระบบข่าวสารในโรงเรียน (หลักสูตร ระบบการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน กิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผล ที่จะสร้างสรรค์ให้เกิดความหมายกับผู้เรียน ความสำคัญของกลุ่มในการวิจัยปฏิบัติการไม่ควรจะถูกละเลยไป

กิจกรรมใด ๆ ที่กระทำโดยบุคคลกลุ่มคนเดียวผ่านวงจรของการวางแผน การปฏิบัติการ การสังเกต และการสะท้อน ไม่ถือว่าเป็นการวิจัยปฏิบัติการ การวิจัยปฏิบัติการไม่ใช่กิจกรรมของเอกัตบุคคล การกระทำโดยบุคคลเดียวจะทำลายระบบการเปลี่ยนแปลงของพลังของกลุ่มที่สำคัญยิ่ง ซึ่งเป็นการกระทำที่เสี่ยงมาก การปฏิบัติรายด้านการศึกษาจะไม่ดำเนินการโดยคนเดียว แต่ต้องเน้นการปฏิบัติจริงในกลุ่ม ซึ่งจะช่วยให้การกระทำใด ๆ มีการพิจารณาอย่างรอบคอบโดยกลุ่ม)

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ ไม่ได้เป็นแต่เพียงการวิเคราะห์และปรับปรุงอรรถลักษณะ หรือการพูดบรรยายของแต่ละกลุ่ม หรือกิจกรรมอันหมายถึงการกระทำของงานแต่ละคน หรือการมี สัมพันธภาพในสังคมจากการมองเพียงด้านเดียวของแต่ละบุคคลเท่านั้น แต่การวิจัยปฏิบัติการ จะมีความหมายกว้างออกไปกว่านี้อีก กล่าวคือ การวิจัยปฏิบัติการจะยึดถือว่ามีมนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่มีภาษา กิจกรรม และสัมพันธภาพทางสังคมเป็นโครงสร้างในสังคมของตนเอง ดังนั้นในการที่จะทำความเข้าใจสังคมนั้น ๆ จะต้องวิเคราะห์ผ่านกระบวนการสังคม

ศึกษาประวัติความเป็นมาและระบบภาพสังคม ในการที่จะเปลี่ยนแปลงหรือปรับโครงสร้าง จะต้องมียุทธศาสตร์และการวิจักษ์ญาณ โดยผ่านการตัดสินใจของกลุ่ม ในการวิจักษ์ปฏิบัติการ กระบวนการวิจักษ์จะคล้ายกับการจัดการทางการศึกษาที่จะต้องนำ โครงสร้างทางสังคมมา เกี่ยวข้องด้วยเสมือนในการพิจารณาหรือการตัดสินใจต่าง ๆ โดยเป็นความร่วมมือและการตัดสินใจของกลุ่มการวิจักษ์ปฏิบัติการจะเกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้อย่างเท่าเทียมกัน คือความเปลี่ยนแปลงในแต่ละบุคคลด้านหนึ่ง และอีกด้านหนึ่งคือความเปลี่ยนแปลงในสังคมของกลุ่ม หรือสถาบัน และความเปลี่ยนแปลงของสังคมของคนเหล่านี้ วัฒนธรรมของกลุ่มสามารถ อธิบายได้ ในแง่ของคุณลักษณะของปรากฏการณ์และรูปแบบของวัฒนธรรม ที่แสดงออกทาง ภาษาและกิริยา มารยาท กิจกรรมและการปฏิบัติในสังคม ตลอดจน สัมพันธภาพและระบบ สังคมที่แสดงออกถึง ปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มการวิจักษ์ปฏิบัติการตระหนักดีว่า มนุษย์เราแต่ละคน เป็นสัตว์สังคมและเป็นสมาชิกของกลุ่มปฏิบัติการในการดำรงชีวิต โดยมีกระบวนการ เสริมสร้างของภาษา ในการติดต่อสื่อสารการปฏิบัติงาน และสัมพันธภาพระหว่างบุคคลใน สังคมในการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของกลุ่ม (สมมุติเราไม่มองในระดับกว้างคือสถาบันหรือ สมาคมในวงกว้าง) เราจะเปลี่ยนแปลงตัวเราเอง กับคนอื่น ๆ ของการสร้างรูปแบบและการ สอนการใช้ภาษา การปฏิบัติกิจกรรมและความสัมพันธ์ทางสังคมในลักษณะของกิจกรรม รวมกัน ในการวิจักษ์ปฏิบัติการ เรานั้นที่จะดำเนินการเช่นนี้อย่างต่อเนื่อง และร่วมมือระหว่าง บุคคลต่าง ๆ และอาศัยกลุ่มเป็นผู้ตัดสินใจ การพัฒนาการศึกษา โดยใช้กระบวนการวิจักษ์ ปฏิบัติการ จะเน้นการวิเคราะห์และการเสาะหาความเปลี่ยนแปลงทั้งในส่วนบุคคลและ วัฒนธรรมของกลุ่ม การเปลี่ยนแปลงของสังคมทั้งสองกลุ่ม จะทำงานด้วยกันเพื่อเปลี่ยนแปลง การดำเนินการและเปลี่ยนแปลงสัมพันธภาพในสังคมในลักษณะเฉพาะของกลุ่มของเขา ซึ่งจะ เป็นรูปแบบอันจะเป็นแนวโน้มที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของปฏิสัมพันธ์ในระบบที่กว้างของ สังคมและวัฒนธรรมทั้งนี้

คำขวัญที่กล่าวไว้เกี่ยวกับเรื่องความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมว่า “คิดให้ กว้างระดับโลกปฏิบัติแคบระดับท้องถิ่น” ในขั้นแรกการวิจักษ์ปฏิบัติการจะหยิบยกประเด็นปัญหา ทางการศึกษา นั่นคือปัญหาในกิจกรรมที่จะยอมรับว่ามีรูปแบบที่ดีทางการศึกษา ควรจะได้รับการ พิจารณาอย่างถี่ถ้วนทั้งในแง่ทางด้านสังคมและการศึกษา ตัวอย่างปัญหาที่มาจากกรยอมรับ คำถามสืบค้นหานั้นจะต้องพัฒนาขึ้นด้วยการเปลี่ยนแปลงของการปฏิบัติ โดยการทดลองจริง ๆ สมมุติว่ามีช่องว่างระหว่างแนวความคิดและความเป็นจริงของการสอบสืบเสาะหาความรู้ในชั้น เรียนของข้าพเจ้า ซึ่งช่องว่างนี้กลุ่มผู้ดำเนินการก็จะช่วยหาทางแก้ไขให้ข้าพเจ้าพัฒนาการ

ปฏิบัติงานสอนเพื่อให้การปฏิบัติงานนั้นเกิดผลสัมฤทธิ์ให้จงได้ ช่องว่างนี้จะเป็นประเด็นหนึ่งของข้อสงสัยหรือข้อกังขาในระหว่างสิ่งที่ครูคือตัวข้าพเจ้าดำเนินการกับผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน มันหมายถึงความจำเป็นที่ต้องเปลี่ยนวิธีการหรืออาจจะต้องตรวจสอบความเป็นมาเป็นไป ทั้งนี้ควรเริ่มโดยการนิยามแนวคิดที่น่าสนใจร่วมกันซึ่งอาจจะพิจารณานุคลิกภาพของผู้ดำเนินการร่วมเข้าไปด้วย หรืออาจจะเริ่มการเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น ซึ่งไม่ว่าจะเริ่มด้วยวิธีใดก็ตามแผนการก็ได้เกิดขึ้นแล้ว และจะต้องใช้เวลาระยะหนึ่งที่จะศึกษาว่าจะทำอะไรบ้างในขณะนี้ควรจะดำเนินการต่อไปอย่างระมัดระวังโดยคิดไตร่ตรองถึงยุทธวิธีอย่างรอบคอบ ศึกษาผลลัพธ์และผลกระทบจากบุคคลต่าง ๆ ตลอดจนศึกษาโครงการอื่น ๆ ที่คล้ายกัน และโครงการที่เกี่ยวข้องกัน โดยพยายามแจ่มแจ้งแนวคิดให้เป็นการกระทำในสถานการณ์จริงในห้องเรียน ดังตัวอย่างวงจรของการรวบรวมการปฏิบัติ เพื่อที่จะพัฒนางานของโรงเรียนตลอดจนระบบและงานสังคมของโรงเรียน งานครูจะต้องสัมพันธ์กับการเรียนของนักเรียน ผู้ปกครอง และบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาการเรียนการสอนตามที่กำหนดไว้ตามแนวคิดที่สนใจร่วมกัน แสดงให้เห็นถึงธรรมชาติของปฏิสัมพันธ์ในการปฏิบัติงาน เลวิน ได้เน้นถึงความจำเป็นที่จะต้องให้ผู้ร่วมงานทุกคน มีความเข้าใจตรงกันและประสานงานกัน สำหรับครูที่ร่วมในการวิจัยปฏิบัติการนั้น การสื่อสารอย่างเข้าใจกันระหว่างนักวิจัยกับนักปฏิบัติการคนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในโครงการเดียวกัน มีความจำเป็นดังเหตุผลต่อไปนี้

1. ทำให้เกิดความแจ่มแจ้งตั้งแต่เริ่มต้นว่า กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการนั้น การดำเนินงานเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติงานของแต่ละคนกับวัฒนธรรมของกลุ่ม ซึ่งการศึกษาที่จะวิเคราะห์
2. อย่างเป็นระเบียบเพื่อที่จะค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างเอกัตบุคคลและกลุ่มด้านการติดต่อสื่อสารการใช้ภาษา กิจกรรมและสังคม
3. ช่วยส่งเสริมความร่วมมือในการพัฒนาวิธีการที่สมเหตุสมผลที่กำลังดำเนินการอยู่และเพื่อผลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
4. ช่วยให้เกิดการสืบสวนเสาะหาความรู้ โดยความร่วมมือระหว่างกัน ในการดำเนินการตาม โครงการมากกว่าที่จะเป็นกระบวนการส่วนตัวและใช้ความหยั่งรู้เอาเอง
5. ช่วยให้เกิดความแจ่มแจ้งในผลที่ตามมาและการขยายขอบข่ายของงาน
6. ช่วยให้การนิยามประเด็นปัญหาต่าง ๆ ชัดเจนยิ่งขึ้น เนื่องจากการที่เรออธิบายโครงการให้คนอื่นเข้าใจได้นั้น ตัวเราเองต้องแจ่มแจ้งในแนวความคิดของตนเองก่อน
7. ช่วยให้เกิดขวัญในการปฏิบัติงาน และร่วมใจกันสนับสนุนงาน

8. ช่วยให้เกิดความช่วยเหลือและเกิดความคิดถึงส่วนรวม ซึ่งเป็นหลักในการที่สร้างสรรค์

จากการศึกษาวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการของเลวินสรุปได้ว่า วิธีการของเลวินประกอบด้วย การวางแผน การปฏิบัติการ และการประเมินผล ของการปฏิบัติงานจริง มีแนวคิดจากการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงงานร่วมกันของกลุ่ม และเน้นการวางแผนการดำเนินการที่ต้องยืดหยุ่นได้ การวิจัยแบบเข้าไปมีส่วนร่วมของทุกคนในกลุ่ม

บริบทโรงเรียนเทศบาลศรีสวัสดิ์วิทยา

1. ประวัติโรงเรียนเทศบาลศรีสวัสดิ์วิทยา

1.1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานศึกษา

1.1.1 ชื่อสถานศึกษา โรงเรียนเทศบาลศรีสวัสดิ์วิทยา ตั้งอยู่เลขที่ 357 ถนนศรีสวัสดิ์ดำเนินตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม รหัสไปรษณีย์ 44000 โทรศัพท์ 0-4371-1170

1.1.2 สังกัดกองการศึกษา เทศบาลเมืองมหาสารคาม กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย

1.1.3 กลุ่มการศึกษาท้องถิ่นที่ 10 เขตพื้นที่การศึกษา มหาสารคาม เขต 1

1.1.4 ประวัติของสถานศึกษา

โรงเรียนเทศบาลศรีสวัสดิ์วิทยา เดิมเป็นโรงเรียนประชาบาล ก่อสร้างเมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2500 แล้วเสร็จเมื่อวันที่ 21 มกราคม 2501 เปิดทำการสอน เมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2501 โดยรับนักเรียนจากวัดบังนิมิต์สันและวัดศรีสวัสดิ์มารวมกัน มีนายอ่อน หินชนะ เป็นครูใหญ่

1. พ.ศ. 2506 โอนกิจการเป็นของเทศบาลเมืองมหาสารคาม

2. พ.ศ. 2535 เป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เปิดสอนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 1 ห้องเรียน นักเรียนจำนวน 40 คน พ.ศ. 2537 เป็นโรงเรียนที่สอน 3 ระดับคือ อนุบาล ประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1-3)

3. ผู้บริหารในปัจจุบัน

ดร.สมปอง มาตย์แท่น ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถานศึกษา วิทยฐานะ ผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษ วุฒิการศึกษาสูงสุด ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหาร

การศึกษาดำรงตำแหน่งในสถานศึกษาตั้งแต่วันที่ 1 เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2555 จนถึงปัจจุบัน

1.2 ข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียน

เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นปฐมวัย ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ปีการศึกษา 2555 มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 417 คน ดังนี้

ตารางที่ 2 จำนวนนักเรียนระดับการศึกษาปฐมวัย

ระดับชั้น	จำนวนนักเรียน			จำนวนห้องเรียน
	ชาย	หญิง	รวม	
ชั้นอนุบาล 1/1	14	20	34	1
ชั้นอนุบาล 1/2	23	16	39	1
ชั้นอนุบาล 2	24	15	39	1
ชั้นอนุบาล 3/1	22	17	39	1
ชั้นอนุบาล 3/2	16	14	28	1
รวม	99	82	181	5

ตารางที่ 3 จำนวนนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ระดับชั้น	จำนวนนักเรียน			จำนวนห้องเรียน
	ชาย	หญิง	รวม	
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1	21	18	39	1
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2	9	7	16	1
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3	18	8	26	1
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	19	13	32	1
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5	19	10	29	1
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6	12	8	20	1
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1	12	16	28	1
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2	11	5	16	1
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3	16	14	30	1
รวม	137	99	236	9

สภาพการดำเนินงานของสถานศึกษา

1. ปรัชญา วิสัยทัศน์ พันธกิจ และจุดมุ่งหมายของสถานศึกษา

1.1. ปรัชญา

“ความรู้ดี มีวินัย ใจเป็นธรรม”

1.2. วิสัยทัศน์

โรงเรียนเทศบาลศรีสวัสดิ์วิทยา “พัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามวิถีแห่งความพอเพียงให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นและส่งเสริมการเรียนรู้สู่ความเป็นอาเซียน”

1.3. พันธกิจ

1.3.1 พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้มีคุณภาพ

1.3.2 พัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งในระบบนอกระบบและ ตามอัธยาศัย

1.3.3 พัฒนาและส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

1.3.4 พัฒนาและส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.3.5 ส่งเสริมพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา

1.3.6 ปรับปรุงพัฒนาอาคาร สถานที่ แหล่งเรียนรู้ทั้งภายใน และภายนอกโรงเรียน

1.3.7 จัดหาสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน

1.3.8 พัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษา

1.3.9 ส่งเสริมความร่วมมือและนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

1.4. จุดมุ่งหมาย

1.4.1 ผู้เรียนมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.4.2 โรงเรียนมีหลักสูตรที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระและสนองความต้องการของท้องถิ่น

1.4.3 โรงเรียนมีระบบสารสนเทศที่มีคุณภาพ และมีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้จัดการเรียนการสอน

1.4.4 ผู้เรียนมีการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.4.5 ครูและบุคลากรทางการศึกษามีความรู้ ความสามารถ และปฏิบัติหน้าที่อย่างมีคุณภาพ

1.4.6 โรงเรียนมีอาคารสถานที่ แหล่งเรียนรู้ ที่สะอาด ปลอดภัยและเอื้อต่อการเรียนรู้

1.4.7 โรงเรียนมีสื่อวัสดุ อุปกรณ์อย่างพอเพียง

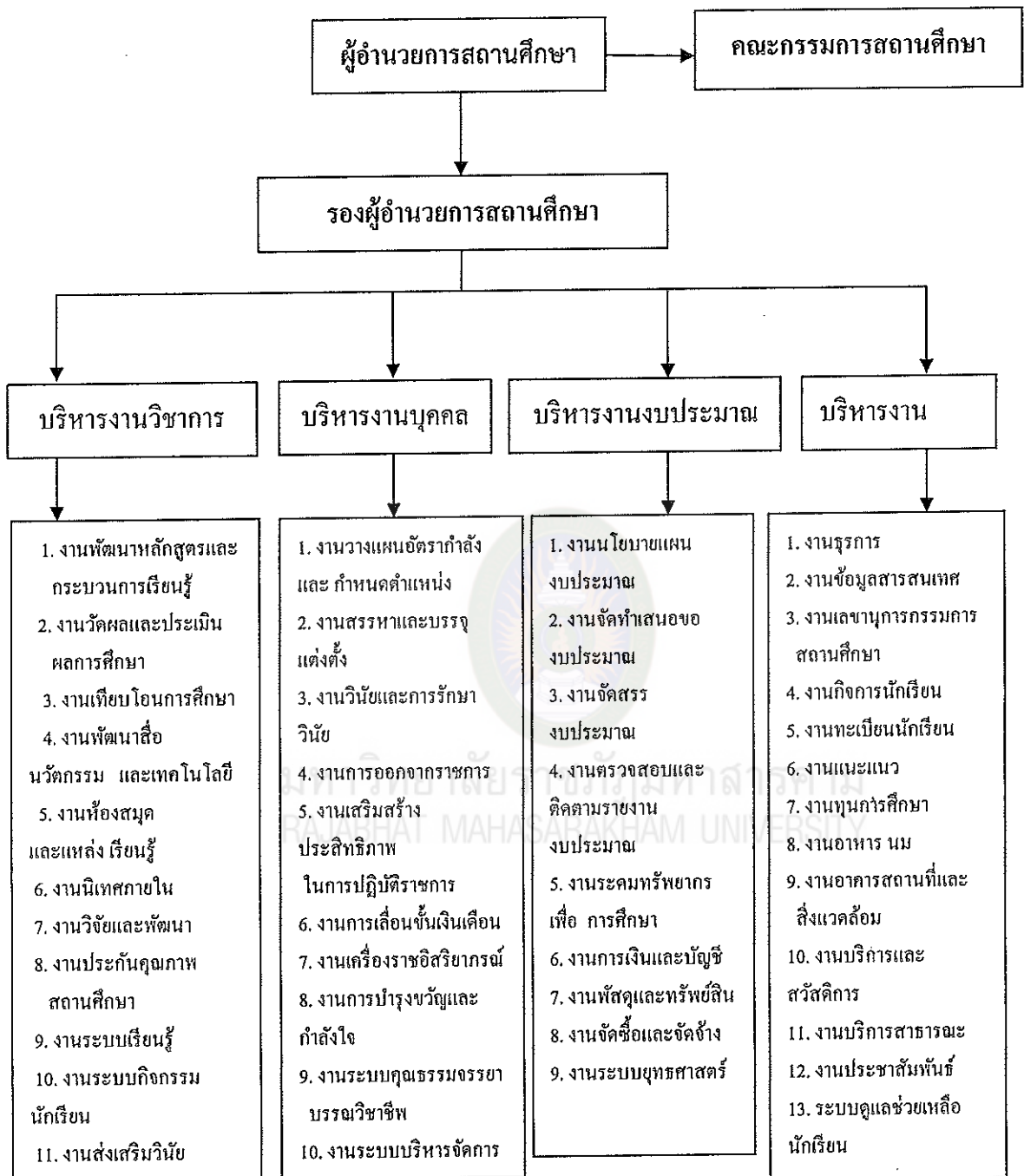
1.4.8 โรงเรียนมีระบบประกันคุณภาพที่สมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ

1.4.9 โรงเรียนมีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น และความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นมาช่วยในการจัดการเรียนการสอน

2. ระบบโครงสร้างการบริหารของสถานศึกษา

โรงเรียนเทศบาลศรีสวัสดิ์วิทยา จัดการบริหาร โดยยึดโรงเรียนเป็นฐาน (School Based Management, SBM) ซึ่งแบ่งการบริหารงาน เป็น 4 ฝ่าย 6 งาน คือ งานวิชาการ งานบุคลากร งานงบประมาณ(งานบริหารงานทั่วไป กิจการนักเรียน งานธุรการ งานอาคารสถานที่ และงานความสัมพันธ์กับชุมชน) โดยกระจายงานจากผู้บริหารไปสู่บุคลากรทุกคน นอกจากนี้ยังมีคณะกรรมการบริหาร โรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ระบบโครงสร้างการบริหารของสถานศึกษา

แผนภาพที่ 3 โครงสร้างการบริหารโรงเรียนเทศบาลศรีสวัสดิ์วิทยา

การบริหารงานตามโครงสร้างการบริหารของสถานศึกษา

1. ผู้อำนวยการสถานศึกษา เป็นผู้บริหารสูงสุดในโรงเรียน ประสานงานและรับนโยบายจากหน่วยงานต้นสังกัดทั้ง วางแผน นโยบาย มอบหมายผู้ใต้บังคับบัญชาตามความเหมาะสม โดยมีรองผู้อำนวยการเป็นผู้ช่วย

2. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนเทศบาลศรีสวัสดิ์วิทยามี คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 15 คน มีหน้าที่ร่วมพิจารณาและอนุมัติการใช้หลักสูตรสถานศึกษา ร่วมพิจารณาและอนุมัติแผนงานการพัฒนาโรงเรียนมีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในการพัฒนาโรงเรียน พัฒนานักเรียน พร้อมกับติดตามการดำเนินงานและร่วมแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น

3. รองผู้อำนวยการสถานศึกษา โรงเรียนเทศบาลศรีสวัสดิ์วิทยา เป็นโรงเรียนขนาดกลาง ในปีการศึกษา 2555 มีจำนวนนักเรียน 417 คน มีรองผู้อำนวยการ 1 คน ปฏิบัติหน้าที่ทั้ง 4 ฝ่าย 6 งาน

4. คณะกรรมการบริหารโรงเรียน มอบหมายหน้าที่ให้คณะครู และบุคลากร ดังนี้

4.1. คณะกรรมการฝ่ายวิชาการ มีหน้าที่

4.1.1 วางแผนงานวิชาการ จัดทำนโยบาย แผนงานการปฏิบัติงานวิชาการ จัดทำปฏิทินการปฏิบัติงาน จัดเตรียมหลักสูตร จัดทำแผนงาน โครงการ จัดชั้นเรียน จัดครูสอนตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ

4.1.2 งานเตรียมการสอน จัดทำตารางสอน ให้ครูทำการวิเคราะห์หลักสูตร จัดทำกำหนดการสอน จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

4.1.3 นิเทศการสอน วางแผนนิเทศการสอน จัดบุคลากรนิเทศ จัดทำปฏิทินการนิเทศ และติดตามประเมินผล

4.1.4 งานสื่อการสอน วางแผนให้มีการจัดทำและจัดหาสื่อการสอน บริหารและบริการสื่อการสอน และจัดระบบการรักษาและซ่อมแซม

4.1.5 งานทะเบียนและวัดผล วางแผนกำกับดูแลและจัดเตรียมเครื่องมือวัดผล สถิติทางการเรียน การจัดทำแบบ ปฟ.ต่าง ๆ ประกาศนียบัตร และหนังสือรับรองทางวิชาการต่าง ๆ

4.1.6 งานห้องสมุด วางแผน กำกับดูแลให้มีการจัดหาหนังสือใหม่ ๆ หนังสือที่มีประโยชน์ จัดบริการให้แก่นักเรียน ครู และชุมชน ในรูปแบบต่าง ๆ จัดให้มีการ

รักษาและซ่อมแซมหนังสือ และจัดให้มีกิจกรรมเสริมหลักสูตรต่างๆ เช่น การเล่านิทาน
กิจกรรมหนูน้อยรักการอ่าน เป็นต้น

4.2. คณะกรรมการงานบุคลากร มีหน้าที่

4.2.1 งานพัฒนาบุคลากร วางแผน ควบคุม ดูแล การเลื่อนตำแหน่ง การขอ
เครื่องราชฯจัดประชุม อบรม สัมมนา ทัศนศึกษาดูงาน สนับสนุนให้ความรู้เรื่องการศึกษาต่อ
สนับสนุนให้ส่งผลงานเข้าแข่งขันเพื่อรับรางวัลครุดีเด่น

4.2.2 จัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงาน โดยจัดโครงสร้างการบริหารงาน
ปฐมนิเทศกำหนดบทบาทมอบหมายงาน และจัดทำทะเบียนประวัติบุคลากรในโรงเรียน

4.2.3 ควบคุม กำกับ ติดตาม จัดทำปฏิทินปฏิบัติงานให้คุณครูได้ปฏิบัติ
ตาม วางแผนควบคุมการดำเนินงาน สรุปรายงานต่อผู้บริหารสถานศึกษาต่อไป

4.2.4 ประเมินการปฏิบัติงานของบุคลากรในโรงเรียน กำหนดผู้รับผิดชอบ
งานวางแนวทางการประเมิน สร้างเครื่องมือประเมิน และรายงานผลการประเมินต่อ
ผู้อำนวยการสถานศึกษา

4.2.5 งานสวัสดิการ วางแผน ดูแลให้มีการจัดสวัสดิการสำหรับบุคลากร
ในโรงเรียนโดยจัดวางระบบเพื่อถือปฏิบัติเป็นแนวเดียวกัน เช่นการเยี่ยมครอบครัวที่มีคน
เจ็บป่วย ครอบครัวถึงแก่กรรม การเยี่ยมบ้าน เยี่ยมคลอด งานบุญต่าง ๆ เป็นต้น

4.3. คณะกรรมการงานงบประมาณ มีหน้าที่

4.3.1 งานการเงินและบัญชี ดูแลการรับเงิน การจ่ายเงิน การเก็บรักษาเงิน
และการทำบัญชีการเงินต่าง ๆ

4.3.2 งานงบประมาณ วางแผนงาน/โครงการการใช้จ่ายเงินงบประมาณ
แผ่นดิน เงินนอกงบประมาณ จัดตั้งและบริหารงบประมาณ จัดทำแผนสามปี จัดทำแผน
ปฏิบัติงานประจำปีงบประมาณ รายงานการใช้งบประมาณต่อผู้บริหาร โรงเรียนและหน่วยงาน
ต้นสังกัด

4.3.3 งานพัสดุ ได้ควบคุม ดูแลการจัดซื้อ จัดจ้าง การตรวจรับพัสดุ การ
ลงทะเบียนพัสดุ การสำรวจ การรักษาซ่อมแซม ตลอดจนการจำหน่ายพัสดุที่ชำรุดซ่อมไม่ได้
หรือซ่อมราคาสูงไม่คุ้มค่าในการใช้งาน

4.4 คณะกรรมการบริหารงานทั่วไป มีหน้าที่

4.4.1 งานธุรการ

1) งานสารบรรณ กำกับดูแลหนังสือราชการ การรับส่งหนังสือ การเก็บรักษา และการทำลายหนังสือราชการ

2) งานทะเบียนรายงาน จัดทำรายงานข้อมูลเกี่ยวกับ โรงเรียน ข้อมูลเกี่ยวกับบุคลากร ข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียน การเสนอและการรายงานข้อมูลต่อผู้บริหาร โรงเรียน

3) งานรักษาความปลอดภัยเกี่ยวกับสถานที่ วางแผน ควบคุม ดูแลการปฏิบัติหน้าที่ครูเวรประจำวัน ทั้งเวรวันเปิดทำการและวันหยุดราชการ

4.4.2 งานกิจการนักเรียน

1) กิจกรรมเสริมหลักสูตร ได้ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน เสริมสร้างวินัยในโรงเรียน ส่งเสริมด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านลักษณะนิสัย ส่งเสริมด้านกีฬา กิจกรรมสหกรณ์ และส่งเสริมให้นักเรียนมีการบำเพ็ญประโยชน์

2) กิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ ได้จัดทำทะเบียนผู้สำเร็จการศึกษา กิจกรรมวันอำลากิจกรรมวันส่งท้ายปีเก่า ต้อนรับปีใหม่กิจกรรมการสรรหานักเรียนดีเด่น กิจกรรมน้องใหม่พี่พี่ไหว่น้อง

3) งานที่จัดบริการ จัดให้มีการบริการน้ำดื่ม น้ำใช้ที่สะอาด ดูแลสุขภาพอนามัยโดยจัดทำโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ จัดระบบบริการอาหารกลางวันที่ดี อาหารเสริมนม จัดให้มีบริการแนะแนว จัดหาทุนเพื่อการศึกษาสำหรับนักเรียนเรียนดีแต่ขาดแคลน และนักเรียนช่วยกิจกรรมดี

4) งานที่ต้องปฏิบัติตามระเบียบ จัดทำทะเบียนนักเรียน แนะนำเรียน ต่อในเขตบริการ การรับนักเรียนตามเกณฑ์ จัดปฐมนิเทศนักเรียนและจัดประชุมผู้ปกครอง ดูแลนักเรียนย้าย การเปลี่ยนชื่อ ชื่อสกุลนักเรียน การจำหน่ายนักเรียน กำหนดและติดตามเรื่องระเบียบวินัยนักเรียน ติดตามนักเรียนขาดเรียน

4.4.3 งานอาคารสถานที่ที่มีหน้าที่

1) ด้านอาคารเรียน วางแผนจัดระบบการใช้งาน ควบคุมดูแลให้มีการบำรุงรักษาการรักษาความสะอาด การจัดตกแต่งให้สวยงามน่าใช้ และประเมินผลงาน รายงานต่อผู้อำนวยการสถานศึกษา

2) ด้านอาคารประกอบ วางแผนการจัดระบบการใช้งานอาคาร นอกประสงค์ โรงอาหาร ห้องน้ำ ห้องส้วม ควบคุมดูแลให้มีการบำรุงรักษา การรักษาความสะอาด การจัดตกแต่งให้สวยงามน่าใช้ และประเมินผลงาน รายงานต่อผู้อำนวยการสถานศึกษา

3) ด้านบริเวณโรงเรียน วางแผน ควบคุมดูแลบริเวณโรงเรียน รั้วโรงเรียน ถนน สนามบริเวณสวนหย่อม ร่องระบายน้ำ ให้อยู่ในสภาพปลอดภัย สะอาด สวยงาม นำใช้ บำรุงรักษาให้อยู่ในภาพดี

4) ด้านบรรยากาศ วางแผน ควบคุมดูแลให้มีบรรยากาศร่มรื่น นำใช้ โดยการจัดทำป้ายคำขวัญต่างๆ จัดปลูกไม้ดอก ไม้ประดับให้สวยงาม บำรุงรักษาให้น่าอยู่ พร้อมให้บริการแก่นักเรียน ครู และชุมชน

5) ด้านสภาพแวดล้อม วางแผน ควบคุมดูแลให้มีร่มเงาสำหรับเป็นที่พักผ่อนของนักเรียน จัดให้มีแสงสว่างที่เพียงพอ และเน้นในเรื่องความสะอาด

4.4.4 งานความสัมพันธ์กับชุมชน มีหน้าที่

1) ประชาสัมพันธ์ ได้ทำการประชาสัมพันธ์โรงเรียนให้ผู้ปกครอง และชุมชนได้รับรู้ข่าวสารข้อมูลของโรงเรียน โดยได้จัดทำหนังสือแจ้งการดำเนินงานของโรงเรียน ต่อผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดทำจุลสาร ป้ายประกาศ พบปะพูดคุย เยี่ยม บ้านนักเรียน ตลอดจนจัดประชุมผู้ปกครองนักเรียน

2) การให้บริการ ได้วางแผน ควบคุมดูแลจัดให้มีการบริการทางวิชาการ บริการทางเทคโนโลยี บริการให้คำแนะนำ บริการอาคารสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์แก่ชุมชน

3) รับการสนับสนุนจากชุมชน ร่วมวางแผน กำหนดนโยบายในการร่วมพัฒนาชุมชน พัฒนาโรงเรียน วัดในชุมชน นอกจากนี้ยังได้ติดต่อนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอน ประสานรับมอบวัสดุ อุปกรณ์จากชุมชนมาใช้พัฒนาการเรียนการสอน พัฒนาโรงเรียน ได้เข้าร่วมกิจกรรมงานประเพณีต่างๆ ที่ชุมชนจัดขึ้นตลอดจนงานบุญของคนในชุมชน

4) เสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ร่วมเป็นกรรมการในกิจกรรมต่างๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น เป็นกรรมการมูลนิธิ พัฒนาท้องถิ่น การบำเพ็ญประโยชน์

5) กรรมการสถานศึกษา มีส่วนร่วมและประสานงานกับกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการวางแผนพัฒนาโรงเรียน การดำเนินงานในโรงเรียน จัดทำโครงการอบรมและศึกษาดูงานเพื่อพัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สรุปผลการทำงานต่าง ๆ ของโรงเรียนร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อวางแผนพัฒนาโรงเรียนต่อไป

6) งานประชาสัมพันธ์ ประชาสัมพันธ์งานในโรงเรียนเกี่ยวกับงาน
ธุรการต่าง ๆ และติดต่อประสานงานกับผู้เกี่ยวข้องภายนอกในการดำเนินงาน

3. การดำเนินงานภายในโรงเรียน

โรงเรียนได้จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาสามปี เพื่อเป็นกรอบ แนวทางใน
การดำเนินงานในระยะปานกลางและเป็นแผนแม่บทในการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีต่อไป
โดยมีวัตถุประสงค์มุ่งเน้นดำเนินงานตามมาตรฐานการจัดการศึกษา 3 ด้าน คือ ด้านปัจจัยทาง
การศึกษา ด้านกระบวนการทางการศึกษา และด้านผลผลิต โดยมีเป้าหมายครอบคลุม
ประสิทธิผลของผู้เรียน โรงเรียน ครู ชุมชน และระบบการบริหารจัดการดังนี้

3.1 ด้านปัจจัยทางการศึกษา

โรงเรียนได้มุ่งเน้นให้ครูมีคุณธรรม จริยธรรม มีวุฒิ/ความรู้ความสามารถตรง
กับงานที่รับผิดชอบ มีครูและบุคลากรสนับสนุนเพียงพอ สนับสนุนให้พัฒนาตนเองอยู่เสมอ
และสามารถเข้ากับชุมชน ได้ดี ส่งเสริมให้ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมี
ประสิทธิภาพและสอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้บริหารมีภาวะผู้นำและมีความสามารถในการ
บริหารจัดการ โรงเรียนมีจำนวนผู้เรียนและมีอายุตามเกณฑ์ มีทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่
เอื้อต่อการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

3.2 ด้านกระบวนการทางการศึกษา

โรงเรียนมีการจัดองค์กร โครงสร้าง ระบบบริหารและพัฒนาองค์กรอย่างเป็น
ระบบและครบวงจร มีการบริหารและจัดการศึกษาโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐาน มีการจัด
หลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพ
ผู้เรียนอย่างหลากหลายตอบสนองความสามารถทางวิชาการและความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน
ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย โรงเรียนมีการจัดสภาพแวดล้อมและบริการที่ส่งเสริมให้
ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ สนับสนุนและใช้แหล่งเรียนรู้
ภูมิปัญญาท้องถิ่น และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรระดับสถานศึกษา มีการ
ร่วมมือกันระหว่างบ้าน องค์กรทางศาสนา และสถาบันทางวิชาการเพื่อพัฒนาวิธีการเรียนรู้ใน
ชุมชน โรงเรียนมีการจัดระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของการบริหาร
การศึกษา

3.3 ด้านผลผลิต

โรงเรียนเน้นให้ผู้เรียนมีวินัย มีความรับผิดชอบ มีคุณธรรม จริยธรรม และ
ค่านิยมที่พึงประสงค์ มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะ

ในการทำงานรักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง คิดแบบองค์รวมทั้งระบบและมีวิสัยทัศน์ มีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร มีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองรักการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เน้นให้ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดีมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬาเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและปฏิบัติตนตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ผู้บริหารสถานศึกษาครู และผู้เรียนมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของผู้ปกครองและชุมชน ได้รับการสนับสนุนและมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา

4. ข้อมูลแผนยุทธศาสตร์

4.1 แผนกลยุทธ์ของสถานศึกษา

โรงเรียนได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนการศึกษา แผนพัฒนาการศึกษา สามปี แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ และการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีการศึกษา โดยมีเป้าหมายการดำเนินงานที่เน้นผลงานตามมาตรฐานการศึกษา 3 ด้าน คือ ด้านผู้เรียน ด้านที่เกี่ยวกับครู และด้านที่เกี่ยวกับผู้บริหาร มาตรฐานด้านผู้เรียน มีเป้าหมายเน้นการพัฒนาหลายด้าน ได้แก่ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านสุขภาพอนามัยและสิ่งแวดล้อม ด้านการจัดการเรียน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านปลอดจากสิ่งเสพติดให้โทษ ด้านอื่นๆ เช่น ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

4.2 แผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา

4.2.1 การวางแผนงานของสถานศึกษา ใช้การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม โดยผู้บริหารครู นักเรียนและชุมชน มีส่วนในการวางแผนพัฒนาการศึกษา โรงเรียนและชุมชนมีการกำหนดเป้าหมายในการดำเนินงานร่วมกัน มีการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานของโรงเรียน จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีการศึกษา โดยยึดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อนำสู่การปฏิบัติโดยผู้เกี่ยวข้องเป็นผู้นำเสนอแผนปฏิบัติงาน ตลอดจนกำกับติดตาม

4.2.2 การนำแผนปฏิบัติการประจำปีการศึกษาสู่การปฏิบัติ กำหนดปฏิทินปฏิบัติงานและดำเนินงานตามแผน

4.2.3 การติดตามตรวจสอบจากผู้รับผิดชอบ/ผู้ได้รับมอบหมาย และมีการรายงานผลความก้าวหน้าที่เป็นลายลักษณ์อักษรและนำเสนอโดยการประชุม

4.2.4 การปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงาน การนำผลการประเมินมาจัดทำเป็น รายงานประเมินภายในสถานศึกษาเผยแพร่ให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ และประชุมเพื่อระดมความคิด เพื่อพัฒนาต่อไป

4.3. เป้าหมายการดำเนินงานตามแผนประจำปี

โรงเรียนเทศบาลศรีสวัสดิ์วิทยาดำเนินการพัฒนางานทั้ง 6 งาน พร้อมกัน คือ งานวิชาการ งานบุคลากร งานงบประมาณ (งานธุรการ งานกิจการนักเรียน งานอาคาร สถานที่และงานความสัมพันธ์กับชุมชน) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โครงการพัฒนาจัดการเรียนรู้ที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ จะต้องเร่งดำเนินการเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนคิดเป็นทำเป็น คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ แก้ปัญหา ด้วยตนเอง และเป็นกระบวนการที่สามารถตรวจสอบได้อย่างชัดเจน ประกอบกับ โครงการเสริมสร้างนักเรียนเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม และวินัยในตนเอง ซึ่ง เป็นความต้องการของชุมชนที่ตั้งความหวังไว้ว่าต้องการให้บุตรหลานเป็นผู้อ่อนน้อมถ่อมตน ใฝ่ ใฝ่ได้สวยงามอย่างถูกต้องตามธรรมเนียมไทย มีคำพูดที่ไพเราะ โอบอ้อมอารีมีจิตเป็นกุศล และ ทิ้งขยะให้ถูกที่ และมีการปลูกฝังการรักความสะอาด

จากการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาในการจัดการศึกษา พบว่า การปฏิบัติการสอน ของครูขาดประสิทธิภาพ การเตรียมการสอน และการออกแบบการเรียนรู้ไม่เป็นไปตามแนว การปฏิรูปการศึกษา ยึดติดกับวิธีการแบบเดิม ๆ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน อยู่ใน เกณฑ์ต่ำครูมีภาระงานนอกเหนือการเรียนการสอนมาก การดำเนินงานที่ได้รับมอบหมาย การ วางแผนการนิเทศ กำกับติดตามผลงานครูไม่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จึงจำเป็นต้อง พัฒนาาระบบการจัดการการเรียนการสอน ให้มีความสามารถในการเขียนแผน และมีทักษะการ จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีภาระการนิเทศ กำกับติดตาม ส่งเสริมผู้เรียนให้ได้รับ การพัฒนา ผู้รับบริการพึงพอใจในการจัดการศึกษา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมงานวิจัยในประเทศและต่างประเทศ ดังนี้

1. งานวิจัยในประเทศ

ประสิทธิ์ ชินกลาง (2554 : 81-82) การพัฒนาบุคลากรด้านการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์การบริหารส่วนตำบลไรร้อย อำเภอ เมือง จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาบุคลากรในการจัดประสบการณ์การ

เรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน โดยใช้กลยุทธ์ในการพัฒนา ได้แก่ การประชุมเชิงปฏิบัติการ และ การนิเทศการสอน โดยดำเนินการ 2 วงรอบ ในวงรอบที่ 1 ผลการพัฒนาทำให้กลุ่มเป้าหมายมีความรู้ความเข้าใจ สามารถเขียนแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานได้ และสามารถนำแผนการจัดประสบการณ์ที่เขียนไว้ไปใช้สอนจริงในชั้นเรียนได้ ซึ่งผลการนิเทศการสอน พบว่ากลุ่มเป้าหมายยังไม่สามารถจัดกิจกรรมขั้นตอน BBL เป็นการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับจิตสำนึกและจิตใต้สำนึกได้เป็นที่น่าพอใจ จึงได้ดำเนินการพัฒนาในวงรอบที่ 2 โดย การนิเทศการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถในการจัดกิจกรรมตามขั้นตอน BBL ที่เกี่ยวกับ จิตสำนึกและจิตใต้สำนึกที่เป็นประเด็นปัญหา และกิจกรรมอื่น ๆ ผลการพัฒนาพบว่า กลุ่มเป้าหมายจำนวน 6 คน มีความรู้ความเข้าใจและสามารถจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้ สมองเป็นฐาน 12 ขั้นตอนได้เป็นอย่างดีโดยสรุป การพัฒนาบุคลากรด้านการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์การบริหารส่วนตำบลไร่น้อย อำเภอ เมือง จังหวัดอุบลราชธานี โดยใช้กลยุทธ์ การประชุมเชิงปฏิบัติการ พบว่ากลุ่มเป้าหมายทั้ง 6 คน มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถเขียนแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้สมอง เป็นฐานได้ และการนิเทศภายใน พบว่ากลุ่มเป้าหมายทั้ง 6 คน สามารถนำแผนการจัด ประสบการณ์ระดับปฐมวัยที่เขียนไว้ไปใช้สอนจริงในชั้นเรียนได้

จิตาภรณ์ ธนุพราน (2553 : 79-80) ได้ศึกษาการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของ เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง (Brain - Based Learning) โดยใช้การวิจัยปฏิบัติการ ผลการวิจัยพบว่า หลังการพัฒนาความคิด สร้างสรรค์วงรอบที่ 1 พฤติกรรมของครูผู้วิจัย จากผลการประเมินการสังเกตพฤติกรรมการจัด ประสบการณ์ของครู มีอาการประหม่าควบคุมชั้นเรียนไม่ได้ การจัดประสบการณ์เชิงซ้ำเกิน เวลาที่กำหนด ประสิทธิภาพในการจัดประสบการณ์ยังไม่ดีเท่าที่ควร คะแนนการวัดพฤติกรรม ครู มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.20 มีความเหมาะสมพอใช้ ผลการสังเกตพฤติกรรมทางความคิด สร้างสรรค์ของนักเรียน พบว่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.16 ระดับพฤติกรรมอยู่ในระดับพอใช้ การ ประเมินผลงานด้านความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.67 ระดับคะแนนพอใช้ และคะแนนการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนหลังการพัฒนาความคิด สร้างสรรค์วงรอบที่ 2 พบว่า พฤติกรรมของครูผู้วิจัย มีการเตรียมแผนการจัดประสบการณ์ทำ ให้การดำเนินการจัดกิจกรรมทุกขั้นตอนเป็นไปด้วยความราบรื่นมีการเสริมแรงซึ่งช่วยสร้างความ สนใจของนักเรียนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ คะแนน การวัดพฤติกรรมครูมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.56 มีความเหมาะสมดีมากการสังเกตพฤติกรรมทาง

ความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.01 ระดับพฤติกรรมอยู่ในระดับดี การประเมินผลงานด้านความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.65 ระดับคะแนนดีมาก และคะแนนการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

พรนิกา จันทรมนตรี (2553 : 133 – 134) ได้ศึกษาการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน : กรณีศึกษา โรงเรียนบ้านกุดชู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศกนนคร เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพและปัญหาของครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน โรงเรียนบ้านกุดชู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศกนนคร เขต 1 พบว่า ครูยังขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน โรงเรียนบ้านกุดชูสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศกนนคร เขต 1 พบว่า ครูยังขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนทำให้โรงเรียนจำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน

2. การพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ ด้วยการประชุมเชิงปฏิบัติการ และการพัฒนาทีมงาน ไปใช้แก้ปัญหาและพัฒนาผู้เรียนในสภาพจริง ให้ความรู้ในการประชุมเชิงปฏิบัติการ ด้วยกิจกรรมศึกษาเอกสาร กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กิจกรรมสรุปองค์ความรู้ และการพัฒนาทีมงาน โดยใช้กิจกรรม สอนงาน กิจกรรมฝึกปฏิบัติงาน กิจกรรมมอบหมายงาน กิจกรรมติดตามงาน ผลการดำเนินงาน พบว่า ครูมีความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนและสามารถดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนและสามารถดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนได้ ประสพผลสำเร็จจากผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แบบทดสอบจากแผนการจัดการเรียนรู้

อัสราพร วันดี (2553 : 72-73) ได้ศึกษา ยุทธศาสตร์การพัฒนาความสามารถของครูในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการการคิด : กรณี โรงเรียนบ้านนาโพธิ์คูราษฎร์พัฒนา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศกนนคร เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนของครูใน โรงเรียนบ้านนาโพธิ์คูราษฎร์พัฒนา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศกนนคร เขต 1 พบว่า ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์ของนักเรียนอยู่ในระดับต่ำ ในขณะที่เดียวกันครูผู้สอนยังขาดทักษะในการจัดการเรียนรู้เพื่อ

พัฒนาการคิดของนักเรียน รวมทั้งการนำเทคโนโลยีและสื่อต่าง ๆ มาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน ดังนั้นจึงควรมีการส่งเสริมให้ครูได้รับการพัฒนาเรื่องดังกล่าว

2. ยุทธศาสตร์การพัฒนาความสามารถครูในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการการคิด ประกอบด้วย 3 ระบบทำงาน ได้แก่ 1) การอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “การสอนเพื่อพัฒนาการคิด” 2) การอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการการคิด” และ 3) การนำความรู้สู่การปฏิบัติ

3. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการการคิดของครู หลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยที่ก่อนการพัฒนาครูผู้สอนมีคะแนนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการการคิดเฉลี่ย เท่ากับ 16.08 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 54.02 แต่ภายหลังการพัฒนามีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 21.33 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 71.11

4. ภายหลังการพัฒนาในภาพรวมของครูกลุ่มเป้าหมายทั้ง 12 คน มีความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการการคิดอยู่ในระดับมาก กล่าวคือ แผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการการคิดที่ครูกลุ่มเป้าหมายทั้ง 12 คน จัดทำขึ้นมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยผลการประเมินคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการการคิดที่ครูกลุ่มเป้าหมายจัดทำขึ้นอยู่ในระดับมาก 8 คน 4 คนอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

เด็ดดวง ด่านวันดี (2551 : 100) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบพัฒนาการของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง (Brain – Based Learning) และการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามปกติ ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบพัฒนาการของเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภายหลังจัดประสบการณ์ ของเด็กปฐมวัยทั้งกลุ่มที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง (BBL) และกลุ่มที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามปกติ สูงกว่าก่อนการจัดประสบการณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และหลังการจัดประสบการณ์เด็กปฐมวัยกลุ่มที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง มีพัฒนาการสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ณรงค์ สุราลัย (2551 : 189 – 192) ได้ศึกษาการพัฒนาบุคลากรเกี่ยวกับการจัดทำแผนการสอน ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ ในวัดศิลาพัฒนาราม อำเภอเมือง จังหวัด

หนองบัวลำภู พบว่า ก่อนการพัฒนา บุคลากรมีความรู้ ความเข้าใจในการจัดทำแผนการสอน แบบบูรณาการไม่ชัดเจน ไม่มีความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญของการจัดทำแผนการสอนแบบ บูรณาการหลังจากทำการพัฒนาบุคลากร โดยใช้กลยุทธ์ในการพัฒนา 2 กลยุทธ์ ได้แก่ การ ประชุมเชิงปฏิบัติการ และการนิเทศภายใน ส่งผลให้บุคลากรมีความสามารถในการนำแผนการ จัดการเรียนรู้แบบบูรณาการไปจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ทั้ง 6 ขั้นตอนอย่างครบถ้วนซึ่ง ประกอบไปด้วยการกำหนดหัวเรื่อง การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ การกำหนดกิจกรรมการ เรียนรู้ การวางแผนการสอนการปฏิบัติการสอน และการประเมินปรับปรุง พัฒนาการสอนได้ เป็นอย่างดี

ปิยธิดา พลน้ำเที่ยง (2551 : 118 – 126) ได้ศึกษาการพัฒนาครูด้านการจัดกิจกรรม เสริมประสบการณ์ โรงเรียนอนุบาลปิยะธิดา อำเภอพังโคน จังหวัดสกลนคร พบว่า การ ดำเนินการพัฒนาในวงรอบที่ 1 การจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ยังไม่บรรลุเป้าหมายของการ พัฒนากลุ่มคือกลุ่มเป้าหมายทั้ง 3 คน สามารถจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ได้ทุกขั้นตอน แต่ อยู่ในระดับที่ยังไม่น่าพอใจ ดังจะเห็นได้จากการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ 2 ครั้ง กลุ่มเป้าหมายทุกคนปฏิบัติได้ในระดับปรับปรุงหลายข้อ ส่งผลให้พฤติกรรมกรเรียนของ นักเรียนทั้ง 3 ห้องเรียนอยู่ในระดับปรับปรุงหลายข้อ และผู้ปกครองส่วนใหญ่ยังไม่พอใจใน พฤติกรรมกรเรียนของนักเรียนดังนั้นผู้ศึกษาค้นคว้าจึงได้ดำเนินการพัฒนา การจัดกิจกรรม เสริมประสบการณ์ในวงรอบที่ 2 ซึ่งผลการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์บรรลุตามเป้าหมาย ของการพัฒนา กลุ่มเป้าหมายทั้ง 3 คนสามารถดำเนินการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ได้ตาม แผน ส่งผลให้นักเรียนมีพฤติกรรมกรเรียนโดยรวมเฉลี่ยทุกรายการและทุกข้อ อยู่ในระดับดี ผู้ปกครองมีความพึงพอใจต่อพฤติกรรมกรเรียนรู้ของลูกหลานของตนเอง

สุพร สามัตถิยะ (2551 : 71 – 72) ได้ศึกษาการพัฒนาครูที่เลี้ยงด้านการจัด ประสบการณ์ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ ในวัดสว่าง (กุศน้ำใส) อำเภอคำอวัง จังหวัดยโสธร พบว่าสภาพปัจจุบันปัญหา ครูที่เลี้ยงจำนวน 5 คน ไม่เคยเข้ารับการอบรมความรู้เกี่ยวกับวิธีการ จัดประสบการณ์ การจัดกิจกรรมที่จะนำมาใช้ในการอบรมเด็กก่อนเกณฑ์ ยังขาดความรู้ ประสบการณ์ด้านการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย การเขียนแผนการสอน การจัด กิจกรรมสร้างสรรค์การวัดผลและการประเมินผล กระบวนการพัฒนาครูที่เลี้ยงด้านการจัด ประสบการณ์เด็กปฐมวัยใช้กลยุทธ์ในการพัฒนา 2 ด้าน คือ การศึกษาดูงาน และการอบรมเชิง ปฏิบัติการ ผลจากการศึกษาดูงานที่โรงเรียนบ้านทุ่งมน และ โรงเรียนบ้านกุดตากล้า อำเภอคำ เชื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร ทำให้ครูที่เลี้ยงมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำความรู้ไปใช้ใน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในศูนย์ของตนได้เป็นอย่างดี การอบรมเชิงปฏิบัติการทำให้ครูที่เลี้ยงมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถจัดทำคู่มือเพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์ในกิจกรรมสร้างสรรค์ได้ ครูที่เลี้ยงสามารถนำคู่มือไปใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดีโดยการประเมินหลังการใช้ที่มีคะแนนสูงกว่าก่อนการใช้ และผลสะท้อนที่ครูที่เลี้ยงได้แสดงออก

ณัฐสุภางค์ ยิ่งสง่า (2550 : 106 - 107) ได้ศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อยู่โดยใช้สมองเป็นฐานและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อยู่ตามรูปแบบวัฏจักรการเรียนรู้อยู่เพื่อเปรียบเทียบผลการอ่านจับใจความภาษาไทย และ เพื่อเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์ระหว่างการจัดกิจกรรมตามหลักการเรียนรู้อยู่โดยใช้สมองเป็นฐานและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อยู่ตามรูปแบบวัฏจักรการเรียนรู้อยู่กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนถนนสุนทรารายณ์ (คุรุรัฐประชาสรรค์) อำเภอพระทองคำ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 5 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2550 จำนวน 68 คนผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบการอ่านจับใจความภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระหว่างการจัดกิจกรรมตามหลักการเรียนรู้อยู่โดยใช้สมองเป็นฐานและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อยู่ตามรูปแบบวัฏจักรการเรียนรู้อยู่แตกต่างกันโดยนักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบตามหลักการเรียนรู้อยู่แบบวัฏจักรการเรียนรู้อยู่แตกต่างกันโดยนักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบตามหลักการเรียนรู้อยู่โดยใช้สมองเป็นฐานมีผลการอ่านจับใจความสูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบวัฏจักรการเรียนรู้อยู่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผลการเปรียบเทียบการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระหว่างการจัดกิจกรรมตามหลักการเรียนรู้อยู่ตามรูปแบบวัฏจักรการเรียนรู้อยู่แตกต่างกันโดยนักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบตามหลักการเรียนรู้อยู่ โดยใช้สมองเป็นฐานมีผลการคิดวิเคราะห์สูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบวัฏจักรการเรียนรู้อยู่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

พระครูประดิษฐ์กาญจนคุณ สุพร (2550 : 93 - 94) ได้ศึกษาการพัฒนาบุคลากรในด้านการจัดทำแผนกิจกรรมประสบการณ์ของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดกาญจนะประดิษฐ์อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร พบว่า จากการศึกษาสภาพปัจจุบันครูที่เลี้ยงภายในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ ไม่มีความรู้ ความเข้าใจ และไม่สามารถจัดทำแผนกิจกรรมประสบการณ์ได้ ครูที่เลี้ยงมีความต้องการที่จะพัฒนาตนเองให้มีความรู้ ความเข้าใจ และมีความสามารถเกี่ยวกับการจัดแผนกิจกรรมเสริมประสบการณ์ 6 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมเสรี กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ กิจกรรมเสริมประสบการณ์ กิจกรรมกลางแจ้ง และกิจกรรมเกมการศึกษาผลการพัฒนาครูที่เลี้ยงจำนวน 3 คน ในด้านการจัดทำแผนกิจกรรม

ประสบการณ์ โดยการนิเทศแบบกัลยาณมิตร สามารถพัฒนาบุคลากรในด้านการจัดทำแผน
กิจกรรมประสบการณ์ของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดกาญจนะประดิษฐ์ได้ในระดับที่น่า
พอใจทั้ง 3 คน

วิไลวรรณ เสาวทอง (2550 : 75 – 76) ได้ศึกษาการพัฒนาบุคลากรด้านการ
จัดการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ระดับปฐมวัย โรงเรียนเมืองนครราชสีมา อำเภอ
เมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา พบว่า การดำเนินการพัฒนาในวงรอบที่ 1 โดยใช้กล
ยุทธ์การพัฒนา 2 กิจกรรม คือ การอบรมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนการ
สอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการนิเทศการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ โดยการอบรม
เชิงปฏิบัติการให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการ
บรรยายให้ความรู้กับผู้เข้าอบรม ครูผู้สอนชั้นอนุบาลปีที่ 2/1 ครูผู้สอนชั้นอนุบาลปีที่ 2/5
ครูผู้สอนชั้นอนุบาลปีที่ 2/6ระหว่างการบรรยายของวิทยากรบางเรื่องที่สำคัญต้องฝึกปฏิบัติเข้า
กลุ่มทำใบงานทำให้ผู้ร่วมศึกษามีความรู้ทักษะการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ นอกจากนี้ผู้
ร่วมศึกษาได้รับการนิเทศการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ ทำให้มีความรู้ ทักษะ สามารถ
จัดทำแผนการจัดประสบการณ์โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้ แต่ยังไม่สมบูรณ์จึงกำหนดให้
นำไปพัฒนาในวงรอบที่ 2 ซึ่งมีกิจกรรมในการพัฒนา คือ การนิเทศการจัดทำและการนำ
แผนการจัดประสบการณ์ ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้
เกิดการพัฒนา กรอบการศึกษากรอบที่ 2 คือ การนิเทศการจัดทำแผนประสบการณ์ให้มีคุณภาพ
ยิ่งขึ้น โดยวิทยากรเป็นผู้นิเทศ การสังเกตพฤติกรรมการสอนของครู และพฤติกรรมการเรียน
ของนักเรียนตามตัวบ่งชี้ ทำให้แผนการจัดประสบ การณ์ที่นำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน
มีความสมบูรณ์เหมาะสมสอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กปฐมวัย และมีคุณภาพมากขึ้น
สามารถเผยแพร่กับบุคลากรครูใน โรงเรียนเพื่อเป็นแนวทางได้

พัชชาภรณ์ ยินธรดิน (2549 : 65) ได้ศึกษาการพัฒนาความสามารถทางการคิด
อเนกนัย โดยใช้กิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้สมองเป็นฐานสำหรับเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนา
เด็กเล็กการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความสามารถทางการคิดอเนกนัยก่อน
และหลังการใช้กิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้สมองเป็นฐานในกลุ่มทดลอง และเปรียบเทียบ
ความสามารถทางการคิดอเนกนัยหลังการทดลองใช้กิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้สมองเป็น
ฐานระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยสามารถพัฒนา
ความสามารถทางการคิดอเนกนัยจากการได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้สมองเป็น
ฐาน หลังการจัดกิจกรรม เด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองมีความสามารถทางการคิดอเนกนัยสูงกว่า

ก่อนได้รับการจัดกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และยังพบอีกว่า กลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้สมองเป็นฐานมีความสามารถทางการคิดอเนกมัยสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. งานวิจัยต่างประเทศ

Castro (1999 : 4049-A) ได้ศึกษาเรื่อง จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ : มุมมองแรกของ Success for Life งานวิจัยพื้นฐานทางสมองของโปรแกรมเด็กปฐมวัย โปรแกรมนี้เป็นโปรแกรมที่ใช้ผลงานวิจัยทางสมองมาเป็นพื้นฐานในการจัดกิจกรรมกับเด็กเล็กและได้รับการพัฒนาขึ้นโดยนักประสาทวิทยา นักจิตวิทยาพัฒนาการ นักการศึกษาเด็ก นักการศึกษาดนตรี โภชนากร และได้ศึกษากับครู เด็กวัยทารก เด็กวัยเตาะแตะ และเด็กวัยอนุบาล โดยให้การอบรมครูเป็นเวลา 3 เดือน เกี่ยวกับเรื่องหน้าที่พัฒนาการทางสมองที่มาจากผลงานวิจัยล่าสุดและวิธีดำเนินการในโปรแกรม Success for Life ผลการวิจัย พบว่า ครูมีความรู้ความเข้าใจมากขึ้นเกี่ยวกับผลการวิจัยพัฒนาการทางสมอง การเรียนรู้ และการเจริญเติบโตของเด็กและครูสามารถนำไปเชื่อมโยงระหว่างข้อค้นพบใหม่กับการประยุกต์ใช้สำหรับกิจกรรมประจำวันและการจัดโครงการ ในชั้นเรียน เด็กมีพัฒนาการที่สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ทางด้านร่างกายการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม พัฒนาการด้านสติปัญญา การใช้ภาษาและการสื่อสาร

Samahito (2003 : 3102-A) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง Success for Life ในประเทศไทย : การประเมินผลการดำเนินการศึกษาและวัฒนธรรม Success for Life เป็นนวัตกรรมจัดการโปรแกรมการศึกษาปฐมวัยซึ่งพัฒนาโดย George S. Morrison ในปี ค.ศ. 1997 เป็นการนำสหวิทยาการมาปรับใช้ โดยนำเอาความรู้จากทฤษฎี และผลงานวิจัยในด้านต่างๆที่เกี่ยวกับเด็กปฐมวัย เช่น การเตรียมความพร้อมให้กับเด็กก่อนวัยเรียน ทฤษฎีพัฒนาการเด็ก ผลงานวิจัยล่าสุดเกี่ยวกับประสาทวิทยา เป็นฐานของการพัฒนาแนวการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กปฐมวัย โดยทำการฝึกอบรมกับผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาปฐมวัย เจ้าของกิจการ โรงเรียนอนุบาลครูอนุบาลผลการวิจัย พบว่า โปรแกรม Success for Life สอดคล้องกับ แนวคิดของการปฏิรูปการศึกษาของไทยที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและเป็นการจัดการศึกษาที่เสนอแนะให้ผู้ปกครองเข้ามามีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ของเด็กด้วย

Hoge (2003 : 3884-A) ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการรวบรวมผลการเรียนรู้ตามแนวคิด Brain – Based Learning และการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนจีน จากการเรียนรู้ตามแนวคิดพัฒนาการและการเรียนรู้ของสมองนั้น เป็นการเน้นให้นักเรียนรู้ดีที่สุดเมื่อมีแนวการสอนที่ทำให้สมองของนักเรียนทำงานได้ดี อย่างไรก็ตามรูปแบบการสอนที่พบเสมอ ๆ

คือ การจัดประสบการณ์ให้นักเรียน โดยการเรียนรู้แบบท่องจำ จึงทำวิจัยในชั้นเรียนที่นำแนวคิดพัฒนาการและการเรียนรู้ของสมองและความสามารถในการอ่านออกเขียนได้โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้ครูอนุบาลได้ใช้ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตามแนวคิดพัฒนาการและการเรียนรู้ของสมองในการส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียนขั้นประถมต้นให้อ่านออกเขียนได้ ใช้วิธีการวิจัยในโรงเรียนตำบลเล็ก ๆ ด้วยรูปแบบการสอนแบบสืบสวนด้วยการออกแบบเทคนิคการศึกษาเรียนรู้ธรรมชาติของสัตว์และพืชปีการศึกษา 2544 – กุมภาพันธ์ 2545 ผลการวิจัย พบว่านักเรียนทุกคนสามารถอ่านออกเขียนได้ ทำให้เห็นความสำคัญของสมองที่พัฒนาตามธรรมชาติทางกาเรียนรู้ เทคนิค การเรียนรู้โดยอาศัยแนวคิดพัฒนาการและการเรียนรู้ของสมองเป็นตัวช่วยส่งเสริมและพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียน 81 คน ในโรงเรียนประถมศึกษาได้อย่างแน่นอน ดังนั้นครูและผู้บริหารควรร่วมมือจัดสภาพและฝึกหัดให้นักเรียนพัฒนาได้ดียิ่งขึ้น

Boyd (2008 : 46) ทำการวิจัยเพื่อศึกษารูปแบบการเรียนรู้พหุปัญญาเกี่ยวกับความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของนักเรียนในวิชาศิลปะ งานวิจัยเรื่องนี้ได้ทำการศึกษารูปแบบการสอนของครูที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนและการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ จากการวิจัยสรุปได้ว่า วิธีการจัดกิจกรรมที่พัฒนาผู้เรียนได้ผลดี คือ การกระตุ้นด้วยรูปแบบการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนชอบการจัดกิจกรรมที่สนับสนุนการใช้พหุปัญญาเพื่อทำให้เกิดความน่าสนใจ การส่งเสริมให้มีการปฏิบัติที่มีผลงานออกมาชัดเจนเป็นรูปธรรม และส่งเสริมแนวคิดเชิงคุณภาพโดยการจัดให้มีการสอนศิลปะเป็นพื้นฐานสำหรับผลงานวิจัยใช้แบบทดสอบวัดระดับความคิดเห็นสร้างสรรค์ (The Torrance Test of Creative Thinking : TTCT) ซึ่งพัฒนาโดยทอร์แรนซ์ในการประเมินและเปรียบระดับคะแนนจากหลักสูตรทั้งหมดใน 4 ปีต่อเนื่องกัน จากการศึกษางานวิจัยในประเทศและต่างประเทศ สรุปได้ว่า การจัดประสบการณ์ตามแนวคิดโดยใช้สมองเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์-จิตใจด้านสังคม และด้านสติปัญญา ต้องมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในหลาย ๆ ด้าน และทุกฝ่ายร่วมกันทั้งที่บ้าน ที่โรงเรียน ภาวะโภชนาการ การออกกำลังกาย การให้ความรัก ความอบอุ่นจัดสิ่งแวดล้อมรอบตัว สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม โดยใช้วิธีการที่หลากหลายโดยผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 หากได้รับการกระตุ้นที่เหมาะสมเด็กจะสามารถเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว และสามารถเชื่อมโยงความรู้ได้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้การส่งเสริมให้ครูผู้สอนมีการพัฒนาด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์ และด้านอื่น ๆ แต่ประเด็นที่เป็นที่สนใจของการศึกษาส่วนใหญ่จะมุ่งไปที่ การพัฒนาบุคลากรเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อเพิ่มพูนความรู้

ความเข้าใจ และความสามารถในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งบุคลากรส่วนใหญ่มีความสนใจ มีความต้องการ และมีความพร้อมที่จะพัฒนาตนเองด้วยความสมัครใจ โดยมีกลยุทธ์ในการพัฒนาที่หลากหลาย เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงาน การฝึกอบรม และการนิเทศ การสอนซึ่งหลังจากผ่านการพัฒนาแล้วบุคลากรทางการศึกษาปฐมวัยส่วนใหญ่ มีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะประสบการณ์ มีความสามารถ ในการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิภาพและมีคุณภาพ ส่งผลให้เด็กในสถานศึกษาปฐมวัยมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ-อารมณ์ สังคม และสติปัญญาที่เหมาะสมกับวัยเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าศึกษาต่อในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY